

Historia de vita et rebus gestis Viperti, Marchionis Lusatiae Burggrafii Magdeburgensis, Comitis Groicensis:

<https://hdl.handle.net/1874/427116>

fcc

HISTORIA
DE VITA ET
REBUS GESTIS
VIPERTI, MARCHIONIS

LVSATIÆ, BVRGGRAFII MAGDE-
burgensis, Comitum Groicensis: auctore
Monacho Pegauensi.

ET ALTERA DE BELLIS FRIDERICI
*Magni, seu Admorsii, Landgrafii Turingie, Palatini Sa-
xonie, Marchionis Mysnie & Osterlandie:*
auctore Johanne Garzone
Bononiensi.

FRANCOFVRTI
Apud Andream Wechelum,
M. D. LXXX.

HISTORIA
DE VITA ET
REBUS GESTIS
VIPERTI MARCHIONIS
LIVATAE, BURGALLI MAGDE
burgensis, Comitis Geronis, auctore
Alonso Paganini.

ET ALTERA DE REBUS FRIDERICI
Regni, Imperatoris, Landgravii Thuringiae, Palatini
Saxoniae, Marchionis, et Episcopi
auctore Johanne Gerson
Londrensi.

FRANCOPVRLI
Apud Andream Wechling
M D LXXXV

MAGNIFICIS VIRIS, NOBILITATE GENERIS, AVCTORITATE, DOCTRINA, DIGNITATE & virtute amplif. IOHANNI A BERNSTEIN, DAMIANO A SEBOTTENDORF, DAVIDI PEIFERO, IC. & HARTMANNO PISTORIO, illustriſ. Electoris & Ducis Saxon. &c. Conſiliarijs primarijs, Patronis ſuis perpetua obſervantia colendis,

S. D.

REINERVS REINECCIVS STEINHEMIVS.

ETVS est Mysorum nomen, vetus ab ſpectatiſſima virtute parta gloria, vetus deniq; nobilium in gente eadem ducum procreatio. Non autem nunc in animo mihi eſt, quæ auctorum monumenta prodita habent de ſingulis, commemorando repetere: præſtitimus enim eam operam alibi. Eſt & hoc minimè obſcurum, Mysorum appellationem, poſtquam tandem in Germania illi conſedere, ab Soraborum Henetorum, ſeu, vt Ditmarus nominavit, Daleminciorum & Milzenorū dominatu aliquantisper in deſuetudinem veniſſe: quoad ab urbe & Marchia Myſna, quam condidit Imp. Caſ. HENRICVS Auceps, celebrari ruruſ cepit. Nā ante id tempus terram Myſniam, & Daleminciam & Lomaciam, & tertio nomine à Sorabis Sirbiam appellatam, accepimus: Quod quidem poſtremum nomen ita inualuit, vt, quod ſubiecta de Viperto Groicenſi docet hiſtoria, huius etiam nū atate in uſu eſſet. Marchiam Henricus Auceps cuidam ex eadem Widechindi ſtirpe conſanguineo ſuo permiſit: Cuius et ſi nomen ſciri certò nequit, poſteri tamē, quæ noſtra opinio eſt, eam uſq; ad fratrum Dedonis & Timonis, è Comitibus Wettinenſibus, familias retinere. Secundum Marchiam diuerſæ & complures aliæ cæpere in Myſis dynaſtia, ac per has nobilitas illuſtris: de quibus hoc loco ſingulatim diſſeratur, inſtituti noſtri non eſt. In Marchionibus autem poſtremæ Timonis familia, cui poſtmodo præter Turingiam & Palatinatum Saxonie, & Septemuiratus huius & Ducatus ceu poſtliminio redijt, à maximarum virtutum, & rerum præclariſſimè geſtarum fama & gloria præcipuè FRIDERICVS, quem alij Magnum, alij Fortem & Admoſum, cognominant: in dynaſtis, VIPERTVS GROICENſIS, enitueret. Hic annis ferme 200. prior in turbulentum Henricorum IIII. & V. imperium incidit: ille Rhudolphi, Adolphi & Alberti, Caſarum, tempora attingit. Vtrunque vt caſus peculiare, ijque mirifici, ita euentis quibuſdam non planè diſſimiles, inſignem fecere. Nam Vipertus à maiorum fortuna aduerſa penè exul, & in Myſnia planè hoſpes & aduena, Principatum ibi firmum acquiſiuit, eundemque etiam ſilijs reliquit. Fridericus verò cum partas ibidem maiorum virtute opes iam adiſſet, & adiecturus hæreditatis iure Turingiam fuiſſet, & hac patris iniurijs excidit, & de illis in diſcrimen grauiſſimum venit, nec

E P I S T O L A

nisi labore plurimo recuperare potuit. Addatur huic alterum, quòd Imperatorum beneuolentia neuter stabili & constante usus est: Cùm quidem Vipertus de Henricis meritis præclarissimè esset, Fridericus autem in imaginibus suis, ut remotiores omittam, Fridericum II. Cas. numeraret.

Ceterùm complexus Viperti historiam est expositione luculenta auctor Chronici Pegauiensis: de Friderici rebus gestis explicauit Iohannes Garzon Bononiensis. Vtraque historia typis edita est: & peculiari commentario Viperti vitam pertrahit Ernestus Brotusius: Qui cùm ita vulgi manibus teratur, ut Chronico Pegauienti notior sit, repetere ex hoc historiam eam volui: Quandoquidem Brotusius argumentum illi satisfacisse nequaquam videatur, & dulcius ex ipso fonte bibantur aqua, secundum Poetam. Certè ut ne de fide dubitationi locus sit, egregiè auctor proœmio suo præstitit. Aduocat enim omnium eos testes, qui videre atque audire, denique etiam interfuere, & quorum ipse aliquos superstites nôrit. Quamquam ubi aqua quod dicitur hæret, suo loco non prætermittemus. Nomen auctoris in obscuro est: & de eo tantùm historiae expositio coniecturam præbet, Monachum Pegauensem fuisse. Cuius laborem ita deinde alios excepisse, ut ubi ille desisset, adijcerent, narrationum docet series. Citatur enim de Friderico Barbarossa Francisci Petrarca testimonium: quem patrum vixisse memoria, constat. Verùm ea attextenda nobis haud existimauimus, & relinquimus hanc operam alijs. Nec scrupulosè inquirimus in orationis genus: est enim sui dissimilimum: & cùm alicubi laudare possis, alibi rursus non solum supinam negligentiam, sed & meram barbariem iure accuses. Garzonis historia editio postrema, quam quidem videre mihi contigit, incidit in annum 1541. Cuius exemplaria cùm iam pridem desiderentur, suscipere eam mihi operam visum fuit, ut iterum prodiret. Quæ autem animaduersione aliqua de eadem historia indigeat, lectoris iudicio permitto. Sanè quæ in Mysorum natione cernimus vera illa summaque ornamenta, toties iteratis, totque in personis ad viuum expressis elogijs, ut qui maximè calluisse Garzon, & suspexisse, videtur. In cæteris cùm eloquentia nerui adhibiti conuenienter sint, non rarò fidem desideres. Ut suspicari libeat, omnino pænegyricum quendam quàm historicum agere scriptorem illum maluisse. Obueniebat hoc etiam singulare proposito nostro incommodum, quòd exemplar, in quod incidimus, perquam deprauatum esset: Nec mihi in scripto alieno immutare temerè aliquid visum fuit. Quæ in re si quid desiderabitur, in eas nimirum alijs succedent partes, uti proferatur correctius. Sic enim & in historia huius utilitatem consulatur, & Principis, de cuius rebus gestis hic explicatur, honos atque existimatio vindicabitur.

Dicam autem hæc, quamquam industriae & laboris alieni, nominibus vestris antiquitatis monumenta, magnifici & nobilissimi viri, Patroni obseruandum quòd Mysniam vel natura vel iure, secundum veterem Catonis præceptionem, patriam haberetis, tum quòd ab eccellente virtute, atque in rempublicam meritis, apud eum creandis Imperatoribus Romanis VII virum gratia locum ac dignitatem obtineretis præcipuam, qui à Friderico Magno genus & originem duceret, & ita duceret, ut cùm nullo virtutum genere huic secundus sit, tum verò plurimis, usque maximis, eundem superet. Omnino hic animis omnium insitus stimulus est, ut vel nostros vel eorum, qui imperium in nos obtinent, maiores, eorumque res gestas cognoscere expectamus. Neque id institutum utilitatis fructu caret multiplici: De quo argumento

cùm

DEDICATORIA.

cum alij plenius differuerint, neque nos alibi siluerimus, denique etiam intelligentem fugere neminem possit, quicquam hic repeteremus, necesse non esse duximus. Ceterum eam omnibus & singulis, qui & possunt & debent, optarim voluntatem, communi patriæ Germania exornanda, ut ne deesse opem & operam suam patiantur. Enimvero quàm hac parte ab exteris vincamur, quid ex desidia nostra in gentem illi nostram sibi sumant, ut quæ nostrorum sunt, sibi arrogent, id apertius est, quàm ut commemoratione nostra noua inculcari debeat. Tenet autem certa me de vobis spes, ut antehac studio ac vigilantia non obscura eam in rem incubuistis, ita deinceps vel ideo constantiorem animum huc adhibituros, quo magis id quædam necessitas efflagitare videtur. Quod si etiam hanc Magnificent. atque Ampl. V. voluntatem mihi nauarit, ut ne qualemcunque istam obseruantia nostræ debita significationem improbandam existimetis, id scilicet calcar mihi addetis, ut hoc genus operas urgeam contentius. Equidem is sum, qui quod est in me ingenij (quàm autem hoc exiguum sit, video) studiorum & patriæ commodis impendere gestiam: Idque institutum à me commendatissimum habeatis, neque à patrocinio vestro desertum patiamini, oro obsecro. Ego clientis memoris partes, qua par est fide, sustinebo, & beneficium tantum trabali, quod aiunt, clauo figam. Magnificent. atque Ampl. V. benè & feliciter valere ex animo opto.

Francofurto ad Viadrum M. IXbr. D.V.

CIO. IO. LXXIX.

A iij

HISTORIA
DE VITA VIPERTI, MAR-
CHIONIS LVSATIÆ, BVRGGRAVII MAGDE-
BURGENSIS, COMITIS GROICENSIS,
auctore Monacho Pegauensi.

P R Æ F A T I O.

*Cur præstan-
tium virorum
res gesta lit-
teris man-
dentur.*

ESTA quorumcunq; præstantissimorum litteris mandari, veterum prouida sagacitas his de causis duxit commodum: ne qua videlicet vetustatis aut obliuionis obliteratione fauorabilis eorum vita per succedētia tempora mortalium animis excideret, quin potius, si qua fortia & honesta facta attigissent, in his mentes audientium oblectarentur, ad imitationem quoque eorum iugi recordatione inculcata proficerent. Cū igitur paganis, & veræ fidei penitus extraneis, id potissimum fuerit studij, vt non solū propria, sed etiam prædecessorum suorum gesta probabilia scriptis, ob commendationem perpetuam, vel ædificationem, conficta licet nonnulla, posteris transmitterent, cur non potius nos Christi fidelium non tantum honesta, sed & felicia gesta scriptis & omnium laudum præconijs non efferimus? quorum vita multo probabilior, gestorum memoria longè delectabilior, executio piorum operum effulsit fructuosior. Igitur de Wigberto Marchione, Bigauiensis cœnobij fundatore, intendentes scribere, primo quidem progeniem eius ab auis & proauis paulo altius ordine repetentes, narrationem ordiamur. Dehinc quis, aut vnde oriundus fuerit, summam prælibatis, demum quæ causa constitutionis aut institutionis eiusdem loci, diuinitus, vt credimus, occasionem dederit, quæue institutor eius, tam secundū Deum quàm secundum seculum liberaliter ac strenuè feliciterque peregerit, quoue sine vita decesserit, sicut veridica eorum relatione comperimus, tum qui ab alijs audierunt, tum qui viderunt, & interfuerunt, quorum plerosque superstites vidimus auxiliante Deo, simpliciter, & sine verborum ambagibus scire volentibus aperiemus.

*Hic pauca
verba ad
institutū no-
strum accom-
modatiōna
mutauimus.
Id quod indi-
candum erat,
ne quis in eo
forte aliquid
desideraret.*

G E N E A L O G I A D O M I N I W I G B E R T I

*Herlibonis fi-
lij HARLVN
ei cognomi-
nati.*

MELRICVS, rex Teutoniæ, Ditmarum Verdunensem & Herlibonem Bran-
deburgensem fratres habuit. Herlibo tres filios, scilicet Emelricum, Vridelo-
nem & Herlibonem, qui Harlungi sunt nuncupati, genuit. Ex his Herlibo, fi-
lia regis de Norwege sibi desponsata, sobolem suam duobus liberis propaga-
uit, quorum vnum Suetibor, alterum Wolfum nominauit. Suetibor Scamborem &
eius fratres habuit filios. Wolfus Pomeranorum adeptus primatum, deinde prouincia
pulsus, ad regem confugit Danorum. Qui validæ iuuentutis virum, fama vulgante iam
antè compertum, libenter suscipiens, exinde robore corporis & animi constantia fre-
quenter expertum inter præcipuos familiares sibi asciiuit, filiam etiam suam ei tradidit.
Elapso autem breui tempore, fratres eiusdem puellæ ex fama virtutis & prospero suc-
cessu tam illustri viri inuidiæ liuore tabescentes, illum aggrediuntur à se suisque prop-
pellere terminis, eadem sibi meruentes in posterum post mortem parentis. Verū li-
uor edax, qui felicibus cuncta negat, ipsis plerunque suis auctoribus omnia perdendi
occasionem administrat. Commodum ergo ratus focero adhuc superstitie filiorū eius
liuori cedere, paulo post, vbi patrem defunctū agnouit, militari manu eosdem aggres-
sus, occidit, cunctisque sibi fauentibus regnum, vtpote gener regis, obtinuit. Secundis
dehinc rebus sibi succedentibus, ex præfata coniuge tres filios suscepit, scilicet Ortho-
nem, Hermannum & Wigbertum, patrem Wigberti Marchionis. Præterea Balsamo-
rum regio sorte bellica cessit eius dominio. Qui scilicet Wolfus tandem senio seu fre-
quentia bellorū attritus in tantum vulgi fauorem, ob suæ felicitatis indicium, emeruerat,
vt nisi

*Wolfus eiusq;
fortuna.*

Libert.

*Regio Balsa-
morum.
Felicitatis
opinio.*

vt nisi eo præfente, quamuis nihil agente, vel in bello, vel in alio quouis periculo, prospera sibi arbitrarentur non posse succedere, ac de eo præsumeret, illo præfente, se semper fore victoriam cõsecuturos: maiorem de felicitate quàm antea de fortitudine eius fiduciam habentes, & per virum in vltima ætate positum nulla sibi posse aduersa præualere sperantes. Deniq; ex ætatis imbecillitate nec equo insidere valentem super alligabant, vt vel sic in bello eos præcederet. Qui vbi naturæ concessit, Barbari more suo ad templum Deorum corpore delato, secũdum ordinem familiarum suarum, quasi ad præcinctum belli strictis gladijs circa feretrum discurrebãt, ac flebilibus vtentes vocibus, exequias peragebant. Wolfo defuncto, auunculus eorum, quos in Danorum provincia occiderat, odium patris in filios retorfit. Cuius inuasionem cum illi sustinere diffiderent, à patrijs finibus cesserũt. Quorum primus Otho in Græciam declinauit, Hermannus in Russiam, Wigbertus verò in Balsamorum regionem, quæ ei paterna hæreditate obuenerat, à reliquis fratribus secesserat. Is igitur in armis & consilio vixit, multaq; præclara belli facinora miles egregius exercuit. Qua industria familiaritatem Domini Gosuini, Comitis senioris de Leige, emeruit. Qui cum videret animi alacritate nobilitati eius respondere, filiam suam Wigberto, Sigenam nomine, elegantem facie tradidit, arbitratus, vt reuera fuit, illum generis sui decus monumentumq; fore: In cuius dotem Morunge & Gaterslebe cum suis territorijs & allodijs ac cæteris appëdicijs constituit. Reliqua verò patrimonia, Leige scilicet & Sibichinroth & Trachenstede, duabus reliquis filiabus assignauit. Tam felici potitus Wigbertus coniugio, ex eadem filium genuit, quem tam suo nomine quàm patrimonio ditauit, quemq; longè præstantiorem paternis virtutibus, vt clarè scire volentibus liquebit, posthumũ reliquit. Præterea duas filias ex Domina Sigena susceperat, quarum vnã Henricus quidã de Leige duxit, alteram Wernerus senior de Veltheim, ex qua idem filios habuit Bernerum & Adelgotum, postea Magdeburgensem Archiepiscopum. Huic etiam Wernerus, extrema Bigauiensis villæ platea iure hæreditario cesserat. Wigbertus igitur senior, Balsamorum, vt præfati sumus, possidēs fines, memor cum paternæ virtutis tum iniuriarum, quas in expulsionem sui fratrumque suorum pertulerat, frequenter barbarorum provinciam, & præcipuè urbem, quæ Posduwle, id est vrbs Wolfs, barbarica lingua dicitur, incursu militari vexabat, prædamque incredibilem crebrò asportans comprouincialibus cunctis inde largiebatur. Sic fauorem tam nobilium quàm plebium ad fidelitatis gratiam sibi ascuerat. Cum ergo tam virtutis quàm roboris enormitate adhuc iuuenis poleret, immatura morte terminum vitæ clausit, Wigberto filio adhuc puerulo. Domina Sigena tanti viri contubernio viduata, tandem vix ægrè aliquanta consolatione recepta, Comiti Friderico de Lengenfelt se sociari passa est, ex quo filium eiusdem nominis suscepit, filiam quoque, quam Ruggerus Comes ducens, Ruggerum, Magdeburgensem postea Episcopum, & Fridericum Comitem ex eadem habuit. Is quoque uxore suscepta filiam genuit, quæ Othoni Palatino de Witelinsbach nupsit, duosque filios edidit, scilicet Othonem Palatinum, patre defuncto, & Federicum Comitem. Hæc quasi per excessum dicta, cum tantæ Genealogiæ nobilitate nos cogente, tum ob commendationem Dominae Sigenæ, quæ fundatorem Bigauiensis cœnobij feliciter genitum educauit, tam insigni genus posteritatis agnoscere cupientibus rugosa fronte paululum relaxata lector benignius accipiat.

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M. XL.

Per idem tempus Henricus Imp. Augustus, Conradi Imp. F. illius, qui Henrico Pio successit, rerum summa potiebatur, cuius industriæ diuina cooperante gratia, securitate pacis respublica fruebatur. Sub quo inter cæteros principes, Vdo Marchiam Stadensem regebat. Huius obsequio Wigbertus adolescens, patre, vt præfati sumus, orbatus, à venerabili matre destinatur: per quem honorificè, quousque adoleuit, educatus, gladio deinde militari à tanto principe, vt pote principum collega quandoque futurus, nobiliter accingitur, ac vrbe, Tangermunde dicta, cum eius attinentijs ab eodem Marchione, liberaliter inbeneficiatur. Ibat igitur iuuenis corporis & animi viribus opibusque succrescens, dubium consilio, an actibus efficacior. Cumque multam ex hostibus stragem manu militari continuis diebus exerceret, iamque non minus quàm hostibus ipsis, sibi notis ac familiaribus esset metuendus, vt, quod facillè solet accidere, aliquando

Barbarorum
ritu funebres

Wigbertus primus,
princeps
regionis Balsamorum.
Gosuinus,
Comes Leige.
Sigena F. Wigberto colloca-
ta.

Nati ex eadem
dem liberi.

Wernerus de
Veltheim.
Adelgotus.
Wigbertus vltimus
sibi
& fratribus
illatas iniurias.

Eiusdem mors
immatura.

Sigena cum
Friderico Lengenfeltio
altera nuptia.

Otho Palatinus
Witelinsbach.

Henricus III.
Casi.

Vdo Marchionis
Stadensis, Wigberti
M. alter.

Tangermunde.

Wigberti indoles
& virtus
belli.

Invidia in eundem & metus ex virtute.

Groisca Osterlandia cum alijs possessionibus Viperto permutatione permiffa. Nortmarchia.

Vipertus qui tu impatiens.

Eius amuli.

Frulētia & moderatio.

Vratislaus, Dux Boemiae.

A Viperto ad regij nominis decus repetendum inflammas.

Bougo.

** Fortē Sibirorum, ut infra Sibiria, hoc est Myfina.*

Henricus III. Caf.

Vipertus Cafari militiam suam offert.

Petit Vratislao regium nomen.

& leuiter offendere cauerent: quia virtus laudem, laus inuidiam pariebat ipsi, qui eius diligere videbantur probitatem, exosam habebant vicinitatem. Quapropter plerique Marchioni consilium dederunt, vt quoquo pacto, duntaxat honestè & pacificè, Wigbertum à se remoueret: eo quòd non sibi suisq; tantum, sed etiam posteris praecaueret. Qui quod prudenter suggestum erat, sagaciter implere festinans, inuenem amicè conueniens, municipiū suū, quod in oriētali plaga situm iuxta Elstram fl. nomine Groisca, cum omnibus eiusdem adiacentibus, quæ eius iuris erant in villis & syluis, pratis & pascuis, eius potestati tradidit, pro mutatione regionis Balsamorum. Pro Tangermunde verò alia beneficia ad Nortmarchiam attinentia ei restituit. Wigbertus his annuens, & ad Orientem secedens, scilicet vbi ea postea verus ac medullitus visitaret exoriens ex alto, etsi non statim, quando tamen voluit, in eiusdem castri munitionem se suosq; recepit, & nobiles quosque in eius vicinia manentes, vtpote pacis impatiens, & in malis assuetus, non sine pernacie regionis inquietabat. Erant tunc temporis pleriq; nobiles in hac prouincia in suis singuli municipijs constituti, scilicet hi: Bethericus de castello Tuthern, Fridericus de Cutze, Ficelinus de Probin, & eius frater de Trebniz, Hageno de Tubichin. Hi vnanimiter conglobati, quia semper omnis potestas impatiens consortis erit, Wigbertum tanquam suæ vitæ seu regionis inuasorem ocius remouere sunt conati. Quibus ille non sufficiens contraire, conijciensq; qualiter sua nõ vsquequaq; perderet, tandem id potissimum ratus est consilium, si ipse è regione ad tempus secedens liuoriorum cederet. Et cum suis collocutus, quorum vnus Hertuugus, eius ministerialis, alter Petrus dictus erat, vt quasi se inscio vnà cum vrbe Groisca praefato Betherico se derent, centum assumtis militibus ad Ducem Boemix, Vratislaum nomine, se cõtulit. A quo honorificè susceptus, & ob totius probitatis & industriae nitorem cunctis acceptus, facilem familiaritatis aditum tam penes ipsum Ducem quàm apud omnes illius optimates emeruit. Post aliquod tempus, sicut ipse cunctis, quis aut quantus esset, innotuerat, ita cum erga alios cuncta sagaciter perpendendo crebrius animaduertisset, inter alia cum Duce colloquia: Mirari satis, inquit, non posse me fateor, quòd tantus vir, tanti nominis ac potestatis, æquanimiter feras detrimentum & abiectionem regij nominis & auctoritatis. Quod in hoc satis apparet, quia Comites & ingenui, magna potestate & honore praediti, antecessoribus tuis sub iureiurando, fidè & hominum seruantes, tuo recusant dominio subijci. Hoc quàm indecès & incongruum sit, aperiam. Memini quendam antecessorū tuorum Bougonem dici: cuius principatui non dicā Comites aliosue nobilitate opibusq; pollentes, imò Duces ac Marchiones militabant. Is adeptus dominium nomenq; regium, in prouinciam * Seringorum suum dilatauerat imperium, alijsque principibus æquè potentibus famosior & eminentior claruit. Quare si regij nominis detrimenta recuperare desideres, considera iam oportunum tempus adesse, turbataq; repub. vtilem & efficacem dabit occasionem. Ego quoq;, quoad poterò, sicut consilio ita praesto sum auxilio. Hæc & alia prosecutus, quæ arbitraretur vtilia, patefecit, eiq; Dux in omnibus obtemperaturum se spondit.

ANNO DOMINI M. LXXII.

Ea tempestate guerra vel dissensio maxima est exorta inter regem Henricum, praefati Imp. Henrici F. & Saxones, ita vt sedari posse diffideretur, nisi, quod absit, sanguinis iudicio. Imperator verò animo gerebat in Longobardiam & Italiam expeditionē facere, & Saxonū tumultuosam factionem interim declinare. Wigbertus igitur consummādū, quod animo gerebat, negocij tempus fore ratus opportunum, Imperatorem paucis suorum assumtis adiit, seq; cum ipso in vltionem hostium reip. cum sexaginta suorum militum & eorum apparatu bellico, suis etiam stipendijs militantibus profecturū spōdet, ea tamen conditione, vt si regia magnificentia cæteri q; primates eum reip. probassent necessarium, eius munificentia omne restitueret ei damnū in oriētali plaga nuper illatū, & remuneraret obsequiū. Gratanter hæc principes & ipse Imperator accepit. Ad hoc ille, nactus omnium beneuolētiā, faustumq; tēpus arbitratus, vt aperiret, propter quod venerat, non hæc tantū se pro reip. emolumentis, imò potiora, si Imperator ac Principes eius consilij assentirent, acturū allegabat. Cui cum absq; cunctatione suum assensum se p̄biturū Imp. fateretur, ille intulit: Nil imperiali dignitati penitus officere, imò prodesse, si Boemix Ducem Vratislaum in regem pateretur, ac iuberet, coronari, & ille 4000. talen-

talentorum gazis regijs appenderet. Insuper & filiū suum cū trecentis armatis in expeditionem Italicam cum ipso destinaret. Imperator autē cū iam de perturbatione status reip. mente fluctuaret, & hos declinare, & illos impetere deliberaret: Wigbertus dato sacramento peragenda cum sexaginta militibus expeditionis, regiae sponsionis omnes principes fideiussores accipit, ut si dictis facta compensaret, tū pro eo, quod vltro & voluntariē sibi debitū fecerat tāti laboris obsequium, tū ob fidelitatis, quā verbotenus preterebat, meritū, dignam eum omnimodis, & ut imperialem deceret magnificentiam, dignitatū & beneficiorū ab eo recompensationem adepturū. Cum hac pollicitatione à rege & à Principibus cū salutationis officio dimissus, deinde ad Vratislaum in Boiemiā reuersus, quæ pro recuperatione dignitatum & nominis eius peregerit, intimauit, utq; 4000. marcarū argenti transmitteret Imperatori, & 30. libras Imperatrici, in super & filium suum Borvi cum 300. militibus in Italiam destinaret, luculenta ratione persuasit. Ventum est igitur ad curiam Herbipolin vel Wirciburg: ad quā cū principes vndiq; solenniter conuenissent, exceptis Saxonibus, Dux Boemiæ, Wigberto cū indicta thesauri quātitate præcunte, proceribus, quos electissimos habuit, stipatus aduenit. Imperatore ergo iubente, ac sententia Principū astipulante, per Moguntinū Archiepiscopū & Constantiensem Præfulem & Wirciburgensem, Vratislaus regali benedictione sublimatur. Exinde iurata cū 300. militibus, uti conditū erat, expeditione, conuersus Dux ad Wigbertū, quatenus cū filio suo proficisceretur, obnixè rogauit. Quod Wigbertus nequaquā integrū suæ sponsioni fore respondit, cū eadem per se, quæ & ille Imperatori iurauerit: tamen impetraret, ut à rege statuente, filij sui tentorijs semper esse proximus sineretur: se pro certo comitem & cooperatorem fore indiuiduū. Quod Duce petente à rege, statutum est: & impetrata Dux ab eo licentia, repedauit, post recuperationem honoris non immemor suæ sponsionis. Proinde fidum ac familiarem sibi præ omnibus conueniens Wigbertum, eiusque fidei committens filium, milites 300. omnibus bellico apparatu liberaliter ac decenter cum stipendijs expeditos, cum eis in augmentum regij exercitus destinauit, cui apud Vlmam, Sueuiæ ciuitatem, occurrerunt. Qui magis ac magis accelerantes, & reliquum exercitum itinere superantes, primi iuga Alpium transuolant, ac suas experiendo vires, Longobardiam barbarico more deuastant, præda, cæde & incendio ciuitates & castella demoliuntur, robustos quosque captiuatos violenter suo seruitio subijciunt, gnaris quibusdam locorum mortem minitendo, nisi loca diuitijs referta denudarent. Multas munitiones in deditionem coegerunt: iam ad mille armatos exercitum adauxerant. Post quos Imperator Alpes transcendens, compertis etiam patris audacter ab his, qui præcesserant, non modica exultauit lætitia. Coadunata dehinc riteque disposita totius exercitus multitudo, Mediolanum venit, & à Consulibus & à primoribus ciuitatis tam pacificè quàm honorificè suscipitur. Quibus in super auxilium ferentibus, sed & eis, quos ex diuersis sibi provincijs ascierat, omnes circumpositas vrbes & castella, Cremonam scilicet, Papiam & Laudam, Mantuam & Cremam, cum alijs munitionibus quadrienni obsidione plurimoque labore, nec sine suorum detrimento tandem in deditionem coegit, præter Veronam. His peractis, cœpto itinere partes aggreditur Italiæ: & quoniam in se summaruunt (Humanis enim rebus hunc numina crescendi posuere modum) turbidam Romam, quæ semper aut malis patuit, aut prauorum incurfus tulit, se quoque nunc Imperatoris offensam incurrisse, nondum pœnituit. Imperator tam Italicam quàm Teutonicam fidens exercitus copia, Romam arcta obsidione vallauit, & triennio circiter in eodem statu durauit. Quo euoluto, quia cultores ab agris deerant, alimenta quoque Regis exercitui defecerant, etiam patitur sæuam, veluti circumdatus alta obsidione, famem. Sed vtrinque frequenti congressione facta, quia pari detrimento vtriusque partis belli fors dubia inuoluebat, neutra pars ab audacia desisteat. Missis igitur exploratoribus, sicubi ciborum copiam recuperare possent, Wigberto clam à suis exploratum missis, denunciatur, iuxta in montanis victualia cum armentorum & gregis copia à quibusdam recondita. Qui, utpote impiger, inexpugnabilis, acer, sociatis sibi tam Regis militibus quàm Boiemijs, ocyus aduolat, reperit, ut detectū erat, ut per aliquod tempus tanto exercitui inde subueniretur. Cui festinatè remeanti, intimatur, erupisse Romanos, ac Regem ad pugnam accessisse.

Borvi, Vratisl. F.
Wirciburg, Herbipolis.

Vratislaus Rex inuoluit.

Fides.

Alma.

Vipertus belator impiger primus in Longobardiam irrupit.

Cæsaris expeditio Italica.

Mediolanum.

Verona rebelis.

“

Rome triennis obsidia.

Vipertus annonam in Cæsaris castris leuat.

PEGAVIENSIS MON. HISTORIA

Imminebat autem tunc festiuitas Ascensionis Dominicæ. Qua fama Wigberto iam vicino delata, extemplo belli signa corripiens, cunctis etiam in procinctum non segniter præparatis, impigrè aduolat: barbaricoque more ter Romanorum acies ingrediendo ac regrediendo, quasi tela araneorum cædendo obuios irrumpentes, nimia cæde in aduersarios debacchati sunt. At Wigbertus ubi Regem in arcto circumseptum hostibus videt, cum suis ad eum se contulit, tantumq; aggressu suo Romanos terruit, vt ad portam vsque ciuitatis eos impelleret. Rege etiam viriliter eis insistente, ensis eius excussus desiliit, cuius dextra crebris ictibus penè dirigit. A quo Wigbertus affuit vocatus, sursum conquerenti gladium tradidit. Et quia nihil in tali necessitate pugnacius animositate, eleuato proprii acumine clypei, tanto impetu in armatos ense carens inermis desæuit, vt infra muri ambitum propellerentur, sicque victores pugnam finiri iubent. Et quia plures vtrinque sauciati fuerant, per septem dies Imperator intra castra se continuit. Interim cum aliquando Wigbertus membra quieti dedisset, nec tamen animum ab instanti negotio relaxasset, accito quodam ex suis viro satis industrio, nomine Ras, admonuit, vt murorum ambitus perlustrando, diligenter consideraret, sicubi valeret aditum intrandi muros inuestigare: quò excubantium desidia explorata, clam potuissent ascendere. Paruit ille, diligentia solerter adhibita, & quà coniecit aditu muros custodia vacare, cautè ascendit: & postquam neminem sensit adesse, reuersus, Domino suo clam indicauit, & facili arte Romanos decipi posse, si non negligeret, allegat. Qui nil ducens negligendum (semper enim nocuit differre paratis) suis omnibus & paucis Boiendorum assumtis armatis, duabus quoque scalis, Ras milite suo præduce, post hunc secundus muros ascendit, missio interim nuncio Regi, vt quantocyus præsidium ferre maturaret. Ex militibus iam quatuordecim muros ascenderant, cæterisque accelerantibus, rege quoque cum multitudine ad portas irruente, ac valuas securibus excidente, subito Romani conclamant, & eos, qui muros ascenderant, ictu lapidis & lancearum impetebant. Rex tandem vrbe potitus, occursantes validè Romanos multa strage multauit, nonnullis quoque suorum satis nobilibus & strenuis in tanta congressione viriliter occumbentibus, eis tamen maiorem ex hostibus cædem exercentibus. Apostolico igitur cum Petro Leone auunculo suo fugam ineunte, ac per matricem Ecclesiam ad domum Theodorici tendente, aduersarij præuenerunt, & conatus eorum interceperunt, sicq; intra monasterium conclusi sunt, intra quod per triduum se continuerunt. Cumq; ex eiusdem templi foribus crebrò conarentur erumpere, & exteriores impetu quodam ex inprouiso laceffere, Wigbertus cum suo signifero condixit, vt foribus patefactis trabem miræ molis inijcerent, ne subito, velut antè, eas obstruerent, & intrò se reciperent. Illis itaque simili conatu suam audaciam perpetrare tentantibus, trabe protinus iniecta, aditus valuarum intercipitur. Adhuc Romanis patentes fores acriter tuentibus, Wigbertus cum suis primus eas irrumpere conatus est, vt tam diu in ipsis foribus resistentes cæderent, donec eos intrò propellerent. Quos insecutus Wigbertus, quamuis clypeo non protectus (quippe qui erat minutatim hostium gladijs confectus) mucronem vtraque manu corripiens tam voce quàm exemplo multitudinem post se irrumpentem animauit. Ita peccatis exigentibus, proh dolor, in eodem templo acerrima pugna committitur, plurimum humani sanguinis effunditur. Erat spectare Christiani nominis inane ludibrium, sacratissimi & apostolici honoris & auctoritatis excidium. Quis legens & audiens non exhorreat tam grande sacrilegium, in sacris apostolorum liminibus humanum fluere sanguinem instar Tiberis? Interim Apostolicus cum Petro Leone intra sanctuarium se receperat: Vbi cum maioribus natu comprehensi, rege iubente, Wigberti custodiæ sunt mancipati. Saniori deinde vtrinque habito consilio, post multas sententias, excusationis & conuentionis occasione prolatas, Apostolicus regere conciliatur: Rege iubente ac faciente, omni mundo venerabile templum tridui labore vix tandem à spurcicia cruoris effusi expiatur: in ipsius præsentia denuo consecratur: Rex etiam imperiali benedictione sublimatur omni gratis relaxata captiuitate suorum Apostolico. Cædes finiri, noua vita videtur oriri. Imperator demum Theodorici domum munitissimam recepit in dominium, in qua suis fautoribus collocauit præsidium. In eadem ex Wigberti militibus 20. constitutis, vndecim veneno perierunt, confecto à mulierculis dolo Romanorum, quorum fraus Wigberto insinuata, Imperatori statim in-

In istem animosa virtus.

Vides erga Imp.

Vigilantia. Ras, Viperti commilito.

Roma Viperti opera capta.

Petrus Leo, Papa auunculus.

Templum Viperti industria & audacia expugnatum.

De hac historia alij variant, quos sequi rectius fuerit.

Domus Theodorici.

Romanorum veneficia.

notuit

notuit. Sed huius viri quilibet animaduverterat strenuum propositum, & diligens studium erga Regis obsequium, cui transacta septenni reuolutione temporis, milites tantum quinque è sexaginta suis, & è trecentis Boiemorum, qui eius paruerant voluntati, nouem tantummodo residui fuerant. Adeò parato & inconcusso ad subeunda quæq; pericula animo, more barbarico in mortem præcipites ibant. Imperator ergo ne quid infectum post terga relinqueret, contra Veronenses exercitum direxit, ad cuius auxilium vnà Petrus Leo se venturum iuramento confirmauerat, datis interim obsidibus & argento copioso in stipendium cunctis exercitibus. Cumq; apud domum Theodorici contra Veronam castra collocassent, Dux Veronensis cõsiderans, licet serò, se regiæ maiestati ad resistendum non sufficere, legatos mittens, rogat ea quæ pacis sunt, satisfactionem de omnibus * omnimodis exhibens, & quoquo pacto reconciliari mereretur, donis & obsequijs se parère promittens, vt suæ duntaxat potestati seu ciuitati cõsultum foret. Igitur Wigbertus ob conuentionem huius satisfactionis Veronam dirigitur: cuius reditum Imperator penes Theodorici domum opperitur. Astabant tunc Imperatori Moguntinus & Coloniensis Archiepiscopi, Halberstadiensis & Monasteriensis Episcopi, Fuldensis & Hersfeldensis Abbates, alijque principes cum Boiémico adolescente. Interim de Wigberto sermo habetur ab asserentibus illum præstantissimæ probitatis virum, qui certis experimentis omnibus in hac expeditione claruisset. Tunc Imperator ait, hoc se velle certius experiri, iussitque eum, quasi semiplenè placiti rationem indicasset, sub celeritate reuocari. Erat autem ibi in quadam domo leo clausus. Hunc emitti ad probandam eius constantiam imperauit. Dimissus leo rugiebat: tota frequentia præsentium ad loca tutiora confugiebat. Ille inscius eorum, quæ gerebantur, ingreditur, & cum leo contra eum relaxaretur, à Boiémico adolescente, quò caueret, admonetur. Quem ex improviso in se irruentem videns, gladiũ à spatario suo cõfestim accipere nitebatur: Sed ille vbi eum manu corripuit, pro inermi Domino leoni se constanter obiecit. Quod tamen Wigbertus indignè tulit, de propria magis quàm de alterius virtute confusus, retrahensque militem, mirabile dictu, pugno leonem aggredditur. At leo disturbatis iubis mox ab eo declinauit. Qua in re nil aliud, reor, nisi diuinam prouidentiam, cui cura est de omnibus, possumus animaduvertere, vt Wigbertus, cui tanta in futurum præuidit Dei clementia, ab instanti mirabiliter periculo eriperetur. Ad Imperatorem deinde ingreditur, cur reuocatus fuerit, sciscitatur. At ille, tuè, inquit, salutis gratia, quoniam beatum te fore iam experimento probauimus. Percunctanti verò diligentius tandem quod ad comprobationem fortitudinis & constantiæ suæ reuocatus fuerit, Imperator aperuit. Quæ rebat dehinc & ab Episcopis cæterisque principibus rei veritatem. Quibus eadem allegantibus, statim ab Imperatore cum suis repatriandi licentiam petijt. Sed Imperator concedere distulit. Cumque obstinatius à sua petitione non flecteretur, iamque ab eis diuertere deliberaret: Est id, inquit, quod bonam laborum & damnorum meorum recompensationem promerui? Regi autem loquebatur, propter quem tanta pericula sustinui? En, qualia recipio beneficia, quæ pro regni totius emolumentis omnium rerum mearum incurri dispendia, præsertim præcipuè vitæ meorumq; discrimina? Cunctos obtestor hos Principes, me ante omnes primum Alpium iuga transcendisse, me inter primos tuæ tuorumq; salutis ac victoriæ obtentu propugnatorem extitisse, & omnium, quæ in hac expeditione Italica prospere gessisti, eorum ego cum meis præcipuus auctor, si dici fas est, & incentor extiti. Sufficere reor, tantos labores & tanta stipendia inaniter me consumsisse, milites etiam perdidisse. Reuertar igitur, alijs, non tibi, seruiturus, quibus sat videbatur in sua necessitate meam experiri constantiam, non ludibrio ferè meam exponere vitam. Arbitrabar quidem satis acceptabile tibi me præbuisse spectaculum, cum meis brachijs & viribus in cæde grassarer hostium: sed visum est spectabilius, vt bestiarum demolerer dentibus. His & huiusmodi verbis in Imperatorem debacchatus vtpote impiger, iracundus, inexpugnabilis, acer, & adhuc arrogans in armis, ab eo digreditur, propter magnanimitatem etiam Imperatori formidabilis. Quem cum nullis blanditijs aut beneficiorũ promissis sibi posse speraret allicere, cõsultius existimabat, vt per alios eum mulceret, eiusque rigorem animi deliniret, quorũ verbis ille magis faueret. Moguntinum ergo cum cæteris præfatis Episcopis & Abbatibus, aliosque principes, quò eum sagaciter conue-

Vipertus si-
lexivd uos.

NB.

Dux Veronensis debellatus.

* Fortè incõmodis.

Viperti animositas permissum leonem explorata.

Excandescencia iusta.

Pertinacia.

7 PEGAVIENSIS MON. HISTORIA

Reconciliatio cum Caf. ex procerum intercessione.
 Premiamilitia.
 Leisnick.
 Dornberg.
 Veronensis multatus.
 Vipertus cum Borui Boiemo domū cogitat.
 AEquitas.
 Gratitude.
 Munera Viperto reduci a rege Boiemo data.
 Continentia tempeſtiua.
 Schachtſpiel.
 Borui ſagacitas.
 Viperti regia nuptia.

niant, hortatur, & vt regalis erga ſe deuotionis inſtinctu, ac duplicis remunerationis intuitu, Wigberto ex Eccleſiarum ac poteſtatum redditibus ſinguli aliquod beneficium ſua vice, vt deceret, largirētur, obnixè deprecatur: inſuper ad ſatisfaciendum illi, quantum oportunitas foret, ſe paratiſſimum eſſe non dubitarent, quantum ipſi dignum decernerent. Ipſi igitur Wigbertū proſecuti verbis perſuaſorijs alloquuntur, tandemque, licet diu reluctantem, flexere magnanimum, ea tamen interpoſita pollicitatione, vt omnes cum ipſo repatriarent, ſi Imperator aliter, quàm promiſerat, ageret. Talis autem traditio beneficiorum ſolenniter ab omnibus præſente Imperatore facta eſt. Moriguntinus 1300. talentorum beneficium, Colonienſis pagū omnem, qui dicitur Horla, Halberſtadenſis & Monafterienſis, ſinguli ad trecenta Wigberto conceſſerūt. Reuertenti tandem eidem Imperator obuiam proceſſit, ſeque negligenter in tam vtilem ac fiſſimum ſibi totique regno deliquiſſe fatetur. Proinde caſtellum nomine Leisnick cū plurimis adiacentibus in proprietatem donauit: poſtmodum ad curiam in Alteſtede beneficium trecentorum talentorum & Dornburg cum ſuis attinentijs: poſtea in curia Merſeburg habita eidem 300. talenta assignauit. Imperator deinde acceptis à Duce Veronenſi obſidibus cū argento, quod exegerat, quingentis ſcilicet pateris, & ſcutellis aureis & argenteis totidem, & 4000. marcarum, tandem optata pace potiebatur. Ad quē cum filio Regis Boiemix, nomine Borwi, accedens Wigbertus, licentiam ab eundi petiuit. A quo Imperator conſilium quaſiuit, qualiter vt imperialem decebat honorē, Boiemum dimitteret. At ille in hoc, ait, ſatis videbitur, ſi argentū ad ſtipendium ei ſufficientis exhibeas, inſuper duas pateras totidemque ſcutellas, militibus etiam ſingulis cum veſte duplici binas ſcutellas largiare, vt regalem decet munificentiam, inſuper quicquid virtutis apud te patrauerunt patri eius literis inſinues. Cuius conſilium approbans, denuo quam recompensationem ipſemet in muneribus ex regalibus donarijs poſceret, ſciſcitatur. At ille nil in præſentiarum, ſed cū opportunū foret, ſe poſtulatū allegabat: hoc tamen deſiderare, vt eodem Boiemici Regis filio mediante, & pro eo, vt conſidebat, ſagaciter intercedente, eius patri, remunerandus commendaretur, vt vice Imperatoris eius ſeruitium recompensaret, non immemor proprii honoris & nominis, Wigberto fideliter ac ſagaciter adminiſtrante, nuper recuperati. Ita verò, quia prudenter ſuggeſſerat, Imperator fieri mandauit, eiſque dimiſſis valedixit. Inde Boiemici Regis filius cum Wigberto à rege digrediens ſolum natale reuiſit. Vbi caterua procerum coadunata, dataq; ſandi copia, omnium rerum ſuarum expoſuerūt euentum. Apices etiam Imperatoris repræſentârunt, ac munera, quæ ab ipſo perceperunt. Deinde Borwi manu Wigberti comprehenſa: Hunc, inquit, Dominus Imperator, pater, induſtriæ tuæ huius obtentu petitionis commiſit, quatenus deuotiſſimum eius obſequium, quod ſtrenuiſſimè, me teſte, omni regno hæcenus exhibuit, digna recompensatione remuneres. Iubet igitur Boiemus Rex clypeum exquisitiſſima opera, cæſaturis ex auro & argento perfectè decoratum, arcum quoque cum pharetra, quæ nuper Rex Vngariæ tranſmiſerat, deferri, & eidem offerri, cum magna copia auri & argenti. At ille nihil horum præter arcum & pharetram volebat attingere, dicens, induſtria propriæ virtutis auri vel argenti ſe poſſe plurimum acquirere. Æſtimans ergo Rex plura & potiora eum deſiderare, alterum rursus clypeum magis decoratum, & potioribus onuſtū donarijs, vnà cum tabula ſcæcorum, auro redimita, lapidibus etiã eburneis & chryſtallinis artiſicioſè ſculptis, deferri fecit. Sed nec ex his quicquam præter tabulam ac lapides voluit contingere. Tertio iuſſit clypeum ſimilibus onerari, ſuperpoſito cornu eburneo, inſuper 20. equos fabrefactis ſellis ſtratos obtulit, ſed ex his præter cornu nihil conueniret. Cœpit igitur Rex animo fluctuare, quid tanti eſſet, quod oblatum ſuſcipere non euocat, & vt ei filiam iam adultam collocaret, conſuluit, multo ſibi commodius fore, ad ſuæ deſenſionem regionis aſſerens, quàm ſi Ruſſorum vel Vngarorum Regi eam ſociaret. Wigbertum igitur euocans, illam eius fidei tradidit. Quam ille cum gratiarū actione non modica ſuſcepit, illaque inſignia omnia, rege ſibi annuente, camerarijs ſuis reſeruanda commendauit, in poſterum ſibi profutura prouidens. Prouinciæ verò illius partem, quam rex in dotem filix ſuæ delegauerat, accipere reſuſcitauit, ſed extra hanc pagos duos, Niſen ſcilicet, & Buden, pro hac exigens impetrauit. Quibus ſuſceptis urbē

* Swortz nomine construxit, quæ coniugi suæ tutum foret præsidium. Prosperis ita Wigberto succedentibus, ipse tamen prosperitatis & pacis impatiens, & iniuriarum sibi aliquando ab huius prouinciæ nobilioribus illatarum reminiscens, prædas non modicas ex eis frequenter ex insperato superueniens, agebat. Accidit ergo, ut aliquando in urbis Belgor dictæ confinia transiens, proximos vicos spoliando vastaret, & sublati omnibus rediret. Quod ubi Henrico, Misnensi Marchioni, innotuit, assumtis militibus, illum ab urbe persequitur, sed à Wigberto constanter excipitur. Congressione facta, signifer Marchionis Henrici ab Hertwigo, milite Wigberti, lancea perfoctus occubuit, alijsque vtrinque cadentibus, tandemque aduersarijs fugere in urbem compulsis, prædam milites Wigberti deduxerunt. Alio item tempore in quosdam ultionem facere cogitabat, quos clam inuadere animo parabat. Medio igitur noctis in villam, quæ Lippen dicitur, venit, ubi suorum familiarium quidam miles habitabat, & per diem ibi delituit. Sequenti nocte cum eodem Zizam clam venit: ubi infestissimorum sibi Ekelini & Hagenonis explorata præsentia, urbem suam Swortz quanto cyus repetijt, & electissimis sibi sociatis, ac Zizam ex improviso superueniens, comprehendit Ekelinum, & cum 17. peremit, Hagenonem cum cæteris in basilicam Beati Iacobi fugere compulsos cum nullo modo, ut egrederentur, minis obtineri potuisset, proh dolor, igne crudeliter iniecto, basilica concrematur: sicque exire compulsi, oculorum tantum lumine priuantur, eo quòd ad ecclesiæ asyllum confugissent. Tandem non sine magno regionis exterminio remeauit.

* Brotuse
Geravu.Incurfiones in
aduersariorū
fines.

Belgern.

Hericus, Mar-
chio Mysnen-
fis.

Zeit.

Ekelini cædas.

Hageno cum
suis excaca-
tus.Bellum civile
Henrici IIII.
& Rudolphi
Vratislavi.
Lancea Ru-
dolphi.
Vipertus.Vratislavi
ductore Viper-
to Saxoniam
inuadit.
Wurtzen.

Wida.

Rudolphi vi-
ctoria & in-
teritus.Vratislavi.
Vipertus.Bethericus de
Tuchere.Groisca à Vi-
perto recup-
rata.Walrabanus
Episc. Cicen-
fis.

γωμν.

ANNO DOMINI M. LXXIX. bellum fuit inter Henricum IIII. & Rudolphum in loco, qui dicitur Fladeheim, ubi in primo congressu Saxones terga vertunt. Ibi Vratislaus Dux & Rex Boiemix regalem lanceam Rudolphi adeptus est, quæ exinde permissione Imperatoris semper quemuis illius gentis ducatu insignem in omni festiua processione præcedit. Huic bello affuit & Wigbertus bellicis euentibus semper insignis.

ANNO DOMINI M. LXXX. Rex Boiemix Vratislaus Saxones disponens inuadere, Wigberto præduce per pagum Nisen transiens, à Wortzin vsque Libitz subita irruptione facta, cuncta depopularus est, à Wigberto consilio accepto, ut donec ipse quæ circa Belgor erant deuastaret, apud Woslin eius præstolaretur aduentum. Hæc dum fierent, subito cunctis in vicinia positis fama inuasionis eorum innotuit, statimque clamantes ad arma, multa coadunantur millia, Boiemosque in anxio positos aggrediuntur. Quibus in aduersum totis viribus enitentibus, iam Boiemus penè primam aciem amiterat. Sed Wigberto superueniente, Saxones in fugam conuertuntur, plurimis eorum occisis, sicque remeandi facultas Boiemis ferro paruit. Interea Imperator ab Italia rediens curiam suam Boiemo apud Ratisbonam indixit. Ibi coadunato exercitu, Bauari cum Boiemis, cæterisque ex Germania gentibus, per territorium urbis Widæ transeuntes, vsque ad munitionem nomine Mulsen iuxta Elstram fl. peruenerunt. Vbi Saxones Imperatori cum rege Rudolpho, ante triennium electo, occurrerunt. Bello commisso, nec diu protracto, Imperatoris exercitus fugam inijt, & à Milsen vsque ad villam Widechowe passim prostratus cecidit. Quos Saxonibus acriter insequentibus, Rex Rudolphus in dextro brachio grauiter vulneratus, & in Merfpurg delatus, post triduum cum magna pœnitentia, tantæ seditionis ac cædis prosperè factæ, moritur, & ibidem honorificè sepelitur. Imperatoris exercitus vndique dispersus, ad sua, rege relicto, quisque reuertitur. Imperatorem Vratislaus & Wigbertus, quòd eidem bello aderant, per Boiemiam cum paucis deduxerunt, nondum Rudolphi regis interitu comperto. Interim Bethericus de Tuchere Wigberti milites fortè incurrit: quibus fugientem insequentibus in villa Quitze percussus occubuit. Post huius necem Wigbertus Herduigum & Petrum milites suos, qui, ut antè retulimus, cum urbe Groisca ad Bethericum diuerterant, admonuit, ut fidei suæ memores urbem sibi aperirent. Quibus statim eam tradentibus, duas turres satis munitas in ea construxit. Suscepit etiam eo tempore in beneficium à Walrabano, Zizensi Episcopo, pagum Butsin, cum mille & centum mansis ei adiacentibus. His alijsque quàm plurimis, quæ tædiosum esset enumerare, prædijs & beneficijs præditus, præcipuum inter huius prouinciæ nobiles virtutis & probitatis præconium est adeptus. Sed quia virtutem laus, laudem inuidia com-

PEGAVIENSIS MON. HISTORIA

9
 itatur, plerique principum illum manifesto persequebantur odio, quoniam omnis potestas impatiens est confortis. Proinde Ekebertus, Marchio de Brunshwig, amulus eius, liuore tabescens, cum magno exercitu partes eius nitentur irumpere, iamque castellum Tucherē transibat. Quo Wigbertus audito, suos statim iubet arma capessere, illumque nil tale opinantem inuadere. Cuius inopinato Marchio territus impetæ fugæ præsidium meditabatur. Sed aduersarijs persequendo grauitè insistentibus, pugna prope idem castrum committitur. Ibi miles quidam Eckberto acceptissimus lancea Wigbertum impetijt, clypeoque eius transfixo, duos illi dentes excussit. Què Wigbertus gladio statim transuerberans, frontè eius mediam debita talione diuisit, totamque multitudinem Marchionis in fugam vertit.

Ebertus, Marchio Brunswicensis, Wigberti amulus.

Huiusdem interitus.

Wigberti uxore & liberi.

Idem gratia Cesaris exciuit.

Tangitur religio.

Consultit de expiatione Ecclesiasticâ Episcopos.

Petit ex eorumdem sententia Romam.

Amandatur à Papa ad Patriarcham Compostellanum.

ANNO DOMINI M. XC. Ekebertus Marchio rursus multiplicato exercitu cogitabat Wigberti partes inuadere: Sed in molendino quodam, antequam appropriaret, turpiter occubuit. Wigbertus igitur ex coniuge nobilissima, nomine Iuditha, Vratislavi regis Boiemorum, filia, duos suscepit filios, Wigbertum iuniorem & Heuricum, fratrem eius, & filiam nomine Bertham, semperque de die in diem felicioribus ibat succrescens successibus, ita ut non solum Saxoniarum Principibus, sed etiam ipsi Imp. Henrico videretur esse formidabilis. Qui inuidiam contra eum cœpit habere quàm maximam, eumque à statu tantæ felicitatis moliebatur euertere, oblitus iustitiæ, nec memor sui fidelis, & hætenus confortis in magnis ac frequentibus periculis & laboribus. Tandem omnibus pro voluntate circumpositis, ne abuteretur diuinitus sibi concessa tranquillitate temporis, Wigbertus iam meditabatur, qualiter apud Deum posset felix fieri, de cuius mundanæ felicitatis enormitate homines liuore tabescebant edaci. Tanquam ergo ipsum suæ salutis auctorem audiret comminantem: Præuaricatores redite ad cor: postmodum breui fundator Bigauiensis cœnobij futurus ipso miserante, qui quos prædestinat, vocat, corde compunctus est, & licet serò tandem ad se conuersus, ante suæ mentis oculos, quæ & quanta commiserit, reuocauit, quoties scilicet aliena diripuerit, quantos cædibus, incendijs ac rapinis affecerit, nec solum facultatibus, dignitatibus, prædijs, urbibus, sed insuper vita ipsa priuauerit: & ut hæc omitam, quantum Romæ apud limina beatorum Apostolorum, & in exustione basilicæ B. Iacobi in Ziza commiserit. Ex horum omnium recordatione medullitus ingemuit, & eum, sine quo nihil valeat humana fragilitas, eius dirigere consilium omni instantia deposcit. O quàm efficax semper est sententia, ore sanctorum, imò à Spiritu sancto prolata, ut ubi abundat iniquitas, superabundet gratia. Eo interius se vocante, Wigbertus à moribunda vitiorum consuetudine resuscitatus, & diuina voce lapidei cordis eius duriciem penetrante, per confessionem & pœnitentiam foras prodire commonitus, ad Herduigum Magdeburgensem & Wernerum tota animi deuotione se contulit: quibus sui reatus enormitatè, & satisfaciendi voluntatem aperuit, utpote talibus, qui mederi morbos animarum nossent: & ipsorum arbitrium omnimodis, pro posse suo satisfactorius. Hi verò tametsi iudicio suo & auctoritate illi emendare se posse non diffiderent, tamen pro modo satisfactionis aliquantulum ei relaxando, quod potissimum arbitrati sunt, ad limina beatorum Apostolorum Romæ, & ad pedes Domini Apostolici ipsum venire blandè persuaferunt. At ille nihil moratus, eò ire non grauitè tulit. Paucis ergo secum assumtis, Romam, ut consultum fuerat, deuenit. Vbi prostratus humi, limina Apostolorum, quæ olim sanguine scœdauit, veræ pœnitentiæ lachrymis irrigauit. Dehinc opportunitate sibi data, ad Domini Apostolici pedes præsentatur. Cui cum summa deuotione itineris sui occasionem, & peccatorum suorum enormitatem ac scœditatem ex ordine confitetur. Tum Apostolicus ex suorum auctoritate prædecessorum, veræ ac salutaris medicinæ experientia luculentissimus, & in exhibenda satisfactionis moderatione discretissimus, quibusdam pro inculcanda diligentius pœnitentiæ compunctione prælibatis, ad Patriarcham Hispaniensem, vitæ merito ipsi etiam Papæ admirabilem, & apostolicæ auctoritatis virum, eum transmisit, secretiori scilicet habito consilio, ut ei grauiorem itineris laborem, vel aliquam impediementi necessitatem, Deo disponente, ingereret: & ut illius in omnibus obtemperaret præceptis & consilijs, consuluit. Ad hunc etiam ardenti desiderio properauit, & eidem quæcunq; hætenus circa ipsum gesta fuissent, ex integro notificat. Qui non ex propria sed Ecclesiastica censura imponens ei pœnitentiæ modum, secundum magnitudinè criminum

minum præcauens, ne fortè cucurrisset in vacuum, nõ vt exactor importunus erga cõseruum, sed vt compassione proximus, animum periclitantis per eius remigium ad portum salutis recurrere festinantis, his salutaribus instituit monitis: De publicè pœnitentibus nostri temporis præiudicium quidem facere veremur, qui vtinam essent pœnitentes, & non magis irridentes: qui postquam reconciliati recipiuntur, vel suscipiuntur in Ecclesiam, dissimulant vitam mutare pristinam: Sed quia non inchoare, sed perseuerare vera est iustitia, fidelissimè considera, quare tanta terrarum transieris spatia. Potuit enim, imò dignius quàm ego debuit, Dominus Apostolicus tibi dare peccatorum indulgentiam, sed labore tanti itineris voluit experiri patientiam, vt ex hoc comprobato fructu patientiæ, tuæ que perseuerantiæ, remissioem iam à me suscipias modum pœnitentiæ. Potissimum ergo & saluberrimum iudico tuæ dilectioni consilium: eleemosynis tua peccata redime, quæ sicut ignis aquam, ea prævalent penitus extinguere. Cæterum si suppeditat facultas, cui famulari debet bona voluntas, templum Deo ad venerationem B. Iacobi, cuius exuisti basilicam, ex tuis sumtibus construe, & illic Deo seruitores, quantos te posse arbitraris, aggrega, secundum Domini præceptum amicos tibi faciens de mammona iniquitatis pauperes, disciplinæ regularis ordinem conseruantes, vt cum à vita præsentis defeceris, impetrent orationibus assiduis, vt in cœlesti mansione recipi merearis. Ad hæc Wigbertus, si tua paternitas, inquit, iudicat sufficere, sex fratribus conuenientem possum cellam facere, & eorum necessitati, quæ sufficiant, impendere. Cui Patriarcha prudenter obuians: Qui parcè, ait, seminat, parcè & metet: & quæ in hilaritate & abundantia erogauerit, etiam abundè recipiet. Et quia tenor regularis disciplinæ inter tam paucos non omnimodis poterit obseruari, si vllò modo possis, ad hos totidem alios adde: quia vnà facilius monasticum volent ordinem. Maiore siquidem egent medicina maiores morbi, grauiores labores maiora sequuntur præmia. Qui cum omnia pro posse suo se facturum, Deo cooperante, & vitam donante, polliceretur, reliquias eidem Patriarcha, hoc est, pollicem B. Iacobi dedit, & Ecclesiæ reconciliatum cum peccatorum indulgentia & benedictione dimisit.

o hypocrisiam.

Expiatio Pa-palis.

gratiam.

Vipertus rediit.

Consultatio eiusdem de monasterio fundande.

Pietas.

Superstitio.

Alte Groisich.

His ita feliciter transactis, ad sua regrediens, in urbem suam Leisnick diuertit. Vbi a suis cum frequentia læticiaque suscipitur. Quibus ex ordine causas & euentus itineris sui aperiens, consilium cum eis habuit, vbinam in sua ditione locus cœnobio construendo conueniens esse videretur. Cumque de hoc diuersi diuersè, quid potissimum arbitrarentur, iudicarent, prudentiores tamen in id ipsum consenserunt, vt in vicinia sue vrbis Groisich, vbicunque conuenientissimum foret, prospicere debuisset. Quo cum eodem animi deuoto tenderet proposito, villam quandam Hila dictam fortè transibat, in qua lignea basilica sita est, quæ tunc ex vetustate lignorum penè dilapsa fuerat. Ad hanc orationis gratia cum suo familiari, nomine Gisclero secessit. Huius enim moris erat, vt nunquam ecclesiam, nisi oratione facta, præteriret. Surgens igitur oratione facta, mirabile dictu, scrinium reliquiarum, altari superpositarum, instar libri diuinitus vidit aperiri, & exinde contra se vibrante splendore, viri tam magnanimi pectus horrore perculit, vt in suo statu vix peristere potuerit. Inde digrediens, prædictum suum familiarem sciscitatur, si quid viderit. Quo dicente, se quidem nil vidisse, horrorem tamen immensum pertulisse: narravit quid viderit, aitque id in animo sibi esse, eandem basilicam renouare. Quod cum statim ex suo sumtu mandasset fieri, cepto itinere Groisich deuenit. Ibi etiam cum exultatione non modica suscipitur, impatientisque moræ, desiderium ac votum suum, quod inde sinenter animo voluebat, prudentioribus aperuit: quibus visum est, vt in loco quodam eminenti, eidem castro adiacenti, Nible antiquitus, nunc *Alte Groisich* dicto id fieret. Sed altiori consilio quibusdam cautiorebus id sanè displicuit, prudenter conijcientibus, si aliquando, vt post accidisse claret, idem castrum obsidione vallaretur, illum locum hostibus fore refugium, & inibi commorantibus desolationis excidium. Postea placuit, vt cis Elisstram fl. vbi nunc villa quædam Wolfstutz dicta, Bigauiensis villæ contigua, adiacet (quia ille tunc citra plateam satis amœnus & amplus locus vacabat) hunc operi tanto designaret. Sed quia publica platea cunctis occasionem, seu necessitatem frequenter transeundi faceret, & id ibidem Deo seruituris detrimentum ac ruina foret, etiam id consilium in irritum cessit. Cumque diligenti

*Pegavia.**Erpo.*

consideratione circumquaque cuncta praevidisset, ad Occidentalem plagam Bigaviensis villæ locum, ut credimus, huic operi diuinitus designatum, perspiciunt admodum habilem, sed non ex omni parte suæ ditionis. Quidam enim Erpo dictus municipium habuit, eidem loco contiguum, qui tamen heredem non habuit, sibi quoque consanguinitate & amicitia coniunctissimus fuit. Cui cum suum aperuisset animum, habuit eum omnimodis consentaneum, ipse tamen alijs illum beneficijs in Saxonia donavit, ut eiusdem loci proprietate se penitus abdicaret. Iussit igitur eundem locum complanari, munitionem quoque penitus auelli.

*Vratisl. Boic. in Vipertum munificentia.**Hertuigus Magdeburg.**Walramus Cicensis. Alboinus Mersepurg. Pegaviensis monasterij fundatio.*

ANNO DOMINI M. XCI. Diuina igitur Wigbertum inspirando clementia praeueniente, eadem quoque cooperando subsequente, quia caritas in eo diuinitus accensa, ociosa esse non potuit, qualiter deuotissimi sui propositi decenter opus inchoaret, ac decetius consummaret, per diu ac pernox animi sagaciss. crebra meditatione voluebat. Commodum ergo ratus, ut a socero suo Vratislao, rege Boemix, solatium & consilium conquireret, non neglexit eò venire. Qui laudabile viri votum, utpote sui generi gratanter commendans, septingenta eidem ad manus talenta dedit. Qui reuersus domum Hertuigum, Magdeburgensem Archiepiscopum adiit, inuitans & flagitans, ut loco considerato fundamenti, ei cœmeteriorum benedictiones daret. Cum quo etiam Walratum Zizensem, & Aluinum Mersepurgensem venire corrogauit. Qui conuenientes sacerdotalis officij iura persoluunt, dataque benedictione Wigberto consuluerunt, ut proprijs humeris per duodecim angulos fundamenti totidem cophinos lapidum primus deferret, scilicet imitando factum religiosissimi principis Constantini, qui primus ac potissimus Ecclesiarum Christi fundator inter Principes exiit. Paruit ille libens, suosque omnes tanto voluntarij laboris accendit ardore, ut non sicut aliarum Ecclesiarum fundatio mercenariorum sit labore, sed manu militari, ac illis obsequentium instantia certatim ferueret opus, ita ut infra triennium, usque ad cacumen turrium sine aliqua intermissione assurgeret. Curiam interim sibi eidem operi contiguam, in loco, ubi nunc hospitale situm est, constituit, & capellam Deo & B. Nicolao confessori statim construi fecit.

*Swarza. Beron, primus Abbas Pegauensis.**Eiusdem negligentia.**Mors.*

ANNO DOMINI M. XCII. Dehinc utile ducens, ut aliquem religiosi propositi virum inquireret, qui fratribus sibi sociatis manum eidem operi summam imponeret, officinas construeret, præcipue diuinum officium initiaret, cœnobium Swarza dictum sibi notissimum, utpote in religione præcipuum, adiens, Dominum Beronem, aliosque tres fratres, tanti laboris consortes, ibidem impetrauit, cui sui cœnobij curam demandauit. Huic aliquando triginta marcas ad usus fratrum & impensas ædificiorum dederat: quas is balneatum iens, cinguloque clauem innectens, reliquerat. Tunc quidam ex laico conuersus, moribus & astutia peruersus: cuius fraudulentiâ Abbas suus, quia simplicis admodum naturæ erat, minus notauerat: & quia boni interdum quod sunt dissimulant, mali verò quod non sunt, omni nisu simulant, eundem præ ceteris sibi in ministrum asciuerat. Is sicut Iudas huiusmodi beneficijs nequiter abusus, tandem oportunitatem, diu reor, præmeditatam, nactus, eius Abbate balneum intrante clauem furtim surripuit, pecuniaque sublata aufugit. Hoc Wigbertus comperto, nec modò primùm Abbatis negligentiam expertus, quamuis id ex simplicitate, non ex praua voluntate accidere perpendisset, tamen eum à se remouere cogitauit, quia per talem virum locum suum promoueri non posse sæpius animaduertit. At ille pollicitus, omne damnū quod acciderat restituere, inducijs ab eo impetratis, ne videlicet tanti dispēdij infamiam incurreret, ad claustrum suum redijt, & infra aliquod tempus à notis & confanguineis quantitatem argenti negligenter perditam totam recuperat. Reuersus deinde toto vitæ suæ tempore pro posse laborauit, fratrum tamen numerum nullatenus ampliauit, & sine pastoralis benedictione satis maturus 10. Cal. Ianuarij defungitur, & ibidem sepelitur.

Herata Vratisl. Boemi in Vipertum munificentia. Mors.

ANNO DOMINI M. XCIII. Dominus Wigbertus omnibus penè consumptis à socero sibi collatis, denuò misit ad eum, nec solita consolatione frustratus est. Trecenta enim ei talenta ad supplementum inchoati operis iterum transmisit. Eodem anno idem Vratislaus in venatu ex equo lapsus, subitanea morte obiit, vir utiq; in suo principatu

cipatu omnibus antecessoribus suis honoris ac potentiae seu diuitiarum dignitate incomparabilis, etiam Imperatori cunctisque Principibus Teutonicis formidabilis, regni tamen cooperato fidelissimus, in multis necessitatibus à rege Henrico regnante frequenter comprobatus, & ideo non immerito regij nominis excellentia ab eodem Imp. sublimatus, regali quoque circulo & lancea primus in ea gente insignitus. Reliquit quinque filios, quorum vnus Borwi dicebatur, qui patre defuncto ducatum aliquo tempore obtinuit, alter Vdalticus, qui postea Lothario regnante principatum adeptus est.

Liberi.

ANNO DOMINI M. XCV. summa manus monasterio Bigauiensis cœnobij imposita est. Et Domini Bekonis industria locum sibi commendatum non segniter administrando gubernante, plures officinae ad vsus fratrum institutae sunt.

Pegauia cœnobij
vruclio ab-
luta.

ANNO DOMINI M. XCVI. VII. Cal. Augusti dedicatum est monasterium Bigauiensis cœnobij à venerabili Domino Hertwigo, Magdeburg. Archiepisc. cooperantibus eidem Episcopis Alboino Merseburgensi, Walrabano Czizensi, Ezelino Hauelburgensi, in praesentia Domini Wigberti, eiusdem loci fundatoris, aliisque nobilibus quam plurimis, filijs quoque suis Wigberto & Henrico praesentibus. Eodem die Domina Iuditha Comitissa, filia Vratislai, Boiemici regis, coronata, & auro textis induijs regaliter adornata, processit, & coronam auro gemmisque insignitam, & cycladem auro textam, instar Dalmaticae, & preciosissimi operis, quam sub mantello ferebat, etiam auro texto, induta. Haec duo insignia ipso die super altare Deo sanctoque Iacobo dicauit. De quibus scire volentibus, si quò deuenierint, quaeratur, sicut comperimus, coronam quidem postea dominus Windolfus Abbas pro possessionibus in Turingia comparandis vtiliter expendit, cycladem verò dominus Wigbertus iunior postmodum vice patris in Italiam ad Imperatoris obsequium profecturus, sustulit, data pollicitatione, quanti ualeret, tantum argentum restituere. Burcardus autem Monasteriensis Episcopus, cognominatus Rufus, cyclade considerata 40. marcas pro ea dedit. Sed Wigbertus ab Italia reuersus multis interuenientibus impedimentis, eas soluere non potuit ante suum obitum.

Eiusdem de-
dicatio.Iuditha, Pr-
perti uxor,
eiusq; avaxab-
uona.Windolfus
Abbas.
Vipertus iu-
nior.

Haec est autem summa bonorum Bigauiensis Ecclesiae, quam Dominus Wigbertus Marchio in honorem S. Trinitatis & S. Mariae, sanctique Iacobi Apostoli construxit. Dotauit enim eam ciuitate eidem adiacente cum omnibus suis attinentijs, syluis, pratis, pascuis, exitibus & reditibus, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, areis, cultis, incultis, piscationibus, venationibus, cunctisque quae dici vel nominari possunt vtilitatibus, excepta vna platearum extrema, versus Septentrionem sita. Dedit praeterea eidem Ecclesiae ad dotis augmentum duas villas, quarum vna Hilpertitze, altera Wurtzen dicitur, cum vineis & pratis adiacentibus, & molendino, & in Stone 9. mansos, & decem solidos in Lutzke, quibus ad illuminandam S. Mariae capellam luminaria compararentur. Processu ergo temporis religione & fratrum numero crescente, donauit Dominus Wigbertus, maiora, ad fratrum solatia, villas scilicet has, Muchelitz, Boritze, Carlesdorf, Henrichsdorf, Lippen, cum pratis & pascuis, & omnibus alijs attinentijs eorum. Et in Borckwice 4. mansos, & Ecclesiam in Luzke, cum decimis 16. villarum, & ecclesiam in Diemarsdorf & in Suchesdorf nouem mansos. Quae post haec ab eius filijs, & ab alijs plerisque fidelibus Ecclesiae nostrae Bigauensi tradita sunt, congruo loco dicemus. Nunc ad ea, vnde paululum digressi sumus, redeamus. Praefatae namque dedicationis festiuitate per dies quinque solenniter protensa, domina Iuditha Comitissa totidem diebus singulis mutatoriorum insignibus aequaliter redimitis non sine admiratione cunctorum adornata processit. Omnibus igitur pro voluntate domini Wigberti decenter ordinatis, cunctisque valedicens, totius concionis soluit frequentiam. Dedit praeterea ad ornatum pulpiti lapides scachorum crystallinos & eburneos sculpturis insignes.

Iuditha co-
nata.

ANNO DOMINI M. C. Dominus Berò, Abbas, haecenus huic loco tam pro posse, quam pro nosse prospiciens, tandem laborum suorum praemia recepturus, migravit ad dominum, & in antiquo fratrum conuentu iuxta introitum monasterij sepelitur.

Beronis Ab-
batis mors.

ANNO DOMINI M. C. I. Eo tempore regularis disciplinae districtio, quae secundum Hirsaugiensium institutionem iam laudabiliter ubique propagari ceperat, praeter ceteris Saxoniae cœnobijs apud Corbeiam, regalem Abbatiam, vigeat, cui tunc Dominus Marquardus Abbas, vir veneratione & memoria dignus, praesidebat. Hunc dominus Wigbertus adiens, ei cuncta ex ordine pandit, quibus eius afficeretur animus,

Corbeia Sa-
xoniae.

*Vipertus fno-
det incremen-
tu monast.
Peg.*

*Windolfus,
alter Peg.
Abbas.*

Hilgestat.

Ludigerus.

*Reliquia S.
Viti.*

*Henricus Caf.
abstentus.
Ruthardus
Mogunt.*

*Peg. monast.
ab Windolfo
Abb. diligen-
tius excultu.*

scilicet quia cœnobij sui status ac religio hæcenus minus quam sperauerat ad regularis disciplinæ sit augmentum prouecta: hac sola tamen occasione, quòd ad tantum opus initiandum cooperatores idoneos huius propositi non haberet vel habuerit. Proinde quicquid eius prudentiæ potissimum videretur, se facturum pollicetur. Hoc tamen sui obsequij frequentia se omnimodis promeriturum, si ex eodem sacræ congregationis collegio, quemcunque sibi iudicaret vtilem fore, cum aliquantis eiusdem laboris confortibus secum destinaret. Promisit deniq;, si eius petitioni tantummodo satisfaceret, se ad eorum vsus ex prædijs suis sufficientia præbiturum. Cuius in Christo desiderium ac petitionem Abbas, religionis ac iustitiæ tenax, gratanter accipiens, totius conuentus super hoc consilium ac voluntatem sciscitatur, & omnibus in idipsum cõsentientibus, talem tantumque virum in tam pio voto non frustrandum, cum eorum vnanimi cõsensu dominus Windolfus venerabilis Monachus, ad hoc opus idoneus esse ac utilis, iudicatur. Nec immerito. Is enim ob vitæ continentiam, & religionis obseruantiam tunc cuidam cellæ, eidem Abbatix pertinenti, prælatus erat, qui prælati Priores dicuntur, vbi confratribus sibi commissis strenuè præfuerat. Antea etiam scholarum regimen narratur tenuisse, litterarumque scientia laudabiliter claruisse. Canonicatum quoq; in præpositiua, quæ Hilgestat appellatur, habuerat, sed eo propter Christum postposito, religionis amore deuictus, apud Corbeiam est susceptus. Tum autè in Abbatem promotus, alijq; fratres ei ad solatium adiunguntur, è quibus Ludigerus, qui postea in Reinstorff Abbas extitit, in priorem ei designatur. Plurimis etiam necessarijs donatus est, ac inter cætera his libris, Antiphonario & Graduali, libello missali, Regula & psalterio, quæ vsq; hodie apud nos perdurant. Præterea reliquias B. Viti martyris, & aliorum sanctorum, Dominus Marquardus Abbas ipsi dedit, eoq; fidei domini Wigberti fideliter commendato, valedicens omnibus eos dimisit. Verùm cum dissensio inter regnum & sacerdotium non modica exorta tunc esset, ita vt nullus istius prouinciæ sacerdotum Imperatori Henrico communicare dignaretur, Dominus Wigbertus Abbatem suum ad Archiepisc. Moguntinum Ruthardum, qui tunc apud Erpifurt erat, secum eò adducens, vt ab eodem pastoralis benedictione sublimaretur, impetrat. Cum quo simul eiusdem ciuitatis Abbas nomine Burcardus eodem die consecratur. Deinde dominus Wigbertus cum Windulfo Abbate ad sua reuersus, cœnobium suum eius fidei tradidit, vt loco animæ suæ illius in omnibus vtilitati prouideret. Qui locum sub sua prouidentia suscipiens, quanquam adhuc rudem, informem, incultum, præcipuè Deum sibi cooperatorem fore certissimus, velut aliquis exarator sigilli peritissimus, prædecessoris sui pusillanimitatem ex tam modica omnium officinarum institutione perpendens, prioribus ædificijs oblitteratis, potiora cœpit construere, quæ laboris industria, liberalitate quoq; domini Wigberti per omnia fretus, perduxit ad vnguem. Loco enim considerato, informia seu palustria loca complanati & extirpari à veprium aliarumq; sordium spurcie fecit: omnia dilatauit & auxit, & in Ecclesia sibi commendata tanquã in sigillo perfecti decoris imaginem, vsq; hodie sui artificis attestantem efficaciam, sapienter exculpfit. Fratrum inter alia numerum ad 40. & eo amplius ampliauit, quorum quotidiano labore municipium illud domini Erponis, de quo præfati sumus, vallis ac vallibus inexpugnabili terrarum exaggeratione glomeratum ita complanauit, vt hortus ibidem fieret, qui diuersa fructuum & olerum vbertate refertus, crebrò ciuitatē Dei eandem lætificaret. Præterea locum, qui vsq; ab eo Abbatisdorff appellatur, iuxta fluuium Wira in Orientali plaga cœpit incolere, & arbores & arbuta circumqua; funditus euellere, & densitate sylvarum extirpata dilatate noualia: Vbi Ecclesia constructa, & curia vsui inhabitantium abundanter ditata, nostris fratribus in perpetuum fore, constituit. Villam etiam Bigauienti villæ contiguam nomine Wolfstiz ex proprio labore statuit, cuius annualem redditum ad talentum adauxit. Locum etiam quendam ad Occidentalem plagã eiusdem villæ ad vsus fratrum octo solidorum censu vtilem reddidit. Cuius industriam ac diligens in loco sibi commendato propositum, Dominus Wigbertus considerans, & diligenter approbans, ei liberalissimus in omnibus cooperatorem extitit, cunctisq; suis idè summopere faciendum iniunxit. Quod non solum eo superstite, sed & deinceps deuotè compleuerunt, tam ob Domini sui dilectionem, quam ob suarū animarū remedium, præter cotidiana beneficia plurima eidem cœnobio prædia conferentes: quæ congruo loco dicemus.

ANNO DOMINI M. C. IIII. Post hæc Dominus Wigbertus nouale quoddam in Mersepurgensi diœcesi fecit exarari: partesq; Franconiæ adiens, vbi Dominam Sigenam, matrem eius, in Lengensfelt fuisse maritatum nos antè retulisse, meminimus, plurimos eiudem prouinciæ colonos inde transtulit, quos præfatum pagum, sylua funditus extirpata, præcepit incolere, & hæreditario iure deinceps possidere: ac, vt ridiculosum quiddam inseramus, quemlibet illorum cum familiolæ suæ contubernio villam vel possessionem proprio labore cõsitam, etiã ex suo nomine nuncupare. Plurimis ergo villis inter fluuios Muldã & Wiram locatis, Dominus Wigbertus nondũ deuotiss. ppositi sui pertæsus, sed indefesso labore ad opus pietatis anhelans, vt sex saltẽ fratibus cella ibidem fieret congrua, quem locũ parochiam esse omnium circumiacentium villarũ disposuit, eumq; Bigauienti cœnobio subiectũ fore, voluit. Quod quia sine cõsensu seu pmissione Domini Alboini, ac totius cleri Mersepurgensis, nec effici potuit aut debuit, cum petitione supplicii ipse voluntatem super hoc conuenit eorũ. Qui ob tanti viri erga religionem ac pietatẽ, iustè petita seu desiderata concedentes, & cõcessa cũ auctoritate totius Ecclesiæ rata fore statuentes, annuerunt, vt Episcopus de decimis villarũ omniũ eidẽ parochiæ attinentiũ, sed & aliarũ infra Wiram & Sundram fluuios in Burwardio Groisch iacentium, priuilegiũ daret. Cuius exempli causa exemplar hũc transcribimus.

Sigena.

Wigbertus à Franconia coloniana deducit.

Alboinus Episc. Mersepurg.

Eiusdem diploma de pagis territorij Groicensis.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Alboinus, Dei gratia Mersepurgẽsis Episcopus. Notũ sit omnibus fidelibus, tã futuris quàm præsentibus, qualiter ego ob interuentionem Domini Wigberti & Windulfi Abbatis decimas villarũ, quarum nomina subscripta sunt, & cæterarum, si quæ circa hæc loca adhuc instituentur, ob remedium animæ nostræ monasterio Bigauienti in honorem S. Iacobi cõstructo, & prouisorii eius Windulfo tradidimus: Scasslandorff, Ottetorf, Scarndorf, Monichroth, Luziki, Snored, Zulaneitorf, Belanestorf, Milanistorff, Drogistorff, Scazintorff, Wadisdorf, Węseska, Euerhardisdorf, Moistorf Sescince, Kosowo. Hæ autem sitæ sunt in Burwardio Groiska in Comitatu Vdonis Marchionis, inter fluuios Wira & Sunda. Actum anno nos. indictione 12. 9. Cal. Octob. anno nono ordinationis eius, consentientibus illius Ecclesiæ Canonicis Huberto Vicednõ, Dietoldo Decano, Magistro Scholarum Walthero, & laicis Ludigero, Henrico, Gifilberto & alijs clericis & laicis quamplurimis. Ego Alboinus propria manu subscripsi. Misericordia Domini plena est terra. Si quis autem diabolo instigante huius nostræ traditionis impius violator extiterit, perpetuo se sciat anathematis vinculo esse damnandum.

Groisca distans Vdonis March.

Pegania sedis Romana subiecta. Luuo.

Paschalis 11. Papa.

Wigbertus Comes Saxonia.

ANNO DOMINI M. C. VI. Dominus Wigbertus Comes cœnobij sui commotis non tantũ in præsens, sed etiam in futurum prouidens, consilio Domini Windulfi Abbatis, cæterorumque sibi fidelissimorum, decreuit eundem locum iuri seu potestati Sedis Apostolicæ in perpetuum mancipare, quatenus eum in posterum nullius secularis personæ dominio vexari contingeret. Proinde vice sua militem, nomine Luuonem, in agendis negocijs & causis induitum, sibi que familiarem, ad Apostolorum limina Romam direxit, qui Romanæ libertati cœnobium idem allegatione fideli destinaret, & ab Apostolico dari super hoc ipsa traditione priuilegia impetraret. Dominus ergo Paschalis Apostolicus, huius nominis secundus, beati Petri vicariam administrationis, cognitis causis itineris eius, auctoritate fretus Apostolica, cum sigilli sui impressione Bigauiente cœnobium hac priuilegij confirmatione sanciuir. Paschalis Episcopus, seruus seruorum Dei, fidelibus per Saxoniam salutem & Apostolicam benedictionem: Desiderium, quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere cognoscitur, auctore Deo, sine aliqua est dilatione complendum. Wigbertus siquidem Saxonice gentis illustris Comes, in Mersepurgensi parochia in loco prædij sui, qui Bigowia dicitur, monasterium pro sua suorumque salute construxit: quod misso vice sua Luuone spectabili milite super B. Petri altare obtulit, & in perpetuum iuri sedis Apostolicæ mancipauit, aduocatiã tamẽ ipsemet dominus Wigbertus habiturus, excepto, post eũ aut posteritatis suæ natu primus, siquidẽ iustè & utiliter Ecclesiæ præesse uoluerit, si aut, quod Deus auertat, posteritas sua defecerit, Abbas loci eiusdẽ saniori cõsilio suorum utilẽ sibi & Ecclesiæ eligat Aduocatũ, quẽ uoluerit. Nos ergo ei desiderium laudabile psequentes, decreti præsentis auctoritate sancimus, vt tã præfatus locus, quã omnia ad eum pertinentia, sub Apostolicæ sedis tutela munita semper & illibata permaneant,

*Sensus annu-
us Pontifici
Rom. depen-
dendus,*

seruorum Dei illic degentium vsibus omnimodis profutura, vt tamen vnus aurei cen-
sus annuus Lateranensi palatio persoluatur. Nulli omnino hominum liceat eundem
locum temerè perturbare, aut eius possessiones auferre, minuere, vel quasi pijs de cau-
sis vsibus suis applicare. Sanè sepulturam loci illius omnino liberam esse decreuimus,
vt eorum, qui sepeliri illic deliberauerint, deuotioni & extremæ voluntati, nisi fortè ex-
communicati sint, nullus obsistat. Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium
siue basilicarum, ordinationes Monachorum, qui ad sacros ordines sunt promouendi,
ab Episcopo, in cuius diœcesi sunt, eiusdem loci fratres accipiant, siquidem gratiam at-
que communionem Apostolicæ sedis habuerit, & si ea gratis ac sine prauitate voluerit
exhibere. Alioqui à quouis catholico maluerint antistite, consecrationū sacramenta ac-
cipiant. Porro nullus ibi in Abbatē qualibet surreptionis astutia seu violētia præpona-
tur, nisi quem fratres communi consilio, vel fratrum pars cōsiliij sanioris secundū Dei
timorem, & beati Benedicti regulā elegerunt. Si quis aut, quod absit, huic nostro de-
creto, in perpetuum mansuro, contraire voluerit, anathemate feriatur, & honoris atq;
officiij sui periculum patiat, nisi præsumtionem suam digna satisfactione correxerit.
Oseruantibus autem hæc pax à Deo & misericordia perenniter conseruetur. Amen.

Eodem anno Henricus Imp. obiit.

*Henricus V.
Ces.*

ANNO DOMINI M. C. IX. Hoc anno Henricus Rex, huius nominis quin-
tus, Natalem domini Maguntia celebrare disposuit. Quo cum Principes Teutonici,
magno fulti apparatu, solenniter vndiq; conuenirent, Wigbertus etiam cum filijs suis
Wigberto & Henrico affuit, quibus, pro dolor, eadem festiuitas in luctum conuersa
est. Domina enim Iuditha, Comitissa, omnium veneratione memoriaque digna, Deo,
sicut speramus & opramus, piè disponente, pro bona liberalissimaque erga nostrum
cœnobium sua voluntate, cum beatis coniugatis in natiuitate sui Saluatoris Angelico
carmine, gloriam in excelsis agno, qui tollit peccata mundi, canitura, & in sinu Abrahe
cum requie cœlestibus pro terrenis fruitura, in suo patrimonio, Budissin dicto, 16. Cal.
Ianuarij viam vniuersæ carnis ingreditur. Nuncijs igitur celeriter vtrinque missis, qui
huius obitum non solum Domino Wigberto filijsque suis, sed etiam Boemiar Principi-
bus, dominæ Iudithæ fratribus, referrent, interim illius exequijs ab omnibus cater-
uatim occurritur. Verum dominus Wigbertus relatione tam tristi per nuncios acce-
pta, statim à rege impetrata remeandi licentia, flebilem de coniugis suæ decessu queri-
moniam edit: legatoque quantocyus præmissio, qui corpus interim ad Bigauienſe cœ-
nobium deferri faceret, illud ab Abbate Windolfo cum honore, & à fratribus eius cum
luctu & cantu ritè suscipitur, ipse verò dominus Wigbertus cum suis velocius conse-
quitur. Quo tandem adueniente, Principibusque Boemiar simul occurrentibus, la-
menta fiunt ingentia: fit concursus è populorum frequentia, qui inter 4. dies vndiq;
confluxerant, ex quo Bigauia corpus allatum ferretur, & continuè superpositum & in-
humatum remanserat. Præterea Episcopum Misnensem, qui cum exequijs aduenerat,
dominus Wigbertus, & Alboinum Mersepurg. & Walrabanum Zcicensem inuitauit,
qui stipati ordine Clericorum, adueniunt, & debita veneratione deuotè exequiarum
officia persoluunt. Quo tandem titulo tantæ tamque celebres exequiæ, quo lectori sa-
tis fiat, merebuntur in igniri vel determinari? Breui prorsus. Quid enim breuius dici, aut
verius poterit à nobis audiri, quàm terram terræ, cinerem cineri commendari? Sed pro-
culdubio in spe singulari resurrectionis ac regenerationis constituti sunt, qui beatè in
domino dormientes in pace requiescunt. Quam regenerationis gratiam Dominæ no-
stræ Iudithæ concedat redemptor animarum nostrarum, qui cum patre & Spiritu san-
cto regnat Deus, &c. Sciendum tamen quia in loco, vbi monumentum eius factum ap-
paret, ibi corpus non iacet, sed in crepidine altaris sanctæ Crucis, qui locus indicio tali
manet adhuc notabilis. Idem enim altare tunc in altiori loco positum erat. His ita trans-
actis, Dominus Wigbertus solita liberalitate erga nostrum locum vsus, pro suæ coniu-
gis animæ remedio specialiter ascribenda donauit hæc: scilicet mantellum eius præ-
ciosum, insigniter & artificiosè satis auro textum, ex quo casula optima facta est, non
tamen ad magnitudinem eius, vtpote in varias partes, tum vtiliter tum inutiliter
mutilati, cuius etiam aurifrisium in alteram cappam pergrande transpositum con-
stat. Addidit huic etiam scrinium permagnum, & superlatiuum, tam auro quàm
gemmis

*Iuditha, con-
iugis Vberti,
mors.*

Funus.

Proquæ.

Monumentum.

*Vberti mu-
nificencia in
monast. Peg.*

gemmis & electo decoratum: Præterea tres pergrandes cruces, etiam electo, gemmis & auro insignes, & earum bases argenteas: in super vrcolum argenteum ad aquam benedictam congruum. Præter hæc duo candelabra, Græco opere fusilique decora, & optimam investituram principalis altaris, quam ex eius supellectile fuisse tradunt, & velamen optimum, quod analogio summis in festis superponitur, in quo Euangelium recitari solet. Ex his omnibus quædam apud nos nunc non sunt: alia enim tempore famis expensa sunt, etiam pro comparandis distrahi contigit. Præterea ista domina Iuditha cum adhuc viueret, casulam viridis coloris cū aurificio huic Ecclesiæ dederat, sed & Beati Nicolai basilicam tam altaris quàm sacerdotis præparatura, & duobus mansis regalibus in villa Borckwize donauerat, ad vsus scilicet Presbyteri, qui iugiter ibidem Missarum solennia celebraret. Quis demum verbis explicet, quanta non tantum tricesima die, sed etiam infra, dominus Wigbertus liberalissimus, ægrotis, egenis, orphanis, viduis largiendo, fami, nuditati, paupertati, omniq; eorum necessitati largè subueniendo, misericorditer expenderit, denique qua frequentia, qua liberalitate ipsum tricenarium suæ dilectissimæ coniugis exegerit, quis dicere & quis scire modus? Et quia nil dignum tanta festiuitate breuis hæc nostra relatio potest attingere, visum est lectoris ista prudentiæ iudicioq; relinquere.

In egenos.

Alteræ nuptiæ
cū Cunegunda, vidua Cunonis Bichlingij.Edelgerus Ilfeldius.
Christianus Rotenburg.

Viperto F. Cunegunda F. collocata.

Pacta dotalia.

Oldesleben monasteriū.

Ludigerus Abbas Oldeslebenensis designatus.
* prid.Bernhardus Comes de Plozeka.
Viso Visenburgius hæredem Vipertum iussit.

ANNO DOMINI M. C. X. Post hæc dominus Wigbertus de suæ coniugis obitu tandem vix ægrè consolatione recepta, necessarium ducens alteram sibi quodammodo matrem familiam prouidere, relictam domini Cunonis, nobilissimi Principis de Bichelingen, nomine Cunegundam, ducere statuit. Quæ cum propositum viduitatis adhuc animo volueret, & eius petitioni annuere primò dubitaret, postmodum habito cum suis saniori consilio, quoniam multos potentes inualores prædiorum suorum sustinere iam non poterat, quorum abundantiam ei vir suus reliquerat, etsi non voluntate tamen necessitate petitiæ coniugij copulæ conseruit. Eorundem enim importunitate grauius vexabatur, quorum fraudulentia vir eius nobilissimus occisus fuerat, clam contra ius & fas, nil ab eis vtpote suis hominibus malè suspicatus: quorum vpus Edelgerus de Ilfeld, alter Christianus de Rotenburg dicebatur. Eius ergo consensu dominus Wigbertus comperto, satis hilariter, nec solùm eius felici coniugio potitus est, imò persuasit ei, vt filiam suam præ alijs elegantissimam ac famosissimam, nomine Cunegundam, filio eius seniori, Wigberto scilicet desponsaret. Quod cum impetrasset vtrique, videlicet tam matri quàm filix, vnà nuptias solennes pater cum filio supra quam dici nunc possit liberaliter exhibuere. Reliquas verò sorores quatuor nobilissimas Saxonix & Turingiæ principibus desponsauere. Ea demum vicissitudine coniugij pactum, & fide à prædicta matrona firmatum est, quòd si primò eadem Comitissa naturæ concederet, dominus Wigbertus & huius hæredes eius patrimonium obtinerent. Habebat autem inter cætera prædia sua Abbatiam in confinio Saxonix & Turingiæ Oldesleben dictam, quam præ omnibus specialiter Domini Wigberti, mariti sui, curæ dominioque commendauit. Eius enim res valde dilapidatæ fuerant, religioque destructa sub regimine Luperti, Abbatis eiusdem cœnobij, cuius irreligiositas iam domino Wigberto innotuerat. Quo meritò deposito, industriæ domini Windolfi Abbatis idem locus designatur, vt eius status illo cooperante, priores vilesq; fratres ibi prouidente, aliquo modo recuperaretur. Cui loco cum aliquandiu pro posse suo vtiliter prouidisset, pertæsus tandem duplicis laboris, (quia pluribus intentus minor est ad singula sensus) pensansque ex eius loci prospectu, Bigauiensis cœnobij defectum, comodus visum est, vt aliquem ibi præficeret, & suum ex hoc laborem releuaret. Quapropter dominum Ludigerum apud Corbeiam impetrauit, cuius industriam iam priorem expertus fuerat: quia sibi præstitus prioratum apud Bigauiam strenuè satis administrauerat. Hic eidem cœnobio prælatus, cum per multos annos præfuisset, in Ierosolymitana profectioe, Conrado rege Christianorum exercitum ducente, in comitatu domini Bernardi, Comitum de Plozeka, * II. Id Martij feliciter obiit. Præter hæc potestatis imò felicitatis incrementum domino Wigberto per idem tempus accessit, quòd Viso quidam de Visenburck, nobilis ac p̄diues, ei cōsanguinitate iunctus, ad extrema deueniens, ipsum omnium prædiorum suorum hæredem reliquit. Is congregatione

sanctimonialium in eodem castello de prædijs instituerat. Quo defuncto, dominus Wigbertus venerabilem matrem suam Dominam Sigenam, iam secundo viduatam, ibi pausare vsque ad vitæ suæ terminum in sancta conuersatione concessit, ad cuius necessitates quantum fuerat dignum impenderat. Qua etiam post aliquod tempus ad dominum transeunte, VI. Cal. Martij ibidem in monasterio sepelitur cū duabus Abbatissis, quæ eiusdem loci præfuerant congregationi. Eodem tempore quædam prædiues matrona, neptis supra memorati Friderici, Comitis de Lengēfeld, ad eundem locum se cum proprijs prædijs ad quindecim talenta contulit. Hæc cū ipsa facultate, tum collegarum suarum imò nobilitatis libertate abutens, animum domini Wigberti erga religionem sacram semper detentum grauitè offendit, qui non diu offensionis vindictam dissimulauit. Situm enim eiusdem irreligiositatis occasionem non modicam afferre, ideoque tam ordinem ipsum, imò exordinationem, quàm etiam loci situm transponere cogitauit. Prædictam ergo virginum, utpote fatuarum, cohortem sub interminatione locum iussit deserere, ne illum, quem Deo seruientes utiliter inhabitare possent, deinde inutiliter occuparent. Consilium enim à Domino Othone, Babergensi habuit Episcopo, cuius fama religionis ac pietatis latè tunc percrebuerat, ut in eiusdem castelli vicinia iuxta fluuium Vnstrut monasterium fundaret, in quo Monachis aggregatis, prædicti loci prædia eis confirmaret. Qui nil parere moratus, in loco qui Reinerstorff dicitur, sacre religionis iterum fundator esse cœpit, Abbatemque suum Windulfum conuenit, quatenus aliquem virum industrium, & ad id opus utilem, eidem loco præficeret. Cui satisfacere per omnia sagaciter Abbas studens, dominum Ludigerum, fratrem venerabilem, de quo supra retulimus, quòd in priorem sibi datus, sed denuo receptus, Decaniam apud Corbeiam administrabat. Hunc igitur in Abbatem sibi dari obtinuit, quem eidem cœnobio præficere cogitabat. Quo apud Bigauiam reuocato, & regulariter electo, interim dominus Wigbertus, nuncio celeriter præmissis, præfatas sorores locum dare quantocyus iussit, demandans, ut absque vlla retractione abscederent, nec illius aduentum, donec ipse cum Abbatibus & fratribus superueniret, vlla ratione præstolari præsumerent.

Sigena.

Fridericus Lengefeld.

Monache lasciuientis ex terminantur. Otho Episc. Pabergensis.

Monasterium Reinerstorff à Viperto fundatum.

Henricus V. Cas. Boruui Boiemus exaucloratus. Zuetipolcus. Vipertus. Consilium crudele. Casaris expeditione Polonica.

Vipertus Zuetipolcum enulum tollit per insidias.

Intercedit pro Borui.

Vipertus iunior.

Ladislaus Zuetipolci frater.

ANNO DOMINI M. C. XI. Henricus ergo iunior regno potitus filium Vratislai, regis Boiemie, nomine Borwi, regno priuauit, & quendam nomine Zuetipolcum ei substituit. Ex hoc Wigbertus valde doluit, & ut restitueretur, summa deuotione Regem obnixè petijt, nec tamen obtinere potuit, & ex hoc Regi frequenter exprobrauit. Rex autem Zuetipolco consuluit, ut omnes primates, qui Worswice dicebantur, decollaret, illeq; paruit.

Deinde in Poloniam expeditionem suis indixit, & Wigberto, simul proficisceretur, imperauit. Qui sumtis duobus millibus profectus est. Cū ergo propter Borwi regem haberet infensum, Zuetipolcus cum rege plurima de Wigberto clam tractabat consilia, quod illius non diu latuit industriam. Sæpius verò Zuetipolco media noctis tempore ab huiusmodi consilijs ante Wigberti tentoria ad sua redeunte, tandem cum suo egit milite quodam, ut transeuntem sicut heri & nudius tertius improuisum clam perimeret. Cuius transitum idem diligenter explorans, cuspide in eum vibrata inter scapulas Ducem transfixit. Illoque ruente, ad castra Wigberti miles aufugit. Exorto deinde clamore Boiemorum, vbi eis interitus Ducis innotuit, nil morati, præcipientes aufugiunt, & regem positum in grandi anxietate relinquunt. Vocatus dehinc à rege Wigbertus, affuit. Quem Rex ut se cum suis à Polonia deduceret, obnixè petijt. Quod se facturum gratanter pollicetur, si Borwi per eum in paternum principatum restitueretur. Cuius petitioni refragari tandem non valens, utpote necessitate ductus, annuit, & ut illum in paternam sedem reduceret, imperauit. Rex itaque festinus, Wigberto præduce Polonia decessit: Sed Wigbertus iuuenis, filius Wigberti, patre iubente Borwin in principatus sedem Pragam reduxit. Rege verò in partes Teutoniae usque in Nuenburg veniente, compertoque quod Wigbertus iunior Borwi reduxisset, & adhuc in Boiemia moraretur, Ladislao magis fauens, fratri scilicet Zuetipolci, quem Wigberto inscio pro fratre dolose in principatū subuexerat, eodē instigatè, seu cooperante, Boiemiam ingreditur, Wigbertum iuniorem & Borwi doli inscios insequitur. Cuius

Cuius aduentu & dolo quasi præfati comperto, ad præsidium confugiunt, & Rex Wigbertum quidem in Praga, Borwi in Wissegrad obsedit, eosque per septem dies fortissime reluctantes tandem obtinuit, & captiuos secum abduxit, eosque in Hammerstein custodiae mancipauit.

*Vicogradum,
Viperti iunioris & Borwi captiuitas.*

ANNO DOMINI M. C. XII. Wigbertus senior compertis his, quæ acciderant, grauitè doluit, nulloque alio pacto filium redimere potuit, donec urbem Leisnick & pagos Nisen & Budeffen, vnâ cum vrbe Morunge, regi tradidit: quæ omnia statim Hogero, Comiti de Mansfelt, sibi familiarissimo, in beneficium Rex concessit. Wigbertus iunior relaxatus, non multo post cum Rege in Turingiam venit, vbi cum municipio quodam Ekehardberck, aliàs Eckersberg dicto, inbeneficiauit.

Leispor.

*Hogerus
Mansfeldius.*

Eckersberg.

ANNO DOMINI M. C. XIII. Rex ergo manifesto iam odio Wigbertum seniore insecutus, Ladislao sibi auxilium ferente, Groiscam deliberauit inuadere. Wigbertus quoque iunior Nuenburg vrbe se sperans inbeneficiari, regi contra patrem fuit auxilio. Wigbertus autem senior electissimos quosque milites cum apparatu bellico, & militaribus instrumentis in munitionem vrbis aggregauit. Cumque ab exercitu Regis eò ventum esset, Ladislaus cum suis subita aggressione nisus est urbem expugnare, sed ultra 500. suorum amisit. Rex autem expugnationem omittens, post octo dies inde transijt, & Nuenburg vrbe quendam sibi familiarem inbeneficiauit. Sicque Wigbertus ab eo deficiens, ad patrem redijt.

*Vipertus à
Cesare hostis
iudicatur.
Vipertus iunior captator.*

*Ladislaus
Boemus.*

ANNO DOMINI M. C. XIII. Wigbertus igitur denuò Regis aduentum præcauens, amicitiam cum Sigefrido, Palatino Comite de Orlamunde, & cum Ludouico, Comite de Turingia pepigit. Qui ob huiusmodi apud Warenste de condixere colloquium. Quorum contra regem conuentione Hogerus comperta, cum trecentis insepertus aduenit. Illi cum impares armis ac militum numero ad resistendum essent, Ludouicus fugiens euasit, Sigefridus Palatinus occiditur, Wigbertus multis vulneribus sauciatus, captiuus abducitur, & in Leisnick custodiae mancipatur. Deinde Wirciburg in curia coram principibus habita regi repræsentatus, ab omnibus capitali sententia adiudicatur. Traditur ergo ad decollandum cuidam militi de Plusna Conrado. Qui cum iussa perficere moraretur, & in campo eius necem differendo, nuncium Regis meliorem aliquem expectaret, interea cuncti Principes Wigberto iuniori suggererunt, vt Groiscam cum omnibus paternis prædijs ad reuocandam mortis sententiam pro patris scilicet redemptione regi deuotus offerret. Quod cum fecisset, Wigberto quidem vitam indulxit, sed in munitissima vrbe sua Drunls eum referuari per triennium circiter mandauit. Quo comperto Wigbertus iunior & frater eius Henricus contra Regem ad Saxones se contulerunt, & ob hoc cum Ludouico Comite rei maiestatis adiudicantur. Per triennium ergo patre in captiuitate posito, sylvarum latibulis, hominum destituti solatijs, instar ferarum se suosque tuebantur.

*Sigefridus
Palatinus
Orlamund.
Ludouicus
Turingus.*

*Vipertus à
mansfeldio ca-
pitus capitis
damnatur.*

*Eiusdem ad-
trop & tri-
ennialis capti-
uitas.*

*Filij maiesta-
tis damnati.*

ANNO DOMINI M. C. XV. Interim Henricus Imperator insolentia suæ modum nesciens imponere, omnes Principes Saxoniae, censu antè inaudito cunctis indicto, vehementer infestabat, ita vt Episcopum de Halberstat Reinhardum, & Palatinum Comitem de Sumerseburg, & Fredericum de Arnsberg, Rudolfum Nortmarchia potitum, singulos suis dignitatibus priuaret, aliosque sibi fauentes substitueret. Qua iniuria vnanimè commoti, cum Lothario, Duce Saxoniae, & Wigberto iunior & fratre eius Henrico cæterisque ab eo iniuriatis pariter adunati, multa conuenticula simul habuerunt, & tandem iuxta Cruciburg simul conglobati inicum foedus iuramento firmarunt. Inde proficiscentes castrum, quod Walbeche dicitur, ad iniuriam Regis ædificarunt. Ex quo Hogerum Comitem omnibus modis infestabant. Wigbertus verò iunior iuxta Guntorf nemoris latibulo se occultens, ex aduersariorum frequenti inuasionè necessitati propriae subueniebat. Mense iam Nouembri opaca sylvarum folijs deficientibus illustrabantur: quarum latebras sibi ratus deinceps haud fore tutas, ad Adelgotum tunc Archiepiscopum, suum nepotem, legatum cum petitione destinauit, vt in aliquo suæ conditionis municipio cum sua coniuge Cunegunda, paucisque militibus eum con-

*Cesaris in Sa-
xones iniuria.*

*In eundè con-
spiratio &
rebellio.*

*Vipertus &
Henricus fra-
tres.*

Creutzberg.

Hogerus

Mansfeld.

Viperti iunioris exilium.

Receptaculo apud Adelgotum Archiep.

Magdeburg.

Cunegunda coniun.

cederet hyemate, quem bruma non sineret sub dio latitare. Cuius necessitati Episcopus compatiens, misso nobili viro, nomine Adelberto, Wigbertum vnà cum coniuge, & quodam Suidigero, alioque Brunone, suisque quinque ministerialibus, vltra Albiam in vrbe quæ Luburg dicitur, fecit collocari. Cuius præfectus vrbs, nomine Pribron, adhuc penè paganus fuerat, eò quòd vltra Albiam illis temporibus rarus inueniebatur Christianus. Quod factum vbi Imperatori innotuit, ad curiam Goslaræ indictam Archiepiscopum euocauit, ignorantem erga se dolosè agi. Cum quo Wigbertus ad curiam legatum ex suis destinauit, quatenus si quid de se ibi ageretur, per eum resciret. Cumque serò iam esset, ex quo postera die Imperator cum frequentia Principum erat assessurus, & de reipub. statu tractaturus, quidam Archiepiscopo familiaris à suo nepote, qui in regis erat ministerio, est clam præmonitus scilicet Archiepiscopum regis circumuentum fraudibus, & non solùm sequenti die deponendum, sed etiam cum suis omnibus capiendum. Quibus ille compertis, ad notitiam domini sui ea detulit: & ille nil moratus, in ipsius noctis tenebris, ignorantibus aduersarijs, & celeriter equis ascensis, Magdeburg ante mediam noctem cù suis aufugit. Mane factò, factum Rex comperit, contemptumque regis maiestatis grauitè tulit. Querimonia ergo de hoc coram principibus habita, quorum fauore illius alebatur audacia, Archiepiscopus absens deponitur, & vltio fieri de Saxonibus reipub. contemtoribus illico decernitur. Expeditione dehinc post 40. dies. scilicet 4. Id. Februarij suis omnibus indicta, apud Walchusen suum adunant exercitum, Saxonibus è contra pro posse in idipsum enitentibus. Ventum erat ad tempus indictum, ad locum, qui Welfesholtz dicitur, & ibidem propter hyemis asperitatem, ac niuium importunitatem, bellum in crastinum differtur. Nocte transacta, sub tempore primæ surgentis auroræ, Reinhardus Episcopus inter Missarum solennia verba fecit ad populum, monens eos, diuinam implorare clementiam, satis affirmans, Deum inuocantibus in veritate nunquam defuisse. Peractis Missarum solennijs regis aduentum constantissimè præstolabantur, & ad defensionem libertatis & patriæ se viriliter cohortabantur. Imperator adueniens, suas ordinauit acies, & in primo congressu Hogerus cum suis collocatus, prior omnibus à suis paululum cum quodam Ludolfo remotus, & audaciæ iactantiam iungens, solus equo desiliit, & manu gladium erectum gerens, in Saxones præceps accurrit. Quem Wigbertus iunior duobus sibi sociatis, Conrado & Hermanno fratibus, viris valde præstantibus, aggreditur forti nisu, cuspide in eius pectus vibrata. Qua per Ludolfum confestim extracta, Hogerus Wigbertum ense commotus impetijt, sed ictus, clypeo illum protegente, cassatur, statimque gladio per medium caput reuerberatum Hogerum prostrauit, & nitentem exurgere, limbo lorice nudatum gladio transfodit. Sublato ergo clamore, cunei vtriusque partis consequuntur, & Saxones pro patria viriliter agentes, hostes nec spe nec timore enitentes, quasi oues tanto furore aggressi sunt, vt 30. seu 20. ab vno Saxone occumberent. Tota ergo die pugnatum est, & nox interueniens bellum diremit. Ita Rex victus fugatus est à Saxonibus, tota nocte metu insidiarum ibidem perdurantibus. Victores vbi postera die Regem in Boariam fugisse compererunt, ad sua redierunt.

ANNO DOMINI M. C. XVI. fundatum est à venerabili Adelgoto, Archiepisc. Magdeburg. cœnobium Hallense, quod dicitur ad nouum opus. Ludouicus Comes absoluitur à vinculis. Erwinus Comes Monachus factus est. Apud Moguntiam ciuitatem concurrentibus ciuibus vnà cum Arnolde, ipsius ciuitatis Comite, Rex coactus, Episcopum Mogunt. Adelbertum à vinculis absoluit.

ANNO DOMINI M. C. XVII. III. Non. Ianuarij, ante solis occasum, terræ motus factus est magnus, Luna in sanguinem conuersa deficere visa est. In Sueuia terribile quiddam contigit: terra enim instar domorum ebulliens, subito in abyssum delabatur. Aer visus est igne pariter & sanguine mixtus. Igitur Wigbertus Dedonem de Croffig obnixè rogauit, vt miseris suæ condolens, in aliquod municipium suum eum cum suis reciperet: Sed illo dicente, se militum eius insolentiam cauere, saltem atrium sibi Ecclesiæ concedi flagitabat. Quo annuente, cunctis in vicinia positis lignorum & lapidum abundantiam ei conuehentibus, infra 14. dies tutum sibi suisque ædificauit asylum, & circumquaque posita violenter inuasa suis dimisit militibus in beneficium. Nouem ferè dehinc transactis hebdomadibus, urbem Dewin per insidias occupauit, tantumque auri &

Luburg.
Pribron.

Goslaria.

Iudiciū tem-
pestiuum.Adelgotus ex-
aucloratus.
Saxones pro-
scripti.

Welfesholtz.

Reinhardus
Episcop.Hogeri Mās-
feldij remeri-
tas.
Duellum cum
Viperto iu-
niore, & ce-
des.Saxonum vi-
ctoria.Adelgotus
Magdeburg.
Ludouicus
Turing.
Erwinus e Com-
ite Monachus.
Arnoldus
Comes Mo-
gunt.
Adelbertus
Archiepisc.
Mogunt.
Terræ motus.
Prodigia.
Dedo de Crof-
fig.Viperti iunio-
ri excursiones,
& successus.

auri & argenti, vestium, equorum ac cæterarum rerû ibi abundantiam diripuit, vt singuli ex eius militibus suam inde releuarent inopiam. Hac igitur vrbe potitus, 24. in breui circumposita subegit municipia, deinde auxilium ferente Adelgoto, Magdeburg. Archiepisc. & Gertrude Marchisa, matre scilicet reginæ Richnisæ, opitulante, duobus millibus militum Groiscam obsedit & obtinuit. Archiepiscopus Adelgotus cum Halberstadenfi Episcopo & Palatino Comite Friderico, Wigberto etiam & Ludouico, Numburg obsidione vallauit, & adiacentem Turingiæ prouinciam grandi ex parte vastauit. Cumque ad diripienda pabula circumquaque discurreret exercitus, Henricus cognominatus cû capite multa per insidias intulit eis incommoda. Quapropter Wigbertus & Ludouicus cum cæteris nobilioribus per se statuerunt, ad direptionem pabulorum occupari, vt eidem possent insidiari. Quem cû obuium haberent, fugientem in munitionem Arnsberg persecuti comprehenderunt, & ad Archiepiscopum cæterosque principes producunt. Quo audito vrbanî Numburg tradiderunt. Imperator etiam his compertis, Wigbertum seniore & Ludouicum, Burcardum quoque de Misna à captiuitate relaxare tûc demum compulsus est, pro relaxatione Henrici. Wigbertus ergo dimissus, Groiscam reuertitur: sed dum ab vrbanis ab ea arcetur, missio Imperator Legato, vt ei restitueretur, mandauit. Exinde Leisnick Wigbertus cum exercitu petijt: sed castellanis ei resistentibus, multo tandem labore multoque tempore confecto vrbanis expulsis, eam obtinuit. Eodẽ tempore ab Adelgoto Archiepiscopo præfecturam 1000. clypeis & 500. talentis præditam in beneficium accepit. Omnibus igitur suis ei restitutis, ad curiam Wormaciæ indictam perrexit, & Imperatori pro suorum recuperatione grates persoluit, & vt Marchia Luzensi ab eo insigniretur, promissis 2000. talentorum, exorauit. Imperator vtile sibi fore ratus, vt tantæ virtutis virum cum tali beneficio suæ familiaritati ascisceret, dignitate, quam affectaret, insigniuit, ac deinceps inter reliquos Principes tam honore quàm familiaritate parem habuit. Sed antequam remeandi licentiam ei concederet, cappa Dalmatica, & tunica, satis decentibus eum donauit, quæ ornamenta Monasteriensis Episcopus, rufus Burcardus, Imperatori obtulerat. Ita Wigbertus prosperis sibi succedentibus regali munificentia insignitus ad propriam remeauit.

Adelgotus
Magdeburg.
Gertruda, R.
æ Augusta
mater.
Groisca.
Fridericus
Palat.
Numburgi
obsidio.
Henricus cû
capite.

Vipertus cû
captiuitatis
socijs perma-
tatione di-
missus.
Recuperat
Groiscam &
Leisnicum.
Consequitur
Burggrafiat.
Magdeburg.

Redimit ab
Imp. Lusatiã.

Mors Pascha-
lis 11. Papa.

Gelasius.

Synodus Co-
loniensis &
Fritislariens.
Oppenheim
à Saxon. &
Moguntinis
inflammatã.

Poppo Henne-
bergius.
Calixtus Pa-
pa.

Cõuentus Im-
perij Estei-
nensis.
Adelgoti Ma-
gdeburg.
mors.

Rugerus, A-
delgoti suc-
cessor.

Cõuentus Im-
perij Fuld.
Welfonis Ba-
uari, Frid. Pa-
lat. & Beatri-
cis Henne-
berg. mors.
Erlingus an-
tistes Wirceb.

ANNO DOMINI M. C. XVIII. Paschalis Papa secundus obiit, qui priuilegium Bigauienti cœnobio primus tradidit, impetrante hoc Wigberto, eiusdem cœnobij fundatore, postmodum Marchione Lusatiæ. Pro Paschali Gelasius, qui & Iohannes, constituitur. Qui mox ab hæreticis expulsus, cum suis in Galliam fugiendo deuenit. Concilium magnum Coloniae sub Cardinali Cunone, Prænestinæ ciuitatis Episcopo congregatum est. Iterum aliud concilium sub eodem in Fritislare. Saxones cum ciuibus Moguntinensis ciuitatis oppidum Oppenheim violenter impugnantes destruunt, & ex omni parte flammis conflagrantibus, ferè ad 2000. hominum vtriusq; sexus perierunt. Castrum etiam Cuphese in hac formidine Saxonum, nõ sine morte plurimorum, & vulneribus innumerabilium, funditus euersum interiit. Henricus Imp. quintus de Italia reuertitur. Poppo de Henneberg obiit. Inundatio fluminum facta est.

ANNO DOMINI M. C. XIX. Gelasius Papa secundus obiit: pro quo Calixtus, Viennensis Episcopus, à septem Cardinalibus & reliquo clero ac Romanis, qui cum Papa Gelasio expulsi apud Gallias exulabant, & ab vniuersis Galliarum Episcopis, Papa constituitur. Conuentus regis ac totius regni principum fit apud villam Eckstein super ripam fluminis Mogen. Synodus apud Remensem urbem à 450. Episcopis & Abbatibus sub Papa Calixto celebratur. Eodem anno Adelgotus Magdeburg. Archiepisc. tam Deo quàm hominibus acceptabilis obdormiuit in Domino.

ANNO DOMINI M. C. XX. Rugerus Adelgote in Archiepiscopatu successit. Colloquium ab vniuersis regni Teutonici principibus super dissensione regni habendum Fuldæ condicitur. Quo missis nuncijs, Rex cum suæ partis assentatoribus reuocatum ad regem, reliquis omnibus ad propria redeuntibus, conuentionis eorum propositum diremit. Welpho Dux Bauariæ obiit. Fridericus Palatinus de Saxoniam obiit. Beatrix, relicta Popponis de Henneberg, obiit.

ANNO DOMINI M. C. XXI. Erlingus Wirceburgensis Episcopus obiit. Sed

*Contentio de
Episcopat.
Wirceburg.*

mox orta diffensione tam cleri quàm plebis, pars Regi fauens Gebhardum quèdam, altera verò Friderici, Ducis de Sueuia, & Conradi fratris eius Ducis nihilominus auxilio freta, Rugerum constituit, qui & paulo post ab Episcopis, Moguntienfi, Wormacienfi, Spirenti Episcopatum dereliquit expulsus. Sol aere fumoso & fœtenti obfcuratus, & quasi in sanguinem conuersus, ab hora diei nona vsque in diem tertium solito splendore caruisse, visus est.

Prodigium.

*Cesar diris
solutus.*

ANNO DOMINI M. C. XXII. Cardinales duo à Papa Calixto missi, regem cum omnibus partis suæ fautoribus apud Wormaciam excommunicatione absoluit, ipso tum Rege omnem prius hæreticam prauitatem, propter quam fuerat excommunicatus, abiurante, & ecclesiæ Catholicæ fidem & obœdientiam promittente.

*Reinhardi
Halberstad.
& Theod. Ci-
censis mors.
Ludouicus
Turing. ante
mortem Mo-
nachus.*

*Henricus iu-
nior Marchio.*

*Hermanus
Vinceburg.*

*Albertus &
Conradus Sax-
on. Comites.*

*Duderstatu.
Tumultus
Turingicus
de decimis.*

*Erpsfurt
Erpsfordia.*

*Spectra ad
Wormaciam.*

ANNO DOMINI M. C. XXIII. Reinhardus Halberstadiensis Episcopus obiit, pro quo Otto constituitur. Theodoricus, Episcopus Cicensis, ex improviso occiditur, pro quo Richwinus constituitur. Ludouicus Comes, Reinherbrunnensis cœnobij fundator, ibidem Monachus factus obiit. Henricus Marchio iunior obiit, pro quo Imp. Henricus binos Marchiones constituit, Wigbertum quendam prædiuitem, & Comitem Hermannum de Winciburg. Adelbertus & Conradus, Comites de Saxonia, Ducis Lotharij cæterorumque Saxonum freti auxilio, depulsis illis loca eorum pariter atque dignitates inuadunt. Per idem ferè tempus, cum Episcopus Moguntinus Adelbertus à prouincialibus, qui Dudersteten Marcham incolunt, decimas frugum exigeret, illique fortiter resisterent, contigit quosdam ex eis à militibus Episcopi occidi, alios obruncari, nonnullos verò captiuos abduci. Vnde Turingi permoti, ac simile sibi metuentes, in collem Treteburg de cunctis finibus suis conueniunt. Iamque ciuitatem Erpsfurt, vbi tunc Episcopus forè manebat, cum 20000. irrumpere parant, cœptumque perpetrassent opere, si non idem Episcopus, vt erat vir naturali præditus ingenio, prudenti eos auertisset consilio. Eo tempore iuxta Wormaciam apparuerunt animæ instar exercitus equites & armatæ, vagari, quæ fatebantur, se animas multorum militum nuper interfectorum.

*αὐαὶα
λαϊσῶν.*

*Mysia, anti-
quitus Sibia.*

Hala.

*Vipertus pa-
larum incen-
dium nudis
pedibus re-
stinguit.*

*Eiusdem ex-
tione mor-
bus.*

*Animus ad
mortem para-
tus.*

*Rugerus Ma-
gdeburg. ex
sorore nepos.*

ANNO DOMINI M. C. XXIII. Quomodo in præcedentibus, pro posse & nosse, retulimus Domini Wigberti Marchionis, Bigauensis cœnobij fundatoris, nobilissimam Genealogiam, tum etiam à puero in virtute animi & corporis industriam, & qualiter in hac prouincia, quæ Sibia dicitur, in prædijs & beneficijs tam in pace quàm in bello acquisitis, tandem præ cæteris ditatus inualuerit, principatum quoque ac monarchiam in Lusitz, sed & præfecturam in Magdeburg obtinuerit: & inter hæc quàm feruenter in Bigaugis & aliorum cœnobiorum tum fundatione tum cooperatione pro suorum enormitate delictorum, Deo & sanctis satisfacere studuerit, cunctisque terrenis opibus diuinum cultum prætulit: Modò dicendum restat, multis tamen breuitatis causa omissis, quàm beato sine decesserit. In villa Halle, vbi aduocatiæ causas administrabat, dum hyemali tempore pernoctaret, in ipsius canticinio noctis, omnibus ex securitate, peractique diei lætitia, graui somno detentis, paleam ad militum lectisternia huc & illuc negligenter sero dissectam, focus ex vicino lare corripuit, & cum aliquandiu ignis inualuisset, solus Princeps ex pergefactus somno excutitur, impatiensque more silenter tum, vt erat seminudus, surgens, nudis plantis conculcando paleas extinguere aggressus est. Quod & omnibus inscijs perfecit, & semiuustus stratum reuisit. Ex hac vitio paulatim in tantam imbecillitatem deuenit, vt ex eo nunquam conualuerit. Mane factò manifestis indicijs res innotuit, quæ tam compassione quàm admiratione cunctos affecit. Exinde ad suam Groiscam se iubens reduci, prius ad suum asylum, vt antè semper consueuerat, Bigauiam diuertit: Vbi inter manus suis eum deducantibus, tandem ex intimo cordis oratione fusa, ne fratres suæ imbecillitatis præsentia nimium sollicitaret, Groiscam pergit. Vbi tota hyeme ingrauescente morbo, tandem exterioris hominis pertusus importunitatem, totum se conuertit ad Deum, qui solus interioris hominis sanat infirmitatem, vt eius ab interitu perpetuò vitam redimeret. Misso ergo nuncio ad filium sororis suæ, Rugerum Magdeburg. Archiepiscop. aliosque vicinos Episcopos, Arnoldum Mersepurgensem, Richuinum Cicensem, Goteholdum Misnensem & venerabilem Windolfum, Abbatem suum, quæsiuit ab eis auxilium & consilium ad animæ suæ remedium. Qui considerantes eum in desperatis rebus agere, post multa

com-

DE VIPERTO GROICENSI.

22

*O recorder
consultores.*

compassionis & consolationis alloquia, habitum monasticæ religionis eum assumere, consultum inierunt. Qui quàm libenter ac deuotè eiusmodi consilium animaduertit, ex sequentibus conijci melius poterit. Statim in præsentia eorundem Episcoporum eum deditione gladij, tam militaria quàm omnia secularia perosus abdicauit. Sequenti die Bigauiam allatus, cum luctu maximo fratrum est susceptus: habituq; suscepto, cum magna spiritus contritione regularis propositi votum coram altari principali, præsentibus fratribus fecit, moxque inter multorum manus deductus est. Deinceps ut dicitur, tanta obseruantia obœdientiam exequi studuit, ut nec cibi nec potus quicquam sumere, nullique suorum sed nec à filio se videri vel visitari, nisi permissione data, consentiret, obœdientiæ silentioque summopere vacans. Ita post aliquot dies Deo vocante solutus, cum magna frequentia Episcopis & Laicis exequias peragentibus, ita ut singuli Episcopi singulis diebus pro eo missas facerent, honorificè terræ commendatur, & in medio sui monasterij inter vxorem ac filium sepelitur. Eadem die prædium, quod dicitur Carlestorf, pro eius anima traditum, constat. Transijt autem XI.

*Vipertus è
Principe Ma-
nachus Pega-
uius.*

*Mors eiusdem
atque ista.*

Cal. Iunij. Cui succedente filio Hentico, duo Comites Adelbertus & Conradus Marchiam eius inuadunt, quam etiam aliquandiu idem Adelbertus obtinuit. Sed Lothario regnante, Henricus in eius gratiam rediens, eam recepit.

*Henricus F.
et successor.
Albertus et
Conradus
Comites.*

HISTORIÆ DE VIPERTI GROICENSIS VITA
FINIS.

C ij

IOHANNES GARZON

BONONIENSIS, ILLUSTRISSIMO FE-

DERICO, DVCI SAXONIAE, TVRINGORVM

& Missinensium Principi,

S. P. D.

Auctoris
institutum.Fridericus
Bellicosus
Electo.Acad. Lipsi-
ensis funda-
tio.
Friderici
Bell. poste-
ritas.

286a.

Fridericus
Magnus.

EMPER meae consuetudinis fuit, illustrissime Princeps, ut qui omnem operam atq; ingenium ad virtutem contulissent, hos ampliss. laudibus prosequerer. Haud enim scio, quid virtute praestantius in rebus humanis inueniri queat: quando qui eam possident, soli sunt diuites, soli fruuntur rebus sempiternis: quod si, qui orbibus praesunt, ea fuerint praediti atque ornati: hos non cum summis viris comparo, sed similes Deo iudico. Plus tercentum anni aguntur, sed similes Deo iudico. Plus tercentum anni aguntur, Italiam cum nobilissima domus tuae fama pervasit. Nam ut a Federico illo, que Dux immortales Saxoniae praesse voluerunt, ordiar, haud scio, cuinam principi tam ampli adhibiti sint honores, cum Archimarsallus Imperatoris Romani Elector, gladijque aureati antelator, Turingiae Lantgravius, & Archimandrita, Misnae Margravius, & Liminarcha decretus sit. Is etsi in tam alto honorum gradu collocatus esset: non solum Lipsiae literarum gymnasium instituit, sed & alterum Erfordiae conservauit. Ex castissima uxore sua duos in lucem suscepit filios, Federicum & Wilhelmum. Federicus patri in Ducatu successit, qui haereticorum in Bohemia maleus, & seuerissimus persecutor, liberos reliquit Ernestum & Albertum: hi nequaquam & ab auo & patre degenerarunt. Siquidem ille paternis muneribus ornatus, Saxoniae Dux declaratus est, simulque Turingiae & Misnae imperauit. Albertus vero iussu Maximiliani, quod ex omnibus Imp. ei principatum detulerat, cum exercitu aduersus Morinos (qui & Flandri dicti) & Aduaticos (qui hodie Brabantini) profectus est. Quae egregia facinora fecerit, suo loco exponentur. Ernesto quatuor fuerunt filij: qui primum in lucem editus est, Federico, delata est dignitas paterna. Alius (quem Ernestum vocant) Archiepiscopatus Magdeburgensis munere ac Germaniae patriarchatu decoratus est. Quis silentio praetereat Albertum, Archiepiscopum Maguntinensem? cuius quanta sit autoritas, res ipsa ostendit. Illi adijciam Ioannem principem, certe omni virtutum genere praestantem. Quid loquar de Georgio fratruale tuo, quem de Latinis literis optime meritum, omnes affirmant? Ex quo fit, ut in praesenti pareris munus sustineat. Quid de Henrico, qui nullam magis egregiam, quam ut sub Maximiliani Caesaris signis militaret, nauare operam potuit? Hec quanquam ita sint, tu tamen antecedis illustrissime princeps, qui de te grande quiddam polliceris. Non enim (id quod a fratribus tuis est factitatum) a studijs literarum tuum illud singulare ac diuinum ingenium sciungendum putasti. Ille ipse Plato, a quo omnis Academicorum familia emanauit, tum rebus pub. bene esse arbitratur, si qui eas regant, ad literarum studia ingenium conferant. Tantorum principum ac tua dignitate, virtuteque compulsus, Federici Magni historiam scripsi, eamque nomini tuo dicaui, quam cum legeris, reliquis Germaniae principibus eius legenda copiam facies.

IOHAN-

IOHANNIS GARZONIS

BONONIENSIS, DE BELLIS FRIDERI-

CI MAGNI, SEV RERV M SAXO-

nicarum, Liber primus.

Vo tempore Federicus secundus, Imperator Romanus, ætatem agebat, Vitigitis, Saxonum regis, cui ob res gestas Magno cognomen fuit, familia Turingiæ, Libonotriæ, Misnæ, simulque Lusatia, quæ regiones sunt Germaniæ, imperabat. Consequentibus temporibus Albertus atque Henricus, qui parente orti fuerunt Henrico, his terris præfuerunt. Siquidem ille Turingiam, hic Lusatiam cum Misna rexit, ac Libonotriam. Henrico nulli fuerunt liberi virilis sexus: Al-

Widchindus
M. famil. Sa-
xonica condi-
tor.
Dittericus
Henrici F. au-
flori perperã
Henricus.
Theodoricus
qui Dicema-
nus.
Oratio Ditte-
rici ad nepo-
tes.

berto filij duo, Federicus & Theodoricus. Fortè ita casus tulit, vt Henricus animam propè extremis (vt aiunt) labris teneret. Igitur Federicum atque Theodoricum ad se acciri iubet. Apud quos in hanc sententiam locutum accepimus: Maçte virtute, iuuenes, multos annos Misnæ, Lusatia ac Libonotriæ imperaui: & ita imperaui, vt maiorum nostrorum nobilitati responderim. Nunquam ab illis degeneraui, nunquam genus nostrum dedecoraui. Nam cum hostes bello persequeretur, nullus vnquã me subiit timor, strenui militis, & boni Imperatoris officia semper simul sum executus. Siquidem si castris locus capiendus erat: si exercitus instruendus: si vrbes expugnandæ: si cum hostibus collatis signis dimicandum: si vis frigoris atque hyemis excipienda, quis hæc me elegantius fecit? Quoties cum Vindelis ac Sarmatis (quos nostri Bohemos ac Polonos vocant) signa contuli, toties victi, cæsi sunt, & fugati: vt arma cessarunt, ad pacem animum verti. Quanta tranquillitate, quantoque ocio vsq; sint regiones nostræ, nequeo verbis consequi: eas nemo vnquam vel minimo latrocinio vexatas audiuit. Qui se flagitijs cõtaminarunt, siue infimo, siue nobili essent genere, in eos est seuerè vindicatum: qui ad me venerunt legati, & humanè accepti sunt & benignè, & amplissimis muneribus affecti. In hunc modum rem & priuatam & publicam conseruaui atque auxi. Vrbes, quas quiuis vrbeculas dixisset, amplissimas reddidi, subditorum nostrorum salutem cæteris rebus semper potiorem habui. Sub terram fodi inueniendi argenti gratia, optatis fortuna respondit: omnem operam, ingenium, studium, vigilantiam, ad eorum, qui imperio meo seruiunt, vtilitatem contuli. Nunc quoniam mihi de vita decedendum est, illud vos admonitos volo, vt alter alterius studiosus existat. A vobis, quod vterque apud me liberorum suauitatem obtinet, mihi succedatur: quare fortem & constantem suscipite animum. Diu mihi cognita est virtus vestra, ac perspecta, nulla spe decido, quin ij futuri sitis, quales opto. Prioribus annis, mi Federice, à Wenceslao Bohemorum rege Imperator aduersus Sarmatas creatus es: quæ in eo bello egregia facinora feceris, haud mea dilabuntur memoria. Reportasti tu amplissimam de hostibus victoriam. Nec video, Theodorice, quin mihi de te bene sperandum sit, qui in quam frugem euasurus es, maxima ab adolescentia dedisti documenta. Nam quæ ad strenuum militem spectant, ea tu calles, qui ætatem virtute superasti. Adsit vobis memoria, quod non infimo, non ignobili, sed regio estis genere: quare regijs moribus sitis ornati, necesse est. Ego per meas (si quæ sunt) virtutes, exempla edidi: nec est apud me dubium, quin quæ gessi, ea sit omnium mortalium fama celebratura. Cum finem dicendi fecisset, qui apud ipsum maximo erant honore, Libonotanos & Misnenses ad se accersiri iussit, atq; ita locutus fertur: Etsi viri optimi, diu re ipsa cognouerim, qui nunquam fide decesseritis, tamen quod sum à vobis postulaturus, id vt non modò non inficiamini, sed facturos spondeatis, vos obtestor & obsecro. Non vos fugit, hominibus diu viuere denegari, ex quo ipsis relinquendum est aliquid, quo se vixisse testentur. Plura bella gessi: exteras gentes, potentissimos populos, clarissimos reges prælio subegi, hostem semper superaui, prostratique, nunquam cessi, nunquam referre gradum sum coactus. Quæ homini optanda est, eam sum consecutus gloriam: senex sum & grauis annis: expleui naturam viuendi

Iustitia.
o verum pa-
tren patriæ.
Philadelpia.
Wenceslaus,
rex Boiem.
Generositas.
Alprocerus
Misnenses
obtestatio.
γρῶμν.

fatietate: breui sum vita decessurus: Christum optimum maximum, Mariamque cœli
 reginam, vt mihi in cœlum ascensus detur, quibus possum precibus, obsecro. Quaro
 illud peto: vt hos, qui me cognatione attingunt, iuuenes veneremini, obseruetis, cola-
 tis. Hi sunt, quibus regni mei dominatum principatumq; trado: eorum studio parœatis.
 Ipsos quippe futuros mihi facillè persuadeo, qui imperium non solum conseruaturi sint,
 sed etiam aucturi. Vt orationi finem imposuit, nemo potuit lachrymas continere, quòd
 principem integrum, castum, grauem, amissuri essent. Tandem cum mœrorem luctum-
 que deposuissent, respõderunt: sese eos fore, qui voluntati suæ, si casu de vita exiret, mi-
 nimè defuturi essent. In hunc modum Federicus imperium adeptus est: atq; ab omni-
 bus, qui Lusatorum, Misnensium & Libonororum summum obtinebant gradum,
 princeps vocatus: Theodoricus verò in imperio socius atq; adiutor dictus. Haud mul-
 to post Henricus migravit de vita, ac magnis funeris impensis ad templum, quo maio-
 res sui elati fuerant, elatus. Nequeo oratione conserui, quantum laudis in regno bene-
 gerendo sibi iuuenes vendicauerint: quando in tanta potestate sic se adhibuerint, vt
 nulla alia ab his, quibus præerant ciuitatibus, desiderata sit potestas. Nam vt incredibili-
 lem eorum liberalitatem silentio præteream: nullum virtutum genus est ab his præter-
 missum, vt quiuis de cœlo delapsos arbitraretur. Ad eos ex diuersis ciuitatibus Legati
 gratulatum mittebantur, quos maximis atque amplissimis muneribus afficiebant. Quæ
 res illis non mediocri odium apud Albertum patrem, qui Turingiæ imperabat, confla-
 uit. Nam vt liberos in tam alto atque amplo dignitatis gradu collocatos animaduertit,
 ad eos literas in hæc verba scriptas perferri iussit: Quòd Misnensium regnum, cui iure
 eram. Nõ me præterit, quibus causis adducti Misnenses huiusmodi scelera machinen-
 tur. Haud impunè illis erit, quorum consilio, alieno minimè abstinuistis. Diu mihi nota
 est Misnensium insolentia, qui libertatem reliquis rebus potiore habent. Ad quam ve-
 mentem erigant, atq; extollant, Otto, quem Endanum esse aiunt, plurimum hortatur.
 Quia illud mihi grauius ferendum est, quòd vobis, quibus per ætatem nullus est rerum
 vsus, principatum detulerunt. Accedit quòd eos, qui nostræ sunt ditionis, quàm amplif-
 simis prosequimini honoribus. Has literas cum Princeps, quiue apud ipsos autoritate
 poterant & voluntate, viri præstantissimi, ac populus Misnenses legissent, non medio-
 cri, quòd Albertus tantam temeritatis notam nulla laceffitus iniuria subisset, qui in li-
 beros & Misnenses nimis acerbo niteretur odio, sunt admiratione perculsi. Igitur Mis-
 nenses, ne tantum animo dolorem capiat, respondent: quando Henrici voluntati morè
 gerant, qui cum animam efflaturus esset, Federicum & Theodoricum hæredes institu-
 erit: sese, qui illius mandata exequerentur, sacramenti religione obstrictos. Nec arbi-
 tretur, eos suæ libertatis immemores, vt nõ malint sub eius principis, ad cuius summam
 prudentiam magnus vsus accedat, existere: quàm ab homine nec prudẽtia, nec vsu ex-
 culto, gubernari. Quare si liberis suis principatum detulissent, nullo dolore afficeretur:
 illos esse, quibus parendum statuissent. At principes, ne parentis odium sibi concitarẽt,
 ad eum literas perferri curant, quibus illum docent, nullum in ipsis hæere crimen, nec
 vlla temeritate lapsos. Hæc dum Fribergæ (quæ vrbs Misnæ est, argenti minerisq; opu-
 lentissima) geruntur, allatæ sunt ad Albertum literæ: quas cum legisset, nulla voluptate
 affectus est. Igitur legatos ad principes mittit, vt simul, quorum apud Misnenses magna
 est autoritas, hos conueniant, ad Lipsim urbem, quæ Libonorriæ caput existit: vbi de
 rebus ad regnum pertinentibus habendum erat consilium: cuncti proficiscantur mo-
 neant, ipse confestim aderit. Nomen hæc regio à Libonicis populis vetustis, vel à Libo-
 noto principe, qui regioni imperauit, sortita est: hi populi à Cornelio Eudosij nuncu-
 pantur. Haud multum interim tempus fuit, cum omnes Lipsim venerunt. Tandẽ mul-
 tis verbis vltro citroq; habitis, ira ab Alberto sustineri non potuit, quin in principes gra-
 uiter inueheretur, ac suam vocaret hæreditatem lege agnationis, quòd Henricus ei fra-
 ter extitisset. At principes Henricum ea fuisse sententia, respõdent, vt ei vita functo ab
 ipsis succederetur: periniquum esse, & non ferendũ, si Henrici voluntati decessent. Ean-
 dem protulisse sententiam, sunt qui affirmant, quendam Henricum Schonbergensem,
 quòd is Misnensibus studebat. Vt enim Albertus irã suppressit: Non, inquit, tibi ex ani-
 mo excidant, quæ in Vitigitis familiam beneficia contulit populus Misnensis: ea fuerunt,
 quibus

n. 205.

Federicus
Magnus.Eiusdem ac
fratris elogium.Alberti inui-
dentia.Litteræ ad
Misnenses.Otto ab En-
da.Misnensium
ad Albert. re-
sponso.

Fribergæ.

Osterlandia
auctori Libo-
norriæ.
Fabula.Conuentus
Lipsiensis.Henricus
Schonber-
gius, eiusq;
παρρησια.

quibus illa in multum potentia euasit: Turingiam ditionis suae fecit. Federicus primus, cum in Italiam exercitum traiecisset, ad Mediolanum & Florentiam castra posuit. Non te fugit quantam in Misnensium praesidio gloriam adeptus fuerit: multas Italiae vrbes obsedit, quas tandem vi subegit. Statutum est Misnensibus ac decretum, ut Henrici haereditatem liberi tui adeant. Abiecisti tu omnem humanitatem, qui filios, ob tam singulare beneficium collatum, incredibili odio prosequeris. Quod si illis bellum indixeris, nec studijs tuis obtemperabunt, nec deerunt, qui tuendos suscipiant, etsi superuacaneum est, quando uterque ea sit magnitudine animi praeditus, quin imperium suum per se tueri possit. Tum Albertus ira percitus, quod fortuna sua despecta esset, in Turingiam se recepit: atque animo agitare coepit, sibi ut liberorum ex Misna pellendorum daretur facultas. Igitur haud tutum ratus, si solus in eos impetum faciat, cum Iohanne principe (hic quidem Marchiae Brandeburgensi praerat) colloquium habuit, hunc ut sibi, qui cum liberis bellum suscepturus esset, praesidio foret, precibus obsecrauit. Nullam esse urbem, quae illorum sit ditionis, ad cuius moenia non signa propere inferat. Facile eos posse opprimi, si agros populetur: vicos exurat: arbores succidat: hominum pecorumque praedam agat. Quod si cum exercitu vim repellere adnitentur, se cum magnis copijs, quibus abundaret, praesto futurum, qui illorum conatus comprimat. Nec vereri quin breui sit eos sub imperio suo redaturus. Libet mihi Misnae, quae regio est Germaniae, situm paucis exponere. Haec ad Albim flumen posita est. Ab ortu Solis haud longè absunt Vindeli: à meridie Bohemi: à septentrione Saxones: ab occasu Libonotria est: cui fines Sala & Muldanus amnes praescribunt: ultra Salam Turingi sedes habent. In ea multae sunt opulentissimae ciuitates, munitissimaeque castella. Hanc olim Calucones, Danduti, Ptolemeo teste, inhabitauerunt. Libonotriam verò Hertbanæ, Eudosi, Varini atque Suardones tenuerunt. Qui postea in vniuersum Sorabi dicti fuerunt. Regio ad eò in omni frugum genere fecunda est, ut toti ferè circumiacenti regioni ad abundantiam sufficiat: huic non frumenti modò est magna copia, verum etiam vini, mellis pecorisque. Cum igitur principes parentem cum manu haudquaquam contemnenda aduersus se contendere, & fama & literis accepissent, repente ad Lipsim iter contenderunt: ubi, quos sibi officijs & beneuolentia coniunxerant, principes complures ad se euocari iubent, quae ipsis animo sententia se deat, expriment, se se incertos consilij, parentine cum expeditis militibus, id quod est filiorum ab omni humanitate abhorrentium, se obijciant, vrbesque & castella ab irruptionibus tueantur: an voluntate in ditionem proficiscantur: at in summum dolorem adduci, cum quos Henricus haeredes instituit, eos exhæredare pater adnitatur. Nullam rem esse, quae illi admirationem praebet, quado se futuros, qui Henrici testamentum re ipsa executuri essent, sacramenti religione obstrinxissent. Ipsi cum ingenio & consilio praestarent, ne quid detrimenti resp. caperet enixè operam darent. Henricus Endanus, cui in capiendò consilio summa erat prudentia, & in dicendo fides: Nullus (inquit) maximi principes vos subeat metus. Christus opt. max. praestabit auxilium, propulsate patris iniuriam: cui si ob perpetrata scelera essetis in odio, æquiori animo ferrem. Quis est tam iniustus rerum aestimator, quem tanti dissidij causa lateat? pace vestra dixerim, Alberto ex vilissimo scorto, cui Catharinae est nomen, natus est filius: illius hortatu ad hunc principatù deferre constituit. Estis principes, & eo corporis robore, ea animi magnitudine, ut patris (si pater dicendus est) impetum excipere possitis: quoties cum eius militibus signa contuli, toties cum ipsis prosperam pugnam feci. Ad unum omnes caesi sunt: mihi hanc prouinciam depono, nec recuso omnem impetum belli in me conuertere. Dùm hac aguntur, nunciatum est principibus, Iohannem Brandeburgensem, quem Albertus necessitudine (ut supra diximus) coniunxerat, cum copijs in agrum Misniacum iter fecisse, cuncta igni ferroque absumplisse: magnam vim hominum pecorumque abigere. Tum Federicus tantam animo concepit iram, ut eius iussu Theodoricus cum exercitu ad vlciscendas illatas ciuibus iniurias, proficisceretur. Oppidani ubi principem cum praesidio profectum cognouerunt, patefacta porta (nam se moenibus tenebant) subito erumpunt, hostes adoriuntur, plus sexcentos ceciderunt: reliqui in fugam versi sunt, quibus omnis praeda adempta est. Praerat exercitui Theodorici Iacobus Schonbergius, rei militaris scientissimus: is nihil commisit, ut eo praelio reprehendi iure posset. Interea nunciatum est Theodorico, hostes non longè ab vrbe Luca Lusatiae castra posuisse: quò ipsis

Alberti exeam
descendit &
conatus bel-
lici.

Iohannes,
Marchio
Brandenburg.

Chorogra-
phica Mysnia
descriptio.

Veteres colo-
ni.

Sorabi.

Princ. fr. de
bello consul-
tatio.

Henrici End-
dani ad eos-
dem exhor-
tatio.

οράματα

Brandenburgi
in Mysnia
irruptione
& clades.

Iacobus Sch-
bergius.

Luca.

ab Alberto (nam copias Mars minuerat) armatorum subsidia mittenda essent. Verùm Theodoricus, si in hostem, antequam numero fieret amplior, impetum faceret, tutius existimans, Iacobum Schonbergium in secretum abducit: Multo inter se, an cum hoste signa conferenda essent, consilio egerunt. Tandem in hanc sententiam inclinatum est: vt legati ad Iohannem Brandenburgium mitterentur, qui causas belli sciscitarentur. Re ita composita, Legati ad Iohannem peruenerunt: qui dignitate præstabat, ita locutus fertur: Vehementer admiramur, cur nulla facta belli denunciatione, Misniacos agros, qui Federici principis imperio subijciuntur, peruastandos duxeris. Tu Henricusque inter vos pacti estis, ne alter alterius agris, vrbibus, castellis, vel minimam iacturam afferret. Desciuisisti à fide, cuius milites latronum ritu, Federici agros populati sunt, conati que eius oppugnare vrbes. Neque tu ignoras, quo animo, qua fide, qua constantia in maiores vestros Misnenses extiterint: qui de suo erga illos studio & perseverantia, etiam difficilima erant tempora, nunquam remiserunt. Tantam iniuriam abs te præter iusticiam nobis illatam, principes nostri ferre nequeunt, quare satisfacias oportet: Sin in sententia manes, tibi illorum verbis bellum indicimus. Ioannes ira incensus: Si, inquit, Misnensibus & Lusatijs, qui & Misnenses sunt, bellum intuli, mirari desinite. Haud abs re in Misniacum agrum à militibus nostris facta est irruptio. Siquidem nonnullas Vindelorum vrbes, quæ imperio meo subijciebantur, suæ ditionis fecerunt. Quis illud non iniquo tulerit animo, cum Federico imperium me minimè conscio tradiderint? Mihi profectò iure optimo succedendum erat, consulendum illi fuit existimationi meæ, ad eam omnis cura sua referenda: accedit ipsa quam mecum iniit pactio, Nunquam serregnum, quoad mihi vita cõtingeret, occupaturum. Quare si belli studia mihi deponenda sunt, prouideant, vt mihi iactura resarciatur. Tum legati, non esse Misnensium respondent, vt quæ secunda pugna parta sunt, ea languore & desidia adducti, reddant. Si Vindelos vi subegerunt, eos meritò imperio suo seruire. Verùm Sarmatarum ac Slesiatarum potestate ac ditione liberatos se summopere, cur eius rei mentionem fecerit, admirari. Federico sub ea conditione regnum traditum, vt Alberto præsidio esset. Optimum quenque principem, si parens in filios alieno esset animo, ad componendum pacem omnes rationes suas conferre: abhoruisse eum ab hac sententia, qui honestissimos filios, nullaque virtute egentes, acerbissimo odio prosequeretur. Fortunam belli ancipitem esse, sæpenumero robustissimum exercitum parua manu profligatum: nec à quibus bella suscipiantur, ipsos ocio vacare. Interea Theodoricus cum validissimo exercitu in agrum Doberlochium peruenerat: ad eum se legati receperunt. cui cum quod acceperant, responsum reddidissent, ab vniuerso exercitu est ad arma conclamatum, omnium manus ad gladium lanceamque pruriebant. Verùm Theodoricus ac Iacobus Schonbergius, cuius consilio & sapientia ad rem militarem utebatur, sese à pugna continuerunt. In sequenti nocte (nam cælum albescebat) cū copijs profecti, quinque millia passuum ab hoste locum castris ceperunt. Tertio post die sub lucis exortum Theodoricus curare corpora milites iussit, eosque accersiri: Atque vt bono animo pugnam capefferent, hortatus est: Non illius virtutis bellicæ, non militaris disciplinæ, non præteriti temporis famæ, cum sub Henrici signis militabant, memoriam abijcerent: se eosdem esse, qui tot amplissimas de hostibus victorias reportassent, sibi in memoriam redigerent. Ipse quantum in se esset, & strenui militis, & optimi Imperatoris officia simule exquebatur. Theodorici oratione militum animi vehementer accensi sunt. Igitur omnes, quadringentis præmissis equitibus, qui hostes ad pugnam allicerent, armati atque instructi prodeunt. Hæc paucitas effecit, vt ipsi nulla interposita mora, castra egrederentur, manumque confererent. Inter congressionem Theodoricum cum expeditis legionibus adesse, qui Iohannis copijs præerat, ex exploratoribus cognoscit. Tum Theodoricus quò egregiam fratri nauaret operam, acies instruit, quemque militem, cuius virtutem pluribus prælijs didicerat, suo loco disponit. Imperator hostilis, ne circumueniretur, metu percussus gradum retulit. At Theodoricus, cuius animus ad conferendum manum ferebatur, eos milites, in quibus consequendæ victoriæ spem cõstituerat, hortatur: Hostem persequamur, quòd eius animum fugiendi magis quam pugnandi cogitatio subeat. Vix se in castra retulerat, cum Theodoricus affuit. Imperator hostilis, quòd animum receperat, copias in aciem eduxit. Diu pugnatum est æquo Marte.

Legati ad
Brandenburg.

Misnensibus
Lusatias
Iussit.

20 Jun.

Doberloch.

Iacobus Schö-
bergius.

Discernit
suos ad pugnam
animat.

Matte. Tandem intra castra compulsus est. Iacobus ut hostem prælio profugum se in castra retulisse animadvertit: Haud cunctemur, inquit, Theodorice, victoriam nobis fortuna protendit: Stationes oppugnemus: nimirum expugnabimus, quòd peditum multitudine abundamus: & ab equitatu firmi sumus. Vix finem dicendi fecerat, cum Theodoricus quinque equitum millium manu, ac pari ferè numero peditum comitatus, hostium castra ingressus est: ad quæ qui custodiam habebant, illi occurrunt. Sed cum vis vi reijci non posset, necati sunt, hostium supra tria millia occisa, supra septem millia capta, cæteri salutis suæ fuga consuluerunt. Theodoricus ne de militibus suis malè mereretur, castra ipsis diripienda concessit. Verùm tam memorabili victoria lætus, ad Federicum nuncium cum literis mittit: quibus illum docet, hostilem exercitum à se superatum, prostratumque. Federicus non mediocri exiluit gaudio. Erat is ea tempestate Picastrum, quæ vrbs ad Elistrum amnem sita est. Siquidem paucis antè diebus cum maximis copijs eò contenderat, quòd Alberto Imperatori suo suppetias laturo illuc diuertendum erat. Is quantum laude Theodoricum prosecutus fuerit nequeo oratione complecti: illum semper extitisse, in quo spem omnem fidemque locasset, nec sua eum fefellerit opinio. Nec vereri ipsum, si ætate procederet, Q. Maximo sapientia, superiori Africano celeritate: ei, qui postea fuit, singulari consilio, Paulo, ratione ac disciplina, C. Mario, virtute præstaturum. Interea equites duo, qui cum prælium in mala spe esse cognouissent, sese fuga proripuerant, ad Iohannem Marchionem venerunt, nunciantes exercitum victum, cæsum esse & fugatum. Eos, Imperator ne ex prælio, cum aduersam fortunam videret, profugerit, an cæde cæsus fuerit, latere. Igitur ne tantam cladem acceptam inultam relinqueret, maximum ex equitatu ac peditatu coegit exercitum, atque in Lucifarios peruenit. In ea regione vrbs est, quam incolæ Lucam vocant: Eius mentionem supra fecimus. Cum agrum populatus esset, & prædas hominum pecorumque egisset, castra ante portam locauit, diu eam obsedit. Sed cum in potestatem suam minimè posset redigere, quòd ipsam Federicus firmissimis præsidijs munierat, situs præterea inexpugnabilem faciebat, exercitum abduxit, atque ad oppidum Haganum, quod id Theodoricus imperio subiiciebatur, oppugnandum peruenit: ipsum nocte & interdiu tormentis verberabat. Ut vidit id frustra inceptum esse, robustissimos milites, ac rei militaris scientissimos, ad se acciri iuber: his magnam vim argenti auri que si noctis silentio in murum euaserint, seque præcipiti saltu in oppidum immiserint, ac necatis custodibus portam aperuerint, pollicetur: se cum expeditis militibus cõfestim affuturum, atque intraturum. Illi imperata faciunt. Intempesta nox erat, cum armati muros scandunt, ac fune, id quod tutissimum visum est, de ipsis demisso per eum in oppidum descendunt. Qui custodibus præerat, Caspar Malticius, adesse hostes cognouit: eos admonet, ne vocem emittant, quoad vnum omnes supplicio mortis afficerentur. Ipsi retrorsum, ne inspiciantur, se recipiant. Cum clamore sublato signum dederit, eductis gladijs in eos impetum faciunt: cogantur omnes vita decedere, ne ab his in posterum, aut vis aut fraus timeri possit. Dum securibus freti, portam effringere moliuntur, Caspar voce signum edidit. Accurrunt custodes, prælium conseritur: haudquaquam par hostibus dimicatio fuit, quòd cuncti occisione occisi sunt. Ad portam extra urbem erat Iohannes cum commilitonibus suis equo armisque instructus atque ornatus. Vbi illuxit, oppidani, quæ in eorum præsidium venerant milites, porta effulsi, in hostes impetum faciunt. Alios trucidant, alios in fugam vertunt, alios capiunt. Sunt qui Iohannem captum scribant, sed cognitum in pristinam libertatem restitutum. Tantæ stragis hostibus illatæ, Caspar Federicum atque Theodoricum participes effecit. Federicus paucis equitibus assumptis, quæ reliquas copias ad Elistrum reliquerat, ad Misenam urbem contendit, quo Theodoricus (si ita casus tulisset) præsidio esset. Dum hæc geruntur, non mediocri Ioannes, quòd ad eum exitum, quæ sibi proposuerat, peruenire non poterat, ira exardebat: deos, quòd rerum suarum curam posthaberent, ineusans. Itaque literas ad Principem Eberhardum, qui Cheruscis & Ascanie præerat, in hanc sententiam scripsisse fertur: Quanta benevolentia, quantisque officijs, patrem tuum maiores nostri eo bello, quod prioribus annis crudelissimis hostibus gessit, complexi fuerint, res ipsa docuit. Illorum præsidio superior discessit. Ad complures Germaniæ principes, neque tu id ignoras, ab eo legati missi sunt, præsidij implorandi gratia: cuncti se esse responderunt, qui cogitationes suas aliò con-

Schonbergius
victoria vr-
genda auctori

Megania ficta
nomine au-
clori Pica-
strum.

Elogium Di-
cemani.

Brandenbur-
gicus bellum
instaurat.

Luca irrita
conatu ob-
fessa.

Hagana tem-
tata & de-
fensa.

Caspar Mal-
ticius.

Friderici vi-
gilantia.

Brandenbur-
gicus bello re-
dintegrando
incumbit.
Eberhardus
Princ. Anhal-
dius.

tulissent: nequaquam eis obesse, à quibus nulla vnquam fuissent iniuria laceffiti. At maiores nostri regnum vestrum sibi defendendum susceperunt, pluris patrē tuum, quàm aliorum principum iniurias existimantes. Noli per Deos immortales ingratitude notam subire. Quo in statu res Alberti sit, te satis superq; intellexisse, puto. Superiori anno cum Misnensibus signa contuli. Fortuna improba, vt succumberem, effecit, cuius res superior esse consueuerat. Ipse praelium aduersus hostes nullum secundum facio, tanto in me fortuna exarsit odio. Quare si quid precibus apud te possum, Alberto egenti atq; inopi auxilium præsta. Tecum precibus fraternis ago. Contendantus cum legionibus expeditis in Misnenses, binisque confidamus castris. Haud vereor, quin eos breui subacturi simus, atq; ad deditiōem compulsuri. Eberhardus tum misericordia commotus, tum ne beneficiorum memoriam abiectis videretur, adductus, Albertum auxilio suo iuuandum statuit. Igitur exercitu ex quatuor millibus hominū congregato, in Misnensem agrum profectus, primū ad Ilburgum (sic illi nomē est, quod Ilba Comes extruxit) castra posuit. Duorum itinerum altero ad castrum illi veniendum erat: terrestri, quod ab amne Moldauo non longè aberat: Aut per Albim flumen nauigandum. Hoc ei tutius visum est, quod terrestre iter permultis insanis substructionibus eorū, qui Federici parebant imperio, erat refertum. Igitur naui ad urbem Vitigisburgum primis se intendentibus tenebris peruenit. Ei præerat quidam Bernardus agnatus Eberhardi. Ad hūc vt sibi tutum præbeat transitum, oratum mittit. Bernardus metu territus, vt ne Federici odium sibi concitaret, se illum vt illucesceret, voti compotē facturum respondit. Interim ad Federicum, quem ad Misnam iter fecisse non ignorabat, nunciū cum literis mittit. His Eberhardum cū valido exercitu ad Vitigisburgum venisse admonet. Vt sibi tutum præbeat transitum, postulasse. Illum, quantum coniectura consequi posset, Misnensem agrum igni ferroq; absumpturum, atq; pecorum hominumq; prædam acturū. Ipse rebus suis cōsulat, se vereri, ne agnati Eberhardi studijs, quod hominū multitudine abundet, obsequi cogatur. Ipsum Ilbæ castrum primum in potestatem suam redacturū. Has literas cum Federicus accuratè legisset, suspitione ne Eberhardus oppido potiretur, adductus, cum copijs atque oppidanis ad Albim, quod illi occurreret, præuenit. Insuper Henricum Endanum, qui sub suis signis cum plurimis cohortibus militiam militabat, ad Muldanum, vt omnes eius accolas, qui partim Plisnenses, partim Sorabi, partim Præcoriani nuncupabantur, sumptis armis, ad Ilbæ castrum deduceret, vbi & ipse cū legionibus expeditis adesse pollicitus est, monet. Primum illi ad castrum quoddā, quod incolæ Dorganum, olim à Dorgeberto Satrapa conditū, nominant, per Albim iter fuit. Vt cognouit Eberhardum agris diripiendis, vastandisq; intendere, ad Henricum, vt relicto ad oppidum præsidio cū cætero equitatu ad se accederet, literas perferri iussit. Nondū ille appulerat, cum Federicus haud procul ab hostiū castris castra habuit. Haud pugnam, q̄ milites de via fessi erant, edere statuit. Veruntamen vt omnes armati instructiq; essent, quando collatis signis cū hoste statuisset. In sequenti die per præconē edixit, cum tuba signū daretur, procederent. Cuncti Federici obtemperarūt voluntati. Verū se nocte in diē inclināte, an hostes, quorū artus lenis somnus corripere, adoriretur, diu consiliū agitans, tandē congressu abstinauit, tū ob militū paucitatem, tum q̄ graui itineris labore confecti erant. Erant in castris eius cētutiones, & animo & corpore præstātes: qui cum ad conferendā cum hostibus manū oblatam sibi occasionē intuerentur, tela vibrabāt, militū insuper animi ad pugnā incendebantur. Igitur centurionū iussu tubicen signum dedit. Sublato clamore, ad hostiū castra contendunt: telaq; cōijciunt. Quibus stationū cura custodiāq; mandata erat, confestim hostes adesse Eberhardo denunciāt: cui cum castra egrediēdi nulla esset potestas, ad ea tuenda animū vertit. At Federicus milites, ne animum contrahant, demittantue hortatur, q̄ magnus hostes metus incefferit. Verū Eberhardus se acriter defendere animo, atq; hostē omnibus viribus repellere conabatur: vtrinq; acriter praelio concurrebatur, cum puluis ex loco haud distanti ortus velut nubee inducta implebat omnia. Federicus Henricum aduertasse existimans, haud falsus vates fuit. Bene (inquit) res se habet. Nunc optima spe præditus sum. Haud nox aduenabit, cum hostilib. potiar castris. Nolite cōmilitones mei animis deficere. Quisq; nō modò sibi, sed alij quoq; animū afferat. Exuite hominem castris, præda in vestra manu est. Hac oratione militum animi vehementer accensū sunt. Erat in exercitu Federici Henricus

Propugnat
pro Alberti
partibus.
Ilburgum.

Vitigisburgū
seu Vitebergā.
Bernardus
Saxon. El.

Henricus Endanus.
Mulda fl. ac-
cola.

Dorganum,
Torga.

Federicus
Eberhardo
occurrit.

Expugnat
eiusdem ca-
stra.

ricus Stella Lipsensis: hic, quod facinus memoratu dignum efficere studebat, primus hostium castra ingressus est. Hunc militum multitudo est subsecuta, hostium plus quatuor millia caesa sunt, quinque millia capta, milites ad diripienda castra passim discurrunt. Capti sunt Eberhardus ac Remigius Erotinus, deductique ad Federicum. Conserto praelio Henricus affuit. Tum Federicus subridens: Si (inquit) Henrice affuisses, ingentem praedam fecisses. Sed ne noui motus aduersus ipsum excitarentur, militem triduum in castris continuit: Vt nihil esse animaduertit, quo in suspicionem incideret, iussit copias in hyberna proficisci. Ipse cum paucis equitibus ad urbem Fribergum iter contulit. Vt Ioannes Brandenburgensis Eberhardi copias profligatas, ipsumque vnà cum pluribus nobilibus captum ex nuncijs cognouit, non mediocri eum terror inuasit. Non enim ipsius opes ac diuitiae adeo insignes erant, ut illius redimendi sibi esset facultas. Insuper populus Cheruscus, qui nunc Ascanius dicitur, odium diuturnum, & iam inueteratum in ipsum habebat. Quo factum est, ut urbem obsidione soluendam duxerit: animumque ad pacem cum Federico & Misnensibus componendam verterit. Verum quoniam meliori se conditione animaduertit, solutionem simulauit. Siquidem nobilibus quibusdam, ut nocte in proxima villa, quod à Misnensibus prehenderentur, se occultarent, edixit. Edixit praeterea, ut expeditorum militum duo millia, haud procul à paludibus, quod Misnenses, si ad praelium faciendum egrederentur, aut comprehenderent, aut de medio tollerent, in locis abditis delitescerent. Ipse in sequenti die, luce prima ab vrbe castra mouere visus est. Misnenses, quibus vrbs tuenda data erat, non parua, quod subita obsidione liberati essent, admiratione imbuti, nequaquam urbem, ne per dolum caperetur, egredi audebant: ut illuxit, ex muris solitudinem in castris prospectant. Qui diligenter speculetur, speculatorem praemittunt, quod se Ioannes contulerit, quid ei sit negocij, quos in consilium adhibeat, conquirat. Speculatori primum ad loca, ubi milites Ioannis iussu in insidijs subsidebant, iter fuit: illis obequitat, incertus an totus exercitus illic insideat. Vt retrò in urbem redijt, & quae inspexerat, refert, repente Theodoricus quosdam fortis extremae iuuenes, qui castris ignem iniiciant, proficisci iubet. Reliquum exercitum bipartitus est, & alteram partem non longè à militibus, quos Ioannes in occulto locauerat, iussit confidere: quod inexplorato exeuntes occideret: Alteram, quae illi subsidio esset atque adiumento non multum seiunxit. Ipse magna armorum stipatus caterua proximum cliuum conscendit, quod res euasura esset prospectaturus. Cum castra flammis conflagrarent, eò se retulisse hostes Iohannes arbitratus est: qui dum spolia colligunt, eos facile, si quos in insidias collocauerat milites, ad itinera insidenda mitterentur, capi posse existimauit. Igitur militibus qui apud ipsum erant, ut arma expedirent, iussis, eò se recepit. Haec Theodoricus ex cliuo prospectans, ut legiones duas, quae Iohanni occurrant, per conuallem proficiscantur, edixit: Cum his vero, qui castra incenderant, ut confestim in urbem redeant, per nuncium agit, monetque, quo illis, ne in hostes, quos Iohannes subsidiarios vocabat, in antrum reconditos, incidant, utendum sit itinere: quod si antro se continebunt, neminem, quantum in eis fuerit, egredi patiantur. Rebus ita compositis, cum reliquo exercitu ad itinera insidenda, quod Ioannis legiones ducendae erant, profectus, cum non multo post Ioannes eò cum copijs aduentasset, ob equorum hinnitum, armorumque fremitum insidias ac dolum formidans, retrò vertit iter. Extemplo qui per conuallem iter fecerant milites sese illi obijciunt, nec certaminis ullam quidem moram faciunt. Theodoricus quas silentio continerat legiones in aciem eduxit. Diu congressi sunt. Verum Iohanni haud æqua dimicatio fuit. Ex praelio profugientem pauci subsecuti sunt equites peditesque suorum: ceciderunt ea pugna duo millia, duo capta: haud procul fuit, cum à peditibus duobus ex equo prostratus est. Nulla alia causa euasit, quam quod eos, ut pietatis, clementiae, humanitatis partes susciperent, precibus fatigauit. Principio noctis Theodoricus Lucam se retulit, iussitque ad Federicum literas perferri, quibus de prospera pugna à se facta certiore fecit. Is cum eas legisset, incredibili exiliens gaudio: Abi, inquit, qui literas detulisti, ac nuncia Theodorico, quae ab ea acta sunt, mihi grata extitisse, sed illa multò fore gratiora, si ad eas vrbes, quae Ioannis subijciuntur imperio, exercitum admoueat, coneturque eas in potestatem suam redigere. Insuper agros ferro ignique peruastet, quos obuios habuerit hostes, ad vnum necandos curet, quibus potietur, vrbes & diripiat &

Henricus Stella Lipsensis.

Eberhardus captus. Remigius à Roten.

Brandenburgici angustia.

Iritum aduersus Dicmanum strategema.

Clades & fuga.

Friderici manus data ad fratrem.

Francofurti
ad Viadrum.

incendio absumat. Inter cætera ad Francofordiam castra ponat, ipse paucis pòst diebus, qui illi suppetias feram, cum manu minimè contemnenda adero. Theodoricus, quò in Federici voluntatem concederet, validissimo in vrbe relicto præsidio, cum reliquo exercitu ad Francofordiam contendit, ipsam diu obsedit. Vt vidit expugnationi difficilem (Nam in eo dies prope triginta absumplerat) ad vastandos agros omni fuit cura intentus. Ex quo tantus Iohanni pauor iniectus est, vt Theodoricum ex discordia valde acerba, atque diuturna, in gratiam inducere instituerit. Igitur qui inducias peteret, oratorem ad Theodoricum misit. Is non esse in sua potestate eas dare respondit, ad Federicum iter faceret: quicquid ab eo institueretur, sese ratum habiturum. Accessit

Brandeburgicus ad pacem animum adijcit.

orator Theodorici sententiæ: vt autè legationem exposuit, inducias sibi dari petijt. Federicus in oratorem oculos conijciens: Quoniam (inquit) non semel, sed sæpius victi & fugati estis, exercitus vestri occisione occisi, agri peruastrati, vrbes obsidione cinctæ, ad petèdas inducias venistis. Nulla vos iniuria laceffiui, mihi bellum indixistis, antequam in Misnensem agrum à vobis direptiones fierent. Hæc erant agenda cõsilio: nunquam vobis fortuna affulfit, quoties nobiscum signa contulistis, toties victi, perculsi, ac maiori parte exercitus amissa consternati, profugistis: vt mihi fratrique meo imperium extorqueretis, nullum discriminis genus vobis defugiendum putastis. At ne clementiæ videat abiecisse memoriam, duorum mensium inducias impetretis volumus. Oratore

Iacobus Schönbergius.

dimisso, de inducijs Iohanni datis Theodoricum certiolem facit, ac Iacobum Schönbergium, vt in castris militem contineat, quòd ei ad Haganum vrbelem proficiscendum fit, per literas admonet. Is locus erat, quo Nobiles permulti Iohannis & principes ipsi conuenturi erant. Cùm principes, quòd suum de bello consilium foret, exposuissent, Iohannes Eberhardi, quem captum ostendimus (erat is quidem insolens & arrogans) mentionem habuit, indignum esse, vt tantus princeps in carcerem sordidum conijceretur, quòd inter captiuos facienda esset distinctio. Tum Gotardus quidam Libanotanus (huic Endano erat agnomen) ita concionatus est: Existimaui te, ô Iohannes, huc contendisse, qui conditiones pacis tanquam à victoribus acciperes. At quantum coniectura possum assequi, in hanc vrbelem profectus es, qui victoribus eas dares: An principes nostros tantam temeritatis notam subisse arbitraris, vt captiuos tibi reddendos curerent? Nihil à te prætermisum est, quòd principum nostrorum posses imperium euertere, si durius aliquid accidisset, omnem in ipsos crudelitatem adhibuisses: optatis tuis fortuna minimè respondit. Quas clades acceperis, animo agita. Hac oratione Iohannes vehementer commotus est, omnisq; insolentia ei ex animo excidit: igitur in hanc sententiam responsum reddidit: Quòd me non solùm prælio fuderitis, sed castris quoq; exueritis, nulla me capit admiratio, cùm sint incerti bellorũ exitus. Si me prælio inferiore discessurum autuisssem, nunquam manu cõseruisssem. Nec vos à me dissentietis, quibus si fortuna aduersa fuisset, eandem subissetis calamitatẽ. Illud prædico, illud denuncio, ne maximæ cuiq; fortunæ credatur. Cui quondam fortuna aspirauit, cogor pacem petere, quas mihi cõditiones subeundas statueritis, haud recusauerim, modò ab humanitate minimè abhorreant. Nulla sum imprudentia lapsus, ipse misericordia adductus, quòd parens vester sese regno à vobis spoliatum assererat, hunc impetũ belli in me conuerti: vt ei subsidio essem, non postulabat, sed flagitabat, quòd cum domo vestra constitutam necessitudinem longè antequam vos nati essetis habebam. Non referam quæ mihi beneficia contulit: quæ si memoria deleuisssem, quiuis me crudelitate præditum, ferum, asperum, inhumanum existimasset. Nondum sua in me merita sum assecutus. Suscipite per Deos immortales meam excusationem. Quid loquar de Eberhardo principe, qui vt parentis vestri salutis dignitatisque subueniret, à vobis prælio fractus est? Is clausus in tenebris, cum mœrore & luctu morte grauiorem vitam agit. Eum obsecro tam aspero carcere emittendum curate. Plura dicere parantem, haud sustinuerunt principes. Tũ inter eos pax confecta est: ea in has conditiones conuenit: Omnis discordia è memoria excederet: In posterum se mutuis prosequerentur officijs. Eber-

Gotardus ab Enda.

Brandeburgicus se purgat.

hardus sub ea conditione, vt auri pondo sexdecim soluerentur, pristina libertati restitueretur. Iohannes filiam Federico in matrimonium traderet. Extractum est hoc bellum

Cum eodem pax constituta.

in annos duos, menses nouem.

IOHAN.

IOHANNIS GARZONIS

BONONIENSIS, DE BELLIS FEDERI-

CI MAGNI, SEU RERVM SAXO-

nicarum, Liber secundus.

NTEREA Albertus, cum, quod antea tentauerat, id parum proce-
 deret, incertus consilij, vtrum omnem curam suam ad componen-
 dum cum liberis pacem cōferret, an bellum instauraret, sese in Tu-
 ringia continebat. Ita enim propositum illis ex sententia cesserat, vt
 nonnunquam rebus suis diffideret, ac desperaret: tādē eos iterum
 bello prosequendos statuit. Vt igitur regionem Lusatorum, Mis-
 nensium, & Libanotanorum, cui Federicus Theodoricusque impe-
 rabant, ditionis suæ faceret, Adulphum Nassauum, cui per id tempus delatum erat Ro-
 manum imperium, conuenit: huic reliquæ vrbes, castella, agrique, quibus liberi impe-
 rabant, ab eo venierunt, vt quorum potestas latè patebat (siquidem magnam Germaniæ
 partem complectebatur) hi in paupertatem inciderent, miserique redderentur. Verūm
 Adulphus cum emisset ære alieno, in multum potentia euasit, vt ne Deos quidem ira-
 tos sibi timendos duceret. Haud præterea parua elatus lætitia, quod in Bohemos, qui-
 bus cum bellum suscipere statuerat, faciliè patebat aditus. Paucis post diebus Albertus
 sese patriæ reddidit. Tum ipsum, quæ fieri posset, vt quem ex impudico scorto in lucem
 susceperat, filio (huic Ludouico nomen erat) Turingia hæreditate obueneret, cogita-
 tio subiit. Et si res ipsa admodum difficilis esset, nec mediocri egens consilio, eos tamen,
 qui inter cæteros insignes erant, sibi conciliabat. Id optimum factu existimans, qui an-
 nos pubertatis egressi erant, nobiles ad se alliciebat, hortabaturque, vt ad rem milita-
 rem incumbere: qui ea præstitissent, cæterosque antecellerent, hos maximis mune-
 ribus se prosecuturum, non solum recipiebat, verumetiam vltro pollicebatur. Com-
 plures in auratorum equitum numero adscripsit, & eos potissimum, qui nobili erant
 genere. Fortè ita casus tulit, vt ludos militares ex industria pararet. Per multi conueni-
 runt, tum spectaculi tum dimicationis gratia. Fama est alios luisse hastis, alios gladijs,
 alios lapidibus, alios palestra. Vt ludis finis impositus est, ex omni multitudine sexaginta
 ad se acciri iubet iuuenes: qui quoniam longè ante alios egregiè dimicauerant, ab eo
 baltheis aureis, gladijs militaribus, calcaribus aureis, castellis, agris donati sunt. Prin-
 ceptis (cum amplissimis verbis iuuenes gratias egissent) huiuscemodi orationem habuit:
 Egregia virtus vestra, quam hodierna die præ vobis tulistis, præstantissimi iuuenes, ef-
 fecit vt maxima sim vobis benevolentia obstrictus. Quæ à me accepistis munera, etsi
 debilia sunt, atque exigua, ea quælo bono iucundoque animo accipiatis, in posterum
 maiora amplioraque accepturi estis. Optima rei militaris iecistis fundamenta, in ea per
 deos immortales incumbite, hæc est, qua fortissimi viri cœlestium numerum auxerunt.
 In hunc maximè modum nomen vestrum immortalitati commendabitur. Nec quic-
 quam est ex omnibus rebus humanis præclarius aut præstantius, quàm vos ea præditos
 esse virtute, qua à patria hostium impetum possitis propulsare. Illius amplitudinem non
 solum conseruare debetis, sed etiam augere. Semper verum decus in ea virtute posui,
 quæ patriæ salutaris esset, eam vos facultatem habituri estis. Quare pergite vt cœpistis:
 quantum in me fuerit, nec consilio nec voluntate vobis deero. Plura in hanc senten-
 tiam dicerem, ni vos eos, quales opto, futuros considerem. Hæc ed referabantur, vt
 Ludouicum institueret hæredem. At iuuenes quod virium robore florebat, tantam
 principis liberalitatem non admirari non potuerunt. Quisque se eum futurum polli-
 cebatur, qui vt in virum virtute præditum euaderet, ne vllum quidem laborem defu-
 giturus esset. Qui verò graui premebantur senectæ (non enim ad quem exitum res ipsa
 peruentura esset, eos latebat) his huiuscemodi spectacula dolorem mœroremque effe-
 rebant. Hæc dum agebantur, Adulphus Philippum Nassam (erat hic quidem illi pa-
 truus) cum legionibus expeditis Sueuorum, in agrum Libanotanum proficisci iubet:

Albertus.

Vendit filiorum possessiones Adolfo Cas.

Studet nocte.

Emu ludi militares.

Inuidiosa mensurata.

Patria studium.

Philippus Nassonius Adolphi gatus.

D

Zeit.

Born opp.

Hauguitius.

Aldenburgum,
eiusque vetus
opulentia.Hugo præfe-
ctus Alden-
burg.Legati à Phi-
lippo Nass-
violati.
Hermannus
Cnautus.Eius fides ani-
musque aper-
tus atque in-
trepidus.

monetque ut cuncta igni ferroque absumat, ciuitates oppugnet, principes submoueat, atque omnem regionem in potestatem suam redigat. Philippus ut hæc Adulphi voluntati concedat, per Turingiam ad Citicam urbem (olim Citio conditam) venit, inde populato agro, tugurijsq; & villis ac templis igni crematis ad Bornium contendit: ibi dies aliquot statura habuit: ad Elistrum reuertitur. Tandem non longè à Picastrum, ubi nonnullæ Federici copiarum hybernaverant, cum exercitu confedit. Hæc posteaquam Federico nunciata sunt, confestim Lipsam cum exercitu iter fecit. Theodoricumque, ut reliquas copias ad Picastrum admoueret, monuit, quod eò profecturus esset. Theodoricus enixè imperata fecit. Hauguitius, qui ad Picastrum custodiam habebat Imperator, tantum ei hostili exercitu terrorem iniecerat, quod nec egredi audebat, nec militem in aciem educere. Igitur qui exercitum hostium lustraret contempleturque, silentio noctis emittit, castra ubi sint locata conquirat. Egre dientem haud cœpit parua admiratio, quod agro peruastato, non nisi solitudo esset. Nec à suspitione abfuit, quin hostes locum insiderent, ex quo impetu in ipsum factò præhenderetur. Casu villicum habuit obuium, ex quo intelligit, exercitum ingenti præda hominum pecorumque acta, ad Aldenburgum urbem contendisse, nec procul ab Elistro amne statura habere. Aldenburgium Cauritani à Choris vel Cauptis Ptolomæo dictis, incolunt, nullius principis potestate subiectum, opulentum quidem tum suis opibus tum agrorum fertilitate oppidum. Senatores urbis, ut in curiam proficiscendum est, effedis vehuntur. Matronis in solenni pompa, non nisi stratis per viam tapetibus ad templum est iter. Incolarum voluntatem, ut inde frumentum atque omne genus commeatus portaretur, conarus est Philippus ad se allicere. Non longè ab urbe collis est, in eo sita est arx firmissimis munita præsidij. Hugo eius præfectus, qui partes Federici fouet, ut ex nuncijs cognouit, Philippum pro hoste esse habendum, repente in urbibus & castellis, quæ ad Plissinam amnem suæ suberant ditioni, expeditos milites cum fundis & iaculis & alio genere armaturæ imposuit: Bornium urbem, quæ non multo ab Aldenburgio distat intervallo, magna vim magnoque telorum præsidio muniendam duxit. Postero die ad Philippum legatos misit, quibus causis ipse adductus, ad alienas terras peruastandas vim suam expressisset, nulla belli denunciatione facta, sciscitaturus. Philippus nequaquam iram suppressit. Non modò non legatorum verba auribus admouit, sed capi etiam eos iussit, ac torqueri, necarique. Ex legatis quendam, quod magno visus erat ingenio, summaque industria, (huic Hermannio Kaynuto nomen fuit) ad se deducendum curauit, eumque in secretum abduxit. Tum ita locutus est: Quod Federicus de parente malè mereatur, non te fugit, qui tres prope annos pluribus eum prælijs oppreserit. Federico nihil est curæ, nisi ut patrem paruis opibus ac facultatibus reddat præditum. Quis hanc offensionem pertulerit, quis tolerauerit? Quare nullam magis egregiam nauare operam poteris, quàm si aut homini perditò & nefario potionem, qua epoto, decedat, dederis, aut mihi viuum tradideris. Neque ego ingratitude notam subibo, quin maximis officijs tua ista beneficia remunerabo. Tum Hermanus, prius, inquit, de vita decedam, quàm à me fides soluat. Magnum Sueuis dedecus inuris, qui cum eollatis signis patenti campo dimicare insueritis, ad venenum, id quod est hominis infimo loco nati, ac nullo splendore vitæ, nullaque commendatione famæ defensi, declinastis. Quod si aliqua polleres virilitate, non veneno, sed gladio aut telo Federicum appeteres. Qui veneno honorem petunt, hos ad Aquilios & Vitellios recidisse dixerim: Libonotanus sum, cuius consuetudinis est cum hoste manum conferere. In posterum de veneno infundendo ne verbum quidem feceris, educito gladium, te in Federicum conferto. Cognosces viri fortitudinem: fortem mihi crede & constantem suscipe animum, haud quanto te scelere inquinaueris, intelligis, qui ius legationis non solùm verbis, sed re ipsa violasti. Nec Federicus legatos omni supplicio interfectos, inultos relinquet. Romani Corinthum, totius Græciæ lumen, quod eorum legati superbior appellati erant, extinctam esse voluerunt: ne tibi quidem impunè cedit: ipsi dii vindices scelerum de te exquisitissimum supplicium. Quod verò, ni voluntati tuæ paruerim, te capite meo potiturum, affirmas: Sequar Hannibalem Carthaginensem, cui cum à Nerone ferro vita eripienda esset: Vtere, inquit, Marte tuo, Hannibal sum, nullo terreor letho. Philippus tantam animo concepit iram, ut ipsum in vincula conijciendum duxerit. Interim qui fuga euaserant

rant legati, ad Federicum veniunt, nunciantes Hermannum à Philippo captum. Ille tanti viri casum non dolere non potuit, quem ut vindicaret, omnibus statuit viribus Philippum concidere. Hæc instituenti nunciatum est, Philippum cum copijs in agrum Bornianum peruenisse, vastasse atque non longè ab vrbe confedisse. Ex quo ad Bornium, ut cum Philippo congredieretur, exercitum admouit. Duum millium spacio à Philippi castris aberat, cum vrbis primates ad se acciri iubet: quæ profectiois suæ subfit causa exponit, se consilio agitalle, qui cum hoste sit prælio congressurus. Quare cum non minus de ipsorum, quàm de sua agatur salute, ad pugnae præsidium ei robustissimos milites, quibus abundant, conferrent. Corroborato exercitu, inter urbem & Philippi stationes confedit. Duorum dierum quietem sumpsit, tum milites ut arma expediant, iubet: qui leuis armaturæ erant milites, ut hostium castris obequient, eosque ad pugnam alliciant, præmittit. Ipse cum reliquo exercitu ipsorum tergis insistebat. Vix demandatū sibi munus obierant, cum qui ad castra custodiam agebant, quanta maxima possunt voce, inclamant adesse hostes. Qui cæteris ætate anteibat, Sueuus quidam, Subsistite, inquit, Libanotani, si viri estis, nunc operas viris dignas edite, nunc in acie state, an Sueuis Libanotani in re militari præstent, sit nunc periculum: vtrorumque virtus enitebit. Hæc vbi dicta dedit, ipse vnà cum cæteris custodibus in equum assilijt, atque in hostes se confert: nec illi pedem referunt, quin subditis equis calcaribus, se in medios hostes mittunt, & memorabilem edunt pugnam. Interea Federicus hostium castris appropinquauit: qui manum conferebant, ne interciperentur suspicione adducti, gradum referunt, permulti ferro vitam amittunt. Tum Philippus, vbi Federicum in acie stantem compertum habuit, edixit, ut milites parati instructique in hostes impetum facerent. At Federicus, ut illorum impetum sui excipiant, commonet. Diu contractum erat certamen, cum Philippus militem ne animum contrahat, demittatque hortatur, eum victoria potiturum. Verum Federicus, quod hostium plures ex equis prostrati erant, vulneribusque affecti, se prælio superiorem futurum animo præfagebat. Igitur capita ad se accersiri iubet. Ut diu inter se sermonem contulerunt, acies instruunt, & collato pede concurrunt. Inclinabant Sueui. Tum Philippi iussu tubicen receptui cecinit. Sueuorum mille interfecti sunt, ducenti capti. Haud affirmauerim, quod quidam annales habent, Federicum ne vllum quidem desiderasse militem, plures tragula confixos. Fuere nonnulli, de quibus magna Federici erat opinio, qui castra hostium oppugnanda censebant. At Federicus edixit, ut pugna abstinere. Si quis eius iniussu oppugnatum ea proficisceretur, ut in hostem animaduersurum. Cum igitur se in castra retulisset, Philippi trium dierum inducias petentis, ut corpora sepeliendi gratia in vnum conferrentur, voluntati obtemperauit. Hæc accepta clades effecit, ut Philippus rebus suis sapientius consulere, nec temerè & fortuito sibi subeunda esset dimicatio. Interea Federicus, qui ea pugna de se optimè meriti fuerant, milites in prætorium acciri iussit, atque huiuscemodi verba locutus est: Quanta in rebus bellicis virtute polleant Sueui, proximè intelligere potuistis, ea clade illata, ut castra minimè egredi audeant. Eò peruentum est, tantus est ipsis terror iniectus. Quamobrem nolite commilitones mei fortunæ (id quod est tritum sermone proverbiū) se præbenti desse, & oblato casu ad consilium flectere. Prioribus diebus hostium stationes adoriri, atque oppugnare statueratis: ne castra egredere mini, prohibui, quod ex vobis alij vulneribus affecti erant, alios pugnae labor confecerat, pauci integri & recentes. Plures à nobis dati sunt ocio dies, petamus hostium castra, ea oppugnemus. Nobis in manu est victoria, languori ac desidia, ut exploratores referunt, se dederunt. Pudendum est Sueuos in agris vestris tam opimis, tam fertilibus, ut varietate fructuū, & magnitudine partitionis, cæteros antecellant, statua habere. Quare pœnas aut morte, aut turpi dependant fuga. Hac oratione impulsus, prælium capessere statuerunt, & quales se gloriari soliti erant, eos se præstare. Igitur tripartitò exercitum instruxit: nam qui non multo erant corporis robore, ac animo demisso, his urbem tuendam dedit. Qui verò rem militarem callebant, hos ad stationes hostium oppugnandas secum duxit. Reliquos ut triariorum munus sustinerent, instituit, quò si quid aduersi illis euenisset, ipsi præsidio essent. Re in hunc modum composita, Federicus Imperatorem cum legionibus expeditis sese in hostem conferre iubet. Haud procul ab eorum castris aberat, cum Philippus ab explora-

Friderici expeditionis Bornensis contra Phil. Nass.

Prælium secundum.

Tempestiua prudentia.

Concio militaris.

Oppugnatio castrorum hostilium.

toribus de ipsius aduentu certior sit. Igitur factu optimum ratus, ut milites instructi atque armati castra tumentur, hostemque tantum repellant, per præconem pronunciat: Si quis ea egrediatur, is sciat poenam sibi esse constitutam. Ut ad castra ventum est, utrinque tela conijciuntur. Federici Imperator militibus animum afferre adnuitur, eam præ se ferant virtutem, quam tot secundis prælijs præ se tulerant. Hac oratione commoti, in castra profiliunt. Res geri gladijs cœpta est. Eo prælio victoria penes Imperatorem fuisset, ni Philippi hortatu Sueui animum recepissent. Utrinque complures gladio ad interneccionem cæduntur, ac sine vlllo respectu pietatis extinguuntur, atque Imperator portam, quam patefecerant milites, in potestatem suam redegit. Tum vniuersus exercitus in tentoria impetum facit. Nequeo oratione consequi, quantum sanguinis fuderit. Quippe quantum dextræ ad cædendum valebant, tantum interficiebantur. Philippus desperata victoria, cum paucis equitibus prælio profugus Aldenburgium peruenit. Imperatori eum subsequi, haud fuit in animo. Satis superque erat, quod eum castris exuisset. Hac victoria elatus, Bornium exercitum deduxit. Tulit in ea signa militaria complura, galeas cælatas, vasa argentea, auri argentique vim magnam. Vasa galeæque Misnam eius iussu deportata sunt, atque in diui Donati templo locata. Interiectis paucis diebus, Philippus ad Adulphum literas perferri curat, quibus se prælio profligatum exponit, exercitum cæsum, impedimenta que amissa: Quare si bellum instaurandum curet, mittendum supplementum esse, mittendamque in stipendium pecuniam. Adulphus qui mentem suam ad Misnam subigendam contulerat, audita exercitus strage, repente Georgium Ottingensem cum infinita Sueuorum ac Rhenensium multitudine Philippo in præsidium misit. Cùm vterque copias coniunxisset ad Bornium, ut ea potiretur, obsidione cingendæ negocium suscepit. Quanquam ab ea cum exercitu non longè confedisset, ipsam tormentis nocte & interdium verberasset, ciues tamen, qui in Federicum fidē & animo erant singulari, nullus perstringebat pavor. Obsidio ipsa etli dura esset atque aspera, eam tamen oppidani nihil pendere, quod Federicum omnibus rebus potiore habebant. Verum magna vis hyemis adeo Sueuos premebat, ut Imperatores exercitum abducere cogerentur. Paucis post diebus Aldenburgii hyematum contenderunt, Adulphumque ut nouum militem eis ad belli præsidium conferret, literis monuerunt. Interea legatos pro petendis triginta dierum inducijs, ad Federicum mittunt: quod ad componendam pacem omni sint cura intenti, Aldenburgii ipsorum legati conueniant. Qui cùm conuenissent, humane benigneque accepti sunt. Tum Philippus huiusmodi orationem habuit: Nunquam in animum meum induxi, viri Libanotani, ut Adulphus, etsi illum cognatione attingam, vos bello prosequeretur. Quod si ipsum ad sententiam meam traducere potuissem, profectò res meliori loco staret. Neque nescij estis, quantum vrbibus atque agris vestris ex bellis damna sint suggesta. Toties nobiscum signa contulistis, multis cladibus perculsi sumus. Nondum bello superiores discessistis, in fine stabit laus, permulti in prælio mortem occubuerunt: Clarissimis viris, quos si fieri poterat, immortales esse oportebat, orbatum sumus. Quod si in mea potestate situm fuisset, nequaquam inter nos manus cõseruissemus, mihi in Adulphi sententiam concedendum fuit. Si ager vester vastatus est, si ædes vestræ flammis absumptæ, si ad mœnia vrbium signa propè intulimus, si eas obsedimus, nimirum absumus à culpa, voluntati alienæ sum obsequutus: ut vtilitatem publicam priuatæ anteponerem, nullum genus mortis mihi recusandum putavi. Princeps Albertus, hanc, quam iniuria possidetis regionem, venum Adulpho dedit: hic magnam vim auri exoluit. Sua repetit: qui si hac occupatione se relaxaret, quiuis eum nulla mente constare arbitraretur, magnum Romano imperio dedecus inureret. An vos eos esse existimatis, qui Adulpho, qui omnem propè Germaniam, Pannoniam, Bohemiam, sub imperio suo redegit, resistetis? Hac si estis mente (bona venia dixerim) aniliter desipitis. Vestrum est, viri Libanotani, quantum studio & fidelitate consequi potestis, incepto abstinere. Accedite sententiæ meæ: cum eo redite in gratiam: quæ inter nos extiterunt discordiæ ac dissidia, sempiterna deleantur obliuione. Ipse, ut rem paucis completar, prius de vita, quam de sententiâ decedet: qui Romani imperij decus atque vtilitatem sibi defendendam suscepit. Quod si iure non poterit, armis tuebitur: quàm amplissimum ex equitatu ac peditatu cogit exercitum: statuit quam sibi dii daturi sunt experiri

Victoria.

Spolia.

Georgius Ottingensis, supplementi Cæsari ductor, Bornium frustra obsessum.

Actio Aldenburgensis de pace.

experiri fortunam. Vt Philippus orationi suæ finem imposuit, Otto Plugius, qui apud Libanotanos summo erat in honore, in hunc modum respondisse fertur: Si, quæ protulisti verba, cum his, quæ abs te priore anno gesta sunt, consentanea essent, viri Libanotani exultationem tuam acciperent. Nam quòd infestissimo in eos odio esses, maxima dedisti documenta, qui legatos suos vinculis ac verberibus, atque omni supplicio exeruciatos, necandos iussisti: quid abs te crudelius fieri potuit? Quòd verò ais regionem Libanotanam Romano imperio subijci, quòd eam Albertus venum Adulpho dederit, ex quo Federico decedendum sit: verba sunt, atque ineptiæ. Quòd si in sententia permanerit, Adulphum, quòd ei summi imperij ius datum sit, regno spoliatum affirmas: Haud tanta nos capit mentis insania, vt eos nos esse arbitremur, qui Adulphi impetum excipere valeamus. Multa in Italia atque Asia bella ab Imperatoribus gesta sunt: nunquam eorum voluntati defuimus, maximas hostium copias nostro sanguine ac sudore fuderunt: atque inimico ferimus animo, cum nobis præter iustitiam, bellum inferendum duxerit: ei Deum benignitate resistemus. Non languor, non desidia nos in oppidis atque agris, quæ ditionis sunt Federici, tuendis occupat. Nulla te dubitatio capiat, quin hi simus, quales patres nostri, qui Quintilium Varum cum tribus legionibus de medio sustulerunt. Illo inuito eam regionem incoluimus: nec tu ignoras, Sueuos tuos à Saxonibus inde propulsatos. Sed vt rem paucis absoluaui, tibi nos eos fore pollicemur, qui nunquam fide decessuri simus. Federico corpus animumque addiximus. Igitur infecta pace, quisque in tecta sua discesserunt. Postero die Legati vrbe excesserunt. Philippus rem omnem, vt acta erat, ad Adulphum deferri iubet: ex quo iracundia adductus, aduersus Libanotanos comparato cum ex Sueuis tum è Rheno accolis exercitu, expeditionem fecit. Igitur per Tubantinorum agros in Libonotriam ducens, ibi primum ad urbem Cygnam exercitum duxit. Fuit hæc vrbs tunc Imperatori subdita, à Cygno conditore dicta, postea ab Henrico primo instaurata: vbi triduum statua habuit. Ibi parte exercitus Philippo tradita, cum reliquis copijs ad Fribergum contendit. Inde per Cammannos iter fecit. Est hæc vrbs Marchioni Misnensi subdita, ab Ottone, tempore Federici primi, ob opulentissimam argenti venam, muris circumdata. Nec procul ab ea castra posuit, quòd ad ipsam potestati suæ subijciendam propenso ferebatur animo. At Federicus vt ex speculatoribus, Adulphum urbem ipsam obsesurum, accepit, repente Nicolaum Hauguitium cum manu minimè contemnenda, qui eam tuendam susciperet, silentio noctis præmittit. Clius non longè abest à Fribergo, sub eo fossores fossam admodum altam duxerant, inueniendi argenti gratia. Eius rei inscius erat præfectus quidam Adulphi. Is in cliui cacumen, vt vrbs mœnia & situm contempleretur, atque eo in loco castra poneret, cum his quibus præerat copijs, euasit. Vix hora intercessit, vt clius concidit: ea ruina ipse vnà & copiarum oppressæ sunt. Adulphi animo tantus est pavor iniectus, vt extemplo castra deserenda duxerit. Tum commilitones suos ad se acciri iubet. Ego, inquit, si gradum retuli, nulla vos admiratio subeat: non enim ab obsidione abduxi exercitum: Verùm tot existunt cuniculi occulti, vt nisi rebus nostris consuluerimus, eandem profectò simus subituri fortunam: quare concedite in sententiam meam. Præmittendus est speculator, qui loca in quibus confidamus, castris idonea metetur. Cum igitur is loca diligenter inspexisset, non longè ab vrbe retulit solidum esse solum: nullisque refertum cuniculis: eò cum exercitu iter conuertit. Interea oppidani in muris præsidia disponunt, iubentque, vt per vices vigilias agant custodes. Insuper deligunt, qui nocte intra pomerium muris obambulent: si quem habuerint obuium, qui nequaquam edat nomen, illi-comprehendant, sciscitenturque quid causæ subit, cur nocte ad pomeria contenderit. At Adulphus, quòd iam urbem oppugnare statuerat, tormenta disposuerat, in muros saxa ingenti pondere emittebat: quò factum est, vt magna pars muri cum fragore haud paruo procideret. Confestim oppidani, peregrinique alterum ex lignis, tenaci terra, virgultisque miræ latitudinis murum extruunt, qui saxorum ictus posset excipere. Vbi hostis, quòd tentauerat, secus cessisse animaduertit, Adulphi iussu gradum retulit, profectusque ad aliam muri partem,

Otto Plugius.

Adolfi Cæsaris in Mysniam expeditionis.

Cygnæ.

Fribergæ.

Nicolaus Hauguitius.

Adolfus castra ad Fribergum mutauit.

Eandem hostiliter oppugnat.

quæ ab ruina non exiguo spatio aberat, scalas admouet, conscendere adniritur: qui ad eam partem custodiam habebant, illum dant præcipitem, alijs ventrem, alijs pectus, alijs brachium hastis transfigunt: alios in faciem umbone percutiunt: quo ictu ex muro prolapsis, crura, ceruicisque infringuntur, nihil fuit fossæ, quod cadaueribus non impleretur. Ex quo Adulphus, qui à tergo non aberat, præcedentibus receptui cecinit: atque omnes cogitationes suas ad urbem fame macerandam contulit. Annum vnū menses quatuor traxit hæc obsidio, cum iuuenis quidam, qui urbem incolebat, ex occulto in hostium castra proficiscitur. Ei Adulphus sui conueniendi potestatem facit: Si mihi, inquit, Imperator, præmium fuerit, te omni, qua vehementer afficeris molestia, libera bo: diu hanc urbem obsidisti, nondum eius compos factus es. Acquiesce consilio meo, à quo si te seiuuueris, omittenda tibi prorsus erit obsidio. Aquæ ductus, per quem nunquam aqua in urbem fertur, non longè à porta abest: in eum si miles ingrediatur, non modò ad mœnia urbis penetrabit, verum etiam in urbem transibit: non absque veritate, tu periculum facito. Adulphus iuuenis verba auribus admouit, spondens se muneribus & beneficijs complexurum. Igitur milites duo è suis cum illo missi, qui aquæ ductum inspiciant, & an ita sit, considerent. Illi re diligenter inspecta, nunciant iuuenem nullo mendacio contaminasse veritatem. Itaque milites tricenos clypeum, gladium, scalprum, malleum, securim iubet sumere, atque accensis luminaribus aquæ ductum ingredi. Vt ad murum ventum est, substitierunt, subito in infringenda muri fundamenta, omnem operam conferunt, breui ingens lapidum multitudo amota est: vix aquæ ductum egressi erant, cum magna pars muri corruit: Illico Adolphus cum expeditis legionibus affuit: oppidani, quò hostis ingressum prohibeant, accurrunt, ingens contrahitur certamen. Atrox cædes vtrinque editur: sed cum vis vi reijci non posset, Adulphus siquidem armorum multitudine abundabat, victoria positus est. Oppidani complures ex prælio in arcem demigrant. In sequenti die Adulphus caduceatorem ad arcis præfectum præmittit, qui vitam fortunamque omnium, si eam velint tradere, polliceatur. Præfectus, ne molestè ferat, respondit, si prius ad Federicum rem ipsam detulerit. Erat Federicus per id tempus in Misna: vbi urbem captam, arcemque in summo esse discrimine, nec posse illi esse præsidio, quòd Philippus cum maximis copijs transiit in sedet, cognouit, præfectum, ut eam traderet, literis monuit. Pluris præterea homines, quàm arcem commilitonesque suos, quorum virtutem pluribus prælijs didicerat, æstimabat. Hic igitur quòd omnibus in columinibus res suas liceret efferre, in bonam spem adductus, Adulpho arcem tradidit. Cum in urbem cuncti venissent, Adulphus portas, ne quis ingredi, aut egredi queat, obseruari iubet. Præco eius iussu, ut qui arcem egressi fuerant, confestim omnes arma sub exitu vitæ deponant, edicit: id editi non paruum timorem illis incussit. Vt tandem animos receperunt, instituunt egrégiam mortem occumbere, sed eos Misnensis quidam, cui multum tribuebant, dehortatus est. Armis in hunc modum depositis, eos Adulphus ad se accersit, atque nisi intra dies tres grandi ære redempti sint, vnumquemque turpiter, ignominioseque periturum, se sacramenti religione obstringit. Hæc vbi Federico, quem illorum visendorum summum capiebat desiderium, nunciata sunt, stomachatus est, & molestè tulit, quòd pauca ei erant admodum pecuniæ, nec qui ipsius imperio seruebant, quòd per tot annos exhausti erant, pecunias imperare audebat. Ex quo Legatos ad Adulphum mittit, querentes, non esse Imperatoris Romani, fide decedere, se eius commilitonibus spõsione fidei esse obstrictum. Adulphus, qui in Federicum hostilem gerebat animum: Quæ, inquit, protulisti verba, apud me pro nugis habentur. Ni die crastino, quem necis captiuus destinaui, pecuniæ soluentur, cunctis moriendum erit. Vt Legati ad Federicum redierunt, quo in captiuos Adulphus esset animo, exponunt: ipsum de vita potius, quàm de sententia decessurum. Ni æs grande exoluatur, ad vnum omnes perituros. Federicus in captiuos misericordia commotus, quòd sua causa id discrimen inciderant, Legatos ad Adulphum iterum mittit, qui eius verbis, si captiuus reddantur, tres vrbes nobilissimas, Grymin scilicet, Rottlitium, Lusniacum, quæ non multò à Multanio distant, polliceantur. In hunc maximè modum Adulphi lenita est ira. Cum legati & captiuus vrbe excessissent, ad Federicum concesserunt: quos vt intuitus est, haud lachrymis temperauit. Tum ita orsus est: Quam vtilitatem, quòd emolumentum,

Obsidionis
diuturnitas.

Transfuga
Fribergæ capi-
piende modum
docet.

Federicus
suorum quam
arcis aman-
tior.
Adolfi perfidia.

Perniciacia.

ἄσπον προ
captiuus.

tum, quem fructum, commilitones mei, quibus urbem nostram tuendam dederamus, consecuti sunt, improba fortuna, quæ fortissimis viris, ac de virtute optimè meritis, semper fuit inuisa, atque infesta, crudelissimè negavit. Si Fribergium amisimus, abestis vos à culpa commilitones fidelissimi. Biennium ab hoste obsessum est: nunquam ipsum suæ ditionis fecisset, ni fortuna ipsa viam aperuisset. Quanta vos benevolentia, amore, caritate, complectamur, quiuis hac coniectura consequi potest, cum vos tribus ciuitatibus potiores habuerimus. Nullus nobis scrupulus, nullaque dubitatio inicitur, quin Deum munere eas repetituri sitis. Quæ fecistis, prudentissimo cuique probata sunt, non semper hostibus fortuna affulgebit. Non incruentam reportarunt victoriam: Si extrema cum primis contexent, haud multum assecuti sunt. Huiusmodi verba commilitonibus lacrymas excusserunt, ipsisque dolor vocem inclusit. Hæc dum gerebantur, Adolphus literas ad Philippum curat perferri, quibus illum docet, & Fribergium, & arcem in potestatem suam redegisse: quare sit bono animo. Paucis post diebus ad Fonteiam, quam paulò antè obsederat, regressus diu eam oppugnauit, quod Federicus robustissimis militibus custodiendam dederat: sed fame oppressi urbem in Adulphi imperium dediderunt. Inde cum ad Picastrum castra moturus esset, ad oppidum, quam Lucam Libanotanorum vocant, iter conuertit: non enim parua ei suspicio inerat, ne ab oppidanis exercitu damna suggererentur. Igitur oppidum oppugnare adnititur: vt animaduertit frustra inceptum esse, quod ipsum Federicus firmissimis munierat præfidijs, hyems præterea appetebat, copias abduxit, seque in Sueuiam contulit: vbi amplissimum numero coegit exercitum, quod ineunte vere in Libanotanos ei castra mouenda erant. Sed certior factus, quod aduersus ipsum Albertus, Pannonicus princeps, expeditionem parabat, nequaquam in sententia permansit. Veruntamen magnam copiarum partem ad Philippum, qui per id tempus Fonteia statiuâ habebat, sub ea conditione, vt sese ad illum adiungerent, properare iussit. Paucis diebus quieti datis, quod de via fessi erant, ad Lucam abierunt. Equidem si analibus fides adhibenda est, peditum erant viginti millia, equitum duodena. Hæc vbi Federico nunciata sunt, suspicione, ne hostis primum vrbis compos fieret, deinde Picastrum obsideret, cum numero & robore virorū esset inferior, ex Libonotrijs & Misenibus pro tempore congregauit exercitum. Insuper qui in ciuitatibus hybernauerant milites, custodijs relictis, vt ad Lipsim conuenirent, edixit. Celebratis Missarum solennijs, cūcti Christum optimum maximum, vt ipsis de hostibus det victoriam, precibus fatigant. Ipse vt se eos præstarent, quales prioribus temporibus præstitissent, pluribus verbis hortatur. In sequenti die Picastrum peruenit: vbi noctem vnam ocio dedit, sub lucis exortum ad hostium castra profectus est, quibus cum appropinquasset, copias in aciem eduxit, eosque in prælium exciuit, nec hi pugnam detrectarunt. Adeo acriter concursus est, vt fremitus pugnantium Picastrum sit exauditus. Diu victoria neutro inclinata stetit: Libanotrij, quod egregiam Federico nauare operam instituerant, equis calcatibus concitis maximo impetu in hostem ferebantur, vnum quemque obuium ferientes. Sueui quanquam se illis obijcerent, cogebantur tamen pedem referre, quod grauibus vulneribus acceptis, mortem occumbebant. Quo factum est, vt perturbato ordine, prælio profugi, deserta & ania petierint, quibus nullus fugæ locus patuit, hi occisione occisi sunt. Ea pugna Philippus captus est, vnaque permulti nobiles. Federicus Picastrum cum victore exercitu reuersus, interiecto paucorum dierum spatio, ad Lipsim contendit: præbant ipsum, qui equis vehebantur armati, exuuias in pilis gestantes. Sequebantur vineti captiui. Vt Lipsim intrauit, quicquid auri argentique fuit, in Thomæ apostoli templo posuit. Postquam Adolphus copias victas, caecas & fugatas, ac Philippum captum rescieuit, ad reparandum exercitum omni fuit cura intentus. Ex quo milites complures ad eas vrbes, quas ditionis suæ fecerat, tuendas eius iussu proficiscuntur, vt ipse quamprimum oblatam sibi occasionem putabat, subsequeretur. Verum prohibitus, quod ei ab Alberto grauissima bella inferebantur, cum reliquo exercitu se in ipsum confert: cum quo dum collatis signis dimicat, interficitur, id quod Federico maximam peperit læritiam. Quin eo fuit animo, vt vrbes amissas breui recepturus esset. Igitur Philippus, vt acerbi quicquam atq; incommodi ei nunciaretur, à custodibus in ipsius conspectum deducitur. Tum Federicus, quo nunc,

*Fridericus
suos confin-
nat.*

*Bornium fa-
me expugna-
tum.
Luta Ostro-
lanica.*

*Albertus An-
sticus Aneb-
sibellus.*

*Copia Phi-
lippi subsi-
diaria.
Fridericus
militum 20-
g.*

*Hostem ad
consilium
exercitum reu-
nit.*

*Philippus
Nass. captus.*

*Friderici pō-
patriumpha-
lu & man-
bia.*

*Bellū Adolff
cum Austria-
co atq; eades.*

IO. GARZONIS DE BELLIS

39

*Sarasinus in
Phil.*

inquit, tua sese iactabit audacia? In quem abs te fiet impetus? quem legatum mactandum iubebis? Quas vrbes latronibus tuis diripiendas concedes? Ni quæ ad me iure attingent oppida reddenda curaueris, maximo tibi erit infortunio. Philippum tantus patior, tremorq; omnium membrorum cepit, vt diu hiscere non posset. Animo tandem recepto, quæ in mea, inquit, sunt potestate, oppidorum compos fies: Fribergij reddendi, quando in aliena sit manu, ne mentionem quidem feceris. Paulo post Philippus in carcerem in Rotliciana arce demittitur. Vbi cum aliquot dies mansisset, custodum fraude fuga euasit: ad Colditium peruenit: vbi à suis summa cum iucunditate acceptus est.

*Eiusdem
fugæ.
Colditium.*

*Albertus Au-
striacus Cæs.*

Ad eum Federicus illius fugam molestè tulit, vt cæteros nobiles sordidissimo carcere incluserit: atque amotis custodibus eius, fores firmissimis præsidijs munierit. Interea Alberto, de quo paulo antè meminimus, summi imperij ius defertur. Ad eum tum Philippi, tum Federici verba literæ afferuntur, quod hunc Adolphus nulla laceffitus iniuria regno depellere sit conatus, vrbebus spoliauerit, cladibus affecerit. Quare vt aliquando tantis laboribus modus statuatur, suæ maiestatis esse. Id faciliè fieri posse, vt opera sua Philippus alieno absteineat. At Philippus se in maximum discrimen adductum, vereretur, affirmabat. Quare ferendas ei suppeticas statueret, ne de Imperatoris dignitate minueretur. Albertus, quod ad omnes dolos, & ad omne consilium, vel cogitandum, vel explicandum prudentissimus erat, vtriusque literas & diligenter & accuratè legit. Igitur Federicum bono respondit esse animo, eum nulla spe decidere, quin amissa oppida sine ictu gladij sit recepturus: Se ad Bohemiam breui iter facturum, Federicus ad eum diuertat, Philippus aderit, pacis inter eos componendæ se curam onusque suscepturum, atque vt oppida reddantur, curaturum. Federicus hoc responso accepto, non mediocri exilijs lætitia. Haud multi dies intercesserunt, cum Albertus Aldenburgium peruenit, ad Federicum vt ad se iter intendat, nuncium mittit. Concessit Federicus in Alberti sententiam. Nulla siquidem interiecta mora, eò contendit: ab oppidanis humanè benigneque excipitur. At Albertus erga Federicum colloquutiones familiarissimas, complexusque summæ beneuolentiæ falsò indices simulat, seq; pollicetur, quantum in eo fuerit, accessurum desiderio suo. Haud multo post hospes aduenit, Federicum ad sumendum cibum inuitat. Interea Albertus quendam ex armatis, quos ad custodiam corporis non solum in bello, sed etiam in pace habebat, ad se accersit: huic si Federicum necauerit, magna argenti aurique præmia statuit. Igitur auaritia captus se rem transacturum spondet. Cænabat nobilissimus princeps, cum latro districto gladio in triclinium ex occulto interuenit: qui cum Federico erant robustissimi ac fidelissimi milites, hominis mirati aduentum, repentiè surgunt, atque in eum conuicia faciunt. Non defuerunt, qui se latroni opponerent: vni gladio brachium traiecit. Milites ira perciti, latronemprehendunt, discerpuntque. Hospes ne tanti sceleris conscius haberetur, hospitio Federicum abducit. Interea tanti facinoris fama vrbe peruasit, ad rem visendam maximus fit hominum concursus, hospitium oppugnatur: ingrediuntur. Vt Federicum nusquam intuentur, in milites impetum faciunt: alios vulnerere afficiunt, alios decidunt, aliosprehendunt, alios in fugam vertunt. Postero die Federicus mutata veste, ac nullo comite, vrbe egressus est, ac per nemora auia Picastrum terrestri itinere cõcessit. In sequenti die, quibus apud ipsum præcipua erat autoritas, vt ad se accedant, commoneri iubet. Paruerunt illi principis voluntati. Cum omnes ei affedis-

*Federici pe-
riculum.*

Fuga.

*Querimonia
apud suos.*

*Auaritia o-
mnium ma-
lorum radix.*

sent, quantam in ipsum & commilitones suos crudelitatem hostis adhibuerit, quiue impetus factus sit, exponit: haud procul abfuisse quin ab Alberti milite occideretur: se eum fore, qui posthac nulli Imperatori sit fidem habiturus. Nunquam in eo principe spem collocandam, cui ingenium non est laudabile, neque lene consilium, qui sequitiam meditatatur more leonis, qui & vi & animi superbia fretus, prædæ avidus, gregem inuadit. Se nondum esui potuique finem imposuisse, cum miles stricto gladio, vt ab eo occideretur missus est: se commilitonum suorum beneficio seruatum. Cum in hæc deflenda prolaberetur, steterunt grauissimi viri diu mutua admiratione defixi, omnes in auaritiam, qua vehementer impediabatur, crimen contulerunt. Enimvero si à veritate abesse volumus, fatebimur vnam esse auaritiam, cui si etiam adieceris superbiam, haud ibo inficias, quæ officium omne peruertit. Tandem omnium eò, vt in Albertum vindicaretur,

caretur, inclinarent sententiæ. Cùm in hoc statu ad Picastrum res essent, Albertus captiuos, quòd Federicum incolumem petijisse Picastrum rescierat, è carcere emitti iussit. Hi se patriæ reddiderunt. Nec parua præterea, ne essent qui eum tanti sceleris autorem arbitrarentur, suspicione adducebatur. Philippum verò ne fide decedat, ne animo deficiat, ne vllus ipsum subeat timor, verùm vrbes atq; arces sibi tuendas puret, quòd ei ingentes copias in præsidium breui sit missurus, certiorum facit. Postero die ad Fribergum, vt ciues ad amicitiam & consuetudinem suam traducat, proficiscitur: eis tributorum immunitatem tribuit. Rebus ita compositis ad Boemiam diuertit. Hæc vbi Federico nūciata sunt, nulla interposita mora exercitum comparat, atq; ad Fonteiam castra ponit. Interea Albertus, princeps Turingius, vt filium Ludouicum, quem extra matrimonium natum diximus, institueret hære dē, se principatu imperioq; abdicauit. Eam rem permulti inimico tulerunt animo. Sed præmio corrupti, nequaquam in sententia manserunt. Haud multum temporis intercessit, cùm Albertus in Erfordia extremū vitæ diem morte confecit. Confestim inter proceres, quòd alij Ludouico, alij Federico principatum deferendum censebant, est oborta contentio. Vbi his de rebus ad Federicum allatus est nuncius, Theodoricum cum multitudine armatorum ad Fonteiam circumueniendam mittit: ipse in Turingiam iter intendit: repente infinita expeditorum militum multitudo sese ad eum adiungit. Ex quo ciuitates complures ditionis suæ fecit. Qui Ludouico studebant, Erfordenses, Comitem Vinariæ, Comitem Glichouientem, non nisi prælio superatos dimisit: quibus ad fugam pedes auxilio fuerunt. Secundò ad Albertum Imperatorem proficiscuntur auxilium orantes: haud defuit Albertus eorū voluntati. Nam quem ex Pannonicis coegerat exercitum, illis ad belli præsidium contulit. Interim Federicus urbem Gothiam, quondam à Gothis conditam, obsidebat. Cùm legiones Alberti in Turingiam peruenerunt, cuncta ferro incendioq; absumentes, tandem cum Erfordensibus, vt tutiores redderentur, se coniunxerunt. Ea tempestate Comes Vinariæ, de quo paulo antè dixi, Erfordensibus imperabat. Corroborato in hunc modum exercitu, in vrbe Sangerhausensis portis confederunt. Diu eam obsederant, cùm incolæ occultum nuncium ad Federicum, vt ipsis copias in præsidium mitteret, proficisci iubēt. Paruit hic illorum voluntati: nam quæ ipsis præsidio essent legiones expeditissimas duce Theodorico mittēdas duxit. Nec multo post ipse Gothiam sub imperio suo redegit. Vt aliquot ocio dati sunt dies, cum victore exercitu in hostes iter confert. Quod vbi rescierunt, ab vrbe copias abducunt, atq; in urbem Vinariam profugisse recipiunt. Nec vestigijs abest Federicus, vbi eos se in urbem coniecisse animaduertit, binis castris modico inter se distantibus interuallo, ne exitus inclusis ab vrbe, neue aditus foris ad auxilia intromittenda esset, in portis confedit. Tandem eius compositus est. Vi ne an ditione incertum habeo: hostium alios occidit, alios cepit. Comes Vinariæ cum permultis Erfordensibus captus est, & in vincula coniectus. Ex Alberti exercitu milites complures, mirum fuga euaserunt, seq; ad urbem, quam Salzam vocant, contulerunt. Qui cum Erfordensibus & Comite Glichouienti, vt eis præsidium mitterent, per occultos agunt nuncios. Eo præsidio ad arcem, quam Hectorisbergium vocant, castra admouerunt. Annum propè obsederant, nec eam imperio suo subiecerant. Ex quo Federicus, quòd multitudine hominum abundabat, ad eam obsidione liberandam diuertit: quòd omnes ferè se fuga proripuerunt: qui operas fortibus viris dignas edant mortem oppetierunt. Hæc cùm in Turingia geruntur, Theodoricus copijs Sueuorum prostratis, Fonteiam, Fribergium, compluraq; oppida, quæ ad eos descuerant, in potestatem suam redegit. Ex quo ad Lipsim in hyberna contendit. Casu accidit, vt Dominicæ natiuitatis sacra in templo diui Thomæ celebrarentur. Is cùm adisset, q; religiosissimus esset, à milite quodam interfectus est. Ex templo fama percrebuit, id factum Philippi hortatu. Id vbi Federicus ex ricijs cognouit, nulla interposita hora, Lipsim venit, & in templo Diui Pauli Apostoli Theodoricus tumulatur. Ibiq; Philippum Cygnauorum, Aldenburgenfium & Camannorum præsidio, Fonteiam potestati suæ subiecisse comperit: Deinde Lucam copias duxisse, atq; in portis confedis. Ex quo legatos in Turingiam, qui delectum habeant, mittit, ipse cum Libonotrijs Picastrum peruenit. In eam ciuitatem cùm omnis exercitus conuenisset, in Philippum iter intendit, eo animo, vt sua manu eum occideret. Cùm vterq; exercitus diu congressus esset, Im-

Austriaci ad-
des.Fribergi im-
munitate abo-
nata.Alberti in-
dulgentia.Mors.
Procerū dif-
fidium.Friderici in
Turingia
successus.

Gothia.

Sangerhan-
sen.

Vinaria.

Salza.

Hectorisber-
gium Eccar-
berga.Dicemani in
Mysina suc-
cessus.

Cades.

Philippi Nat.
auxiliaria.

*Conflictus cum
Federico et
interitus.*

*Federici in
Turingia ex-
pediuit.*

*Victoria.
Schonbergus
Bohemus.*

*Federicus
Erfordenses
acrioratione
castigat.*

*Eorundem
pernicacia.
Clades.
Ludovicus
Glichouien-
sis.*

*Fribergæ et
Frid. obsessi.*

peratoresque suis animum adferrent, Philippum pugnantem animaduertit, hic est, inquit, cuius proditione frater meus morte occubuit, haud impunè sibi erit. Igitur in nobilissimum ac robustissimum equum assiliit, eumque educto gladio in Philippum concitat: nec ille pugnam detrectat. pugnam diu pugnauerunt, cum Philippus pluribus ac mortiferis vulneribus grauat, ex equo prolabitur. Subitò quæ sub signis suis militabant, copias fama peruasit, Philippum cæsum esse, ex equo prolapsum: omnes terga dederunt. Quibus etiam Philippus vrbes ab se captas tuendas dederat, ij vt interfectum intellexerunt, ipsis relictis ad Fribergium confugiunt. Quoniam eo temeritatis deuenerant, vt ipsum tueri minimè diffident. Federicus verò quòd ei ciuitates relictæ sese dederant, in Turingiam regressus est. Ibi comperit Ludouicum comparasse exercitum, quòd Albertus magnam vim Gallorum illi in præsidium miserat, quo auxilio Calonem oppidum obsederat. Præterea Erfordenses & Comitè Glichouiensem ad Herciniam, (id est syluæ nomen) castra posuisse. Ex quo iracundia adductus, cum Ludouico manum conferere statuit. Dextrum cornu tenere Libonotani & Misnenses, sinistrum Turingi. Et si diu collatis signis dimicassent, Federicus tamen prælio vsus est secundo. Præerat hostilibus cohortibus Bohemus quidam, cui Schonbergo erat agnomen: hic captus est, & in carcerem coniectus. Hac victoria elatus, ad Erfordenses animum vertit: ac prius consilio, quod humanissimi est principis, quàm armis agendum statuit. Igitur ex ipsis quosdam, qui magnæ autoritatis erant (nam eos per nuncium ad se acciri iusserat) in hanc sententiam alloquitur: Non sum nescius, viri Erfordenses, quanto amore Ludouicum, incerto patre natum, complectamini, cui vosmet ipsos addixistis, oppida, quæ mihi hæreditate obuenerant, sub illius imperio redequistis. Quòd si id quanto vobis futurum esset periculo, cum animis vestris consideraueritis, nimirum aliena fuissetis voluntate: iam coacti estis subire fortunam, cuius memoriam perhorresco. Ex animi mei sententia iuro, vt ego de Erfordensibus, si posthac in eandem curam incumbent, exquisitissimum supplicium sumam. Quo temeritatis adducti estis, qui cum Federico, cui tot victorias de hostibus dii immortales dederunt, manus conferere audeatis? Sueui bello fortissimi sunt, eos tamen non semel, sed sæpius prælio subegi. Proximè Alberti exercitum, cum quo Norici, Heluetijque se coniunxerant, prælio fudi, castris exui, ingenti que præda sum potitus. Quæ cum ita sint, decedite à sententia, accedite desiderio meo, consulite salutem vestram, deijcite de principatu & imperio, expellite incerto patre genitum. Quòd si in sententia perstabitis, bellum parate, qui pacem pati non potestis. Erfordenses, qui infestissimo in Federicū erant odio, se ad eos, qui opibus, armis, potentia valebant, de eare relatores respondent. Nec vereri, quin in ipsum suam sint voluntatem collaturi. Vt igitur regressi sunt, Federici orationem exponunt, qui se populo addixerant, armis, inquit, decernendum est, quòd Federicum terror inuaserit. Postero die Erfordenses & Federicus inter se manus conseruerunt. Nunquam acrius castra castris collata sunt. Quippe gener ac focer, fratres, ciues infestis hastis se mutuo petierunt. Eo prælio res Federici superior fuit. Erfordenses Ludouicum Comitè Glichouiensem in syluas equo abripuerunt. Reliqui arma abicientes sese Federico permiserunt: omnis ferè Turingiæ populus à Federico in deditionem receptus est. Ipse paucis post diebus, quòd reficiendus erat exercitus, ad Misnenses diuertit, Fribergum, quòd à Sueuis captum diximus, recepturus. Cum igitur stationes ante urbem posuisset, caduceatorem præmittit, qui ciues admoneret ad vnum omnes, nisi in sententiam suam concedant, Sueuos exterminent, urbem tradant, perituros. Fribergum sui iuris esse, ad se attinere. Ciues atque hi potissimum, qui plurimi fiebant, non ad se spectare, qui urbem tradant, respondent: semel Alberto Imperatori fidem suam constantiamque præstitisse, non esse consuetudinis, se ab illa desciscere, quin in eos, qui eam violassent, ab ipsis verissimè vindicatum: nec par esse his, qui urbis custodiam haberent, iniuriam facere, quin eos esse ea virtute præditos, qui amissam breui recepturi forent. Federicus caduceatoris verba mente agitans, tormenta idoneis locis disposuit. Breui procidit magna pars muri cum ingenti fragore: ambibat murum fossa miræ latitudinis, atque altitudinis: ea iussu Federici oppleta est. Conabantur obsessi missilibus hostem submouere: quæ in portis erant præsidia disposita, parum proficiebant, quòd tormentis telisque icta moriebantur. Verum fossa oppleta

oppleta militibus Federici ad muros transitum dedit: magnā partē dolabris subruerāt, cum ruere incepit. At obsessi ad defendendā urbē, quæ opus erant, nihil prætermittēbant: tū qui apud Federicū militiā militabāt pedites nonnulli, quanta maxima possunt voce in clamant: Referte commilitones gradum, mœnia corruunt. In hæc verba ut corruerunt, ad eō excitata est puluerea nebula, ut multos cum oppidanos, tum hostes oppresserit. Ut sedata est, tollitur omnibus ingens clamor, nunquam acrius cōcursum est. Nam quo magis oppidani iaculis, catapultis, balistis, atq; omni telorum genere repellere nitēbantur, eo magis sese inferebant. Plus mille hominum interfectū est. Federicus desperato ingressu, ad alteram murorū partem, quæ à ruina multos passus aberat, scalas admoueri iubet, magnumq; numerū militū cōscendere, seq; in urbem immittere. Vix murum conscenderant, cum hostes urbem cepisse rumor emanauit: quo factum est, ut Sueui ciuesq; pedem retulerint. Tum Federicus instare, vnumquemq; obuium ferire, animum suis afferre. Mars ipse ex acie optimum quemq; pignoratur, complures metu mortis cōpulsi, abiectis armis, in loca abdita se conferunt. Quibus nullus fugæ locus patuit, ad Federici genua procidunt, errati veniam petentes. Tū princeps clementissimus in eos misericordia commotus, ne quis posthac feriretur, per præconem pronunciauit, quod ipsi suo exemplo docti, atrogantiæ pœnas dedissent. Sueui ut armis depositis intra biduum vrbe egredierentur, edictum. Permultæ ciuitates, nunciata Fribergij clade, se Federico sponte permiserunt. Tandem ad Aldenburgium castrā posuit: annū propē illud obsedit, quod à ciuibus fortissimè obsistebatur. Est non longè ab vrbe arx in colle munitissima, quæ expugnare est aggressus: sed cum vi id efficere diffidebat, ad insidias confugit. Igitur milites (quorum virtute fidebat) ad se conuocat, his si arcis murū scandant, ac custodibus aut interfectis aut prehenis, eam sibi tradant, magnam vim argenti pollicetur. Illi Federico obtemperare cupientes, interdum in syluis, quæ ab vrbe haud procul aberant, delitescunt, simulq; murorum altitudinem contemplantur. Secunda vigilia insidias aggrediuntur. Qui cæteris ætate anteibat, omnes in secretum abducit, oratq; ut cōsertis manibus mutuam dent fidem, se diligenter spexisse murorum ambitum, eos esse custodes, quorum animos cōfestim timor subibit: se primum qui murum conscendat fore. Res in hunc modum componitur: erat nox intempesta: tum nullam emittentes vocem, ex sylua abeunt. Ut loco eis accommodo perspecto in mœnia euaserunt, paululum morati, scalas lineas, quarum extremis illigatæ erāt manus ferreæ, superiorum murorum parti iniiciunt. Nimirum quibus fortuna affulget, id quod est in proverbio celebratum, ij nullo egent consilio. Custodes, qui in murorum custodia erant, ad vnum omnes necarunt: Alios in caput à muro præcipites dederunt, alijs vitam ferro eripuerunt. Non multo post Federici signa ad mœnia deposuerunt. Ego custodes vel mēte vino alienata fuisse crediderim, vel somno oppressos. Hoc maximè modo Federicus arce potitus est. Ipse antelucano tempore cum legionibus expeditis intromittitur. In sequenti nocte ardentissimas faces in ciuium tecta conijci iussit: quæ flammā incendij euomebant, eorum ruentium fragor ubiq; audiebatur: fama est tertiā propē partem vrbs flamma absumptam. Coacti sunt obsessi ac mœnibus inclusi se dedere. Qui in pertinacia perstiterant, eorum bona diripuit, reliquos tutos præstitit. Quæ proxima erant oppida, ne eandem cogerentur subire fortunā, metu perculsa clauēs ad quercus depositas ei detulerunt. Reluctarunt autem aliquot annis Cygnæi & Camanni, ne se suæ ditioni subderent: quoniam hi iuris imperij semper fuere: sed diuturnis incurfionibus & multiplici incommodo affecti, in sententiā eius concedere coacti sunt, ad sentiente Ludouico Bauaro Imperatore, qui has vrbes Federici administrationi commisit. In exitu annuserat, cum de integro in Turingiam victorem ducit exercitum. Castella demolitus, vicos incendio consumpsit, agros vastauit, arbores succidit, turres ad solū euertit. Paucis post diebus in Erfordiam infestissimo progreditur odio. Erfordenses ei obuiam prodeunt, precibus orātes, ut modum iræ statuat, quæ ut suppressa erat, aliò referret cogitationes suas: se fateri, è recta via declinasse, hostibus suis præsidio fuisse, esse clementiæ ac prudentiæ suæ, ipsorum excusationem suscipere. Federicus eis crimina condonauit, iussitq; ut quotannis maximis ipsum, & à quibus ei succederetur, muneribus prosequerentur, ac singulos iureiurando adegit.

Vi expugnata.

Aldenburg.

Arx qua arce capta.

γρόμη.

Aldenburgi deditio.

Cygnæ & Chemnicium à Friderico in potestatem redacta.

Eius postrema in Turingiam expeditio.

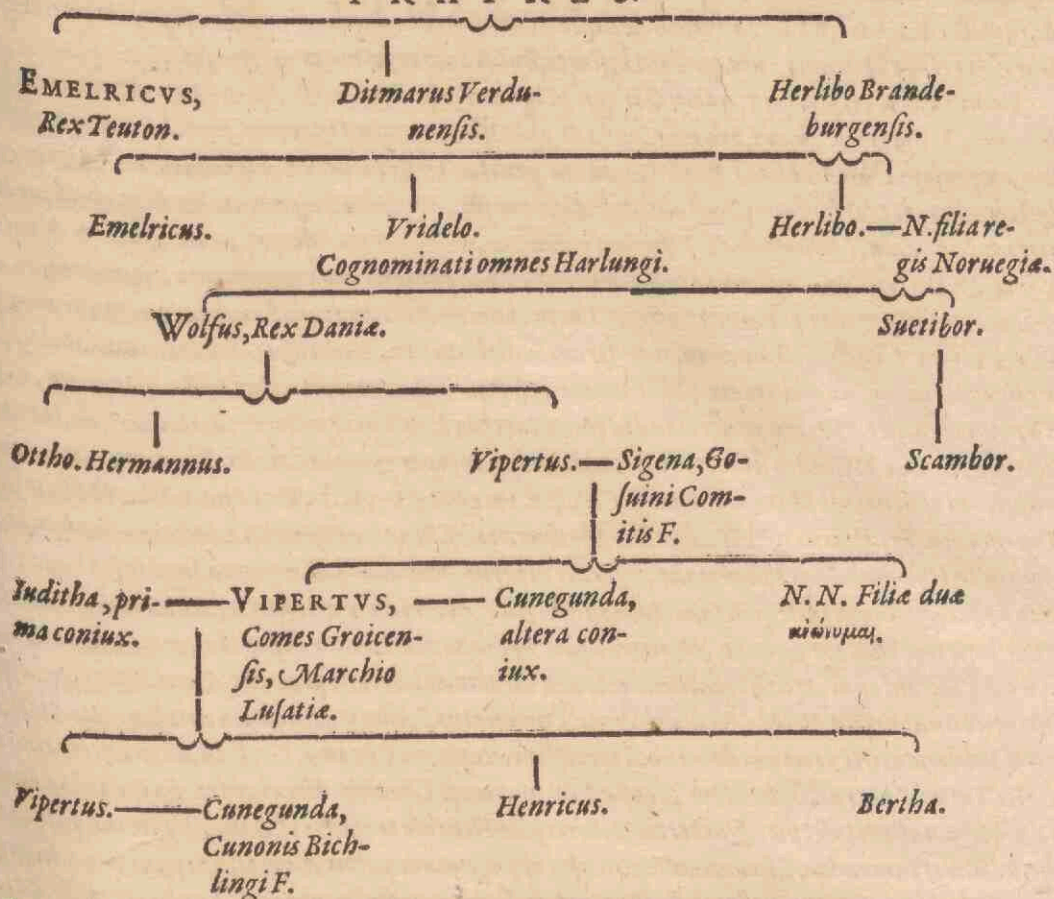
Erfurtenses prece & muneribus pacē redimunt.

43
 IN HISTORIAM DE VI-
 PERTO GROICENSI BREVES
 NOTATIONES.

GVM de Viperto historia quaedam haud satis explicata habeat, visum fuit notationem de his unam atque alteram nostram adijcere: Vt ne scilicet quispiam lector em attentum scrupulus remoraretur.

Principio de genere Viperti regio relinquo omnia in medio. Neq; enim ubi locorū aut gentium maiores eius primi rerum potiti sint, vel alibi me legere memini, vel definiri de auctoris nostri expositionibus potest. Quod si cui tamen eam sequi coniecturam libet, oriundum Vipertū fuisse à Germania populis antiquissimis, eog. Teutonia nomen alludere: quippe quod à Teutonibus profectum auctor is peculiariter accommodare tractibus videatur, quos alij Nordalbingis attribuunt, hoc est Holsatia, Stormaria, Ditmarsia, quemadmodū ex Helmoldo planum fit, nihil reclamārim. Enimuero Ditmarsos à Teutonibus conditos, dubium nullum est, ac si dicas Teutonas riparios aut continentis incolas, nempe à regionis situ. Est enim & ipsorum & Saxonum lingua Marsch continens, & locus littoralis. Apparet autem familiam & maiores Viperti varijs iactatos casibus etiam fortuna varia rempub. atq; ipsam regiam dignitatem gessisse, imò bellorū quodam indomito studio sedes crebrò mutasse. Hinc enim est, quod Herlibo primus Brandeburgi, quod Wolfus primum in Pomerania deinde in Dania consedere. Nec improbārim coniecturam, Herlibone genitos filios commune istud Harlungorum cognomentum à veterum Harlungorum memoria, quos ex Alsatia in ea loca transtulisse perhibetur Carolus Magnus, & à quibus mons Harlungorum, hodie Marianus nuncupatus, in annalibus celebratur, repetisse. In ysdem Herliboni alteri magnum cum accolis Henetis vsum singularemq; benevolentia coniunctionem fuisse, augurari inde verisimiliter possumus, quod filium alterum Heneto nomine Suetibor appellari voluit. Qui ita in paterna vestigia successit, ut ex eiusdem gentis lingua & ipse filio suo nomen posuerit. Ad alterum Herlibonis secundi filium, Suetiboris fratrem, Wolfum, ab aduerso in Danis exilij casu regia ibi dignitas redijt, & idem tum familia Balsamorum regionem (nam ita annales nominant) acquisiuit: Quae cum postea etiam Viperto F. mansisset, natus illo Vipertus alter, facta permutatione ab Vdone Stadenſi Groiscam in Mysorum finibus comparauit. Minimè autē hic nobis pratercundus scrupulus erat, quem pleriq; de Balsamorum regione sibi iniocere. Nā Brotufius hoc nomine Holsatiam accipit: Quae in re quas vel rationes vel coniecturas sequatur, incertum est. Ego hoc, quod nullas habet, amplexari malim, nimirum Balsamorum regionem idem territorium esse, quod hodie etiamnum in Marchia veteri vocatur Das Balsamerland, oder Balsamer Weichbildt, à fluuio Balsamo, qui in agris collectus in alterum fluuium Vchtam infra Stendaliam se exonerat. Conuenit enim historia Vdonis Stadenſis: & includunt alij disertè Balsamorum regioni Stendalia, Osterburgum, Arneburgum, &c. Accedit huc praterea, quod habet Helmoldus lib. 1. cap. 89. de gentibus ab Alberto Vrſo in desolatos Henetorum fines collocatis: Australe, inquit, littus Albis eo tēpore caeperunt incolere Hollandi aduena, ab vrbe Saleueldele (rectius fortasse Soltwedel) omnē terram palustrem atq; campestrē terram, quae dicitur Balsamerlande & Marschinerlande, ciuitates & oppida multa valde, vsq; ad saltum Boemicum possederunt Hollandi. Haecenus Helmoldus. Ceterum ut ad mentionem de maiorum Viperti in Nordalbingis Teutonia regno redeamus, si quis huic forsitan inde fidem derogandam existimauerit, quod gentes istas à Carolo Magno bello subactas, exinde in Saxonum permansisse ditione, ac familiae Billinganae paruisse constat, is e contrario & ad ea animum aduertat, quae de gentium istarum ferocia passim auctorum monumentis prodita sunt. Inde enim fieri potuit, ut pacis leges tam strictè non obseruārint. Quare ut vestigales tam Francis quàm Saxonibus fuisse non negarim, ita autem eos retinuisse, multa docent. Neque à vero alienum est, eadem ex causa magistratus quos vellent legisse, atque in his etiam regiam dignitatem, fortè veterum Saxonum exemplo, admisisse. Ditmarsos quidem Henrici Leonis temporibus Comitem peculiarem habuisse, ex Helmoldi historia euidenter fit. Et Nordalbingorum finitimis Obotritis Henetis nunc reges nunc Principes imperasse certum est. Vt de Viperti maioribus id amplius suspicer, regiam eorum dignitatem tantummodo arbitrariam extitisse, seu quae à populi suffragijs absque vllò hereditariae successionis iure penderet. Eodem enim retulerim, quod sedes toties mutārint, cum scilicet domi fortuna incerta starent. Vt autem stirpis propago rectius intelligatur, stemma hic breuiter subijcio.

FRATRES.

Alterum, in quod animaduersione opus videbatur, de expugnata ab Imp. Caf. HENRICO III. vrbe Roma, erat. Nam hac parte, ut auctoris nostri expositio praecleara est, & fortitudinis heroica laus debita Viperto tribuitur, ita in eo tamen, quemadmodum dicitur, aqua haeret, quod nec tempora in rerum gestarum serie distinguit, & in Caesaris potestatem Hildebrandum Pontificem tum peru- uenisse, atq; inter eos pacis conditiones initas, affirmat. Hoc enim cum Annalium consensu perpetuo pugnat: nec credibile est, Imperatorem tot ac tantarum iniuriarum, quibus ab Hildebrando affectus esset, memoriam tam facile deponere potuisse: aut quem iam Clementis III. nomine illi surrogarat, remouere per contumeliam voluisse. Brotusius in Commentario suo de vita Viperti, geminam Hen- rici Caesaris aduersus urbem Romam & Hildebrandum expeditionem inculcat: & prima captum huc, atq; ab Caesare in gratiam receptum: altera vero iterum in potestatem redactum, Salernum in exilium missum, ait. Sed hoc scilicet est *καὶ τὸ κατὰ δούλους*, secundum adagium. Tantum enim unā annales memorant. Neque relegatus à Caesare Hildebrandus Salernum fuit, sed Roma ab Roberto Normanno, Caesare in hybernis agente, abductus, isthuc deinde sedit. Hoc satis constat, Caesare post Romam captam in Germaniam reuersum, inde in Italiam denuo inuasisse, sed iam Hildebrando de- functo. Fuerat & multis annis antè, extrusus nimirum isthuc Principum aduersariorum iniurijs: Verum per id tempus arma non expedit, sed criminum, quorum insimulabatur, expiationem Pon- tificem poposcit: Qui cum ad hoc se iniquissimum prestisset, Imperator ut tum id, necessaria qua- dam tolerantia dissimulauit, ita rei indignitas penetrasse animum generosum altius videtur. Cūq; Hildebrandus à nonis iniurijs non cessaret, Henricus ea tandè vsus vindicatione est, ut Synodi sen- tentia damnatum de Pontificatu deturbauit. A quo tempore cum is Salerni ageret, et si insana qua- dam peruicacia anathema in Imp. tertio repetijt, tamen iam moriturus eo oppressus conscientia ter- rore perhibetur, ut per legatos ignosci sibi ab Henrico postularet.

In reliqua sumere mihi licet, haud libuit. Et si hoc dissimulandum non erat, quaedam de Viper- to ab auctore omissa. De quibus cum expositiones aliorum extent luculentiores, ut inde repeteren- tur omnia, satius esse duxi.

IN ALTERAM IOHANNIS GARZONIS HISTORIAM,
NOTATIONES.

De Iohannis Garzonis historia id primum repeto, non planè eam cum annalibus conuenire: & apparet ipsum magis eloquentia ostentanda, quam rerum gestarum veritati studuisse: quippe quod

institutum suum haud planè in proemio dissimularit. Nos hic capita inde duo repetemus, primum de familia FRIDERICI, alterum de dissidij cum patre bellique ab eo gesti causis. De neutro enim Garzon rectè explicauit, cum quidem historia huius partes ferè præcipue sint.

Familia FRIDERICI, quem Garzon Magnum, alij Fortem & Admorsum cognominant, ita se habet. TIMONE abauo, proauo Conrado, auo Othone, patre Ditterico, Marchionibus Mynsibus, ex prosapia Widechindi, Regis Saxonum, genitus HENRICVS, cognomento Malleus & Illustris, uxores tres habuit: Constantiam Austriacam, Agnetem Boemicam & Elizabethem Malitiariam, seu ut alij, Lichtesteiniã. Liberos tãtum è prima & tertia suscepit: ex illa quidem ALBERTVM & Dittericum, cognomento Sapientem: ex hac Fridericum, cognomento Rigorosum. Acquisitis maiorum virtute prouincijs adiecit Turingiam & Palatinatum Saxonie, quam utramq; post HENRICI Landgrafij mortem, ob matrem Iuditham sibi vendicabat. Filiorum tam amans fuit, ut totis annis 20. ante mortem possessiones cõ eis suas dissipatus sit. Qua in diuisione cum Alberto Turingia cessisset, Ditterico Osterlandia & Marchia Landspergensis, Friderico Dresda, Hayna & alia oppida, ipse Myniam sibi retinuit. Addidit hoc insuper & peculiare in Albertum beneficium, & nuptias ei conciliauit Margarita, Imp. Caf. FRIDERICI II. F. Ex ea nati Alberto liberi fuere: Dicemanus, Fridericus & Elizabetha. Quibus nos è Chronico Mynsenfi adijcimus Henricum. Vbi deinde in Cunegundam Isebergiam Albertus deperijt, tandem à Margarita fuga in sta. hanc uxoris loco habet, & filium inde genitum Apollonium seu Albertum per Imp. Caf. Rhodolphum I. referri inier legitime conceptos curat. Aliquanto post hoc cum matre vita defuncto, tertiã uxore ADELHEIDEM, viduam Arnshagensem, ducit, sed nihil inde liberorũ procreat. Cum Ditterico, Alberti fratre, conuupta fuit Helena Brandeburgia, è qua natus Fridericus, cognomento Tuto. In filijs Alberti Fridericus, Henrici aui dominatũ successor excepit, ut Chronic. Neost ad. aliter Dicemanus Friderici Tutoris, patruelis, ut idem Neost ad. & Mynsense Chronic. Hic enim ex uxore Hilda Bauarica sobolem nullam suscepit. Qui tertio Alberti filio Henrico tractus cesserint, legere me nusquã meminì. Habet tamen hoc Chronicon Mynsense, oppugnatum patris Alberti, qui socijs Brandeburgico & Anbaldijs uteretur, bello, & finibus tum eiectum cognomen inde Exulis accepisse. Cui additur à recentioribus, nuptiam ei fuisse Hednigem, Henrici Ducis Glogouienfis filiam, indeq; filium illi natum Fridericum, qui sine liberis decesserit. De reliquorum fratrum, Friderici & Dicemani, coniugis ita annales explicarunt, ut Dicemanno Iutta, Bertholdi Hennebergensis F. Friderico Agnes Carinthiaca & altera Adelheidis Arnshagensis, coniuges tribuantur. Dicemanus liberorum nihil reliquit: Fridericus è prima coniuge Fridericum Claudum, ex altera Fridericum Grauem & Elizabetham sustulit.

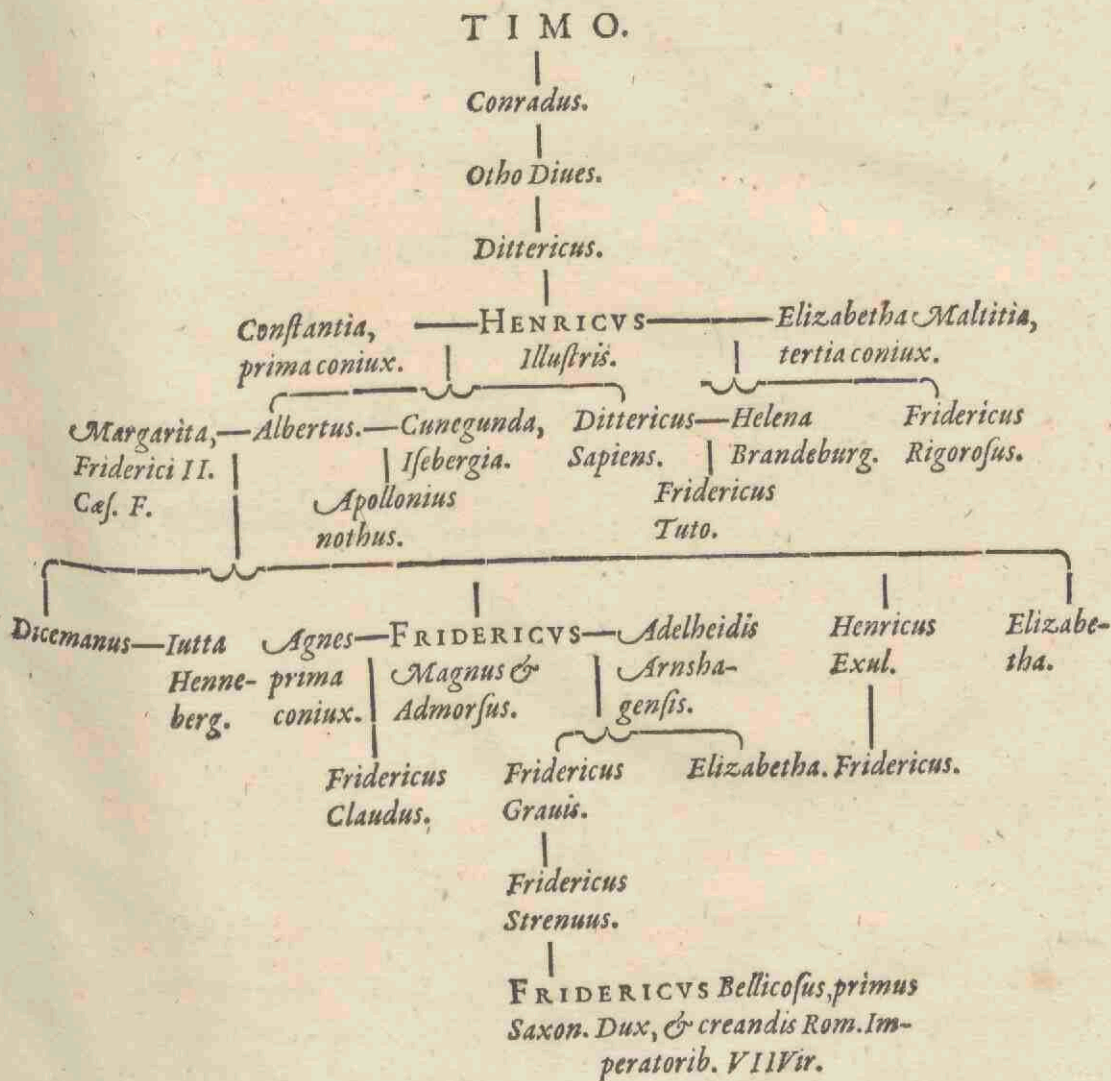
Hæc cum ita sint, impingunt tripliciter Garzonis expositiones, quippe qua Dittericũ Sapientem Henricum nominet, & sine liberis decessisse velint, deniq; etiã de successionẽ familia à vero aberret. Quod ad secundum caput attinet, de dissidij inter Albertum & Fridericum F. ac belli, quod contra eundem ab ADOLPHO Caf. gestũ fuit, causis, de his ita annales pleriq; (neg. enim planè omnes conueniunt) explicant. Cum eo vsq; insanisset in Cunegundam Isebergiam Albertus, ut Margarita coniugis eadem agasoni cuidam imperãrit, ille ex eo facinore discrimen sibi anceps metuens, hoc retius sequitur consilium, ut omnino eam declinandam duxerit, & Margarita, quod ei strueretur periculum, detexerit. Non potuit non hæc inde vehementer perturbari: nec mora, cum aliter se saluam esse non posse perspiceret, fugam clandestinam parat. Ad hanc ubi instructa iam omnia essent, liberorum amore nonnihil detinetur: in quorum complexu dum nimia est, deniq; in dolore extremo genam Friderici mordicus apprehendit, atq; vulnerat: Vt eo tanquam monumento sempiterno de matris calamitate, & erga ipsum amore, commoneretur. Non defuit, ut parëtibus deesse ferè nunquam solet, omni huic atq; præfagitioni euentus. Etenim Fridericus, ingenio præditus heroico, testificari hoc de se postmodo solitus palam fuit, cum ceteras iniurias, quas cumulare in eum pater nõ cessaret, facile ipsi condonaret, morsus se materni adeo obliuisci non posse, ut neg. cicatrix ipsa sibi disperiret. Iamq; inde ab ipsis ferè adolescentiã annis à patre alienatus, cum is rei indignitatẽ auergeret pernicaciorẽ in Cunegundam & notum Apollonium amore: & proceres ipsi partium studijs distraeti, alij patri, alij Friderico adhererent, hostilia audet: Episcopum quendam, à cuius consilio præcipue pater penderet, interceptum in vincula conijcit. Id Albertus vindicaturus, rursus in filium Comitẽ Keferbergium subornat, per eumq; in potestatem redactum, annum integrum Wartperga in custodia detinet. Nam post hoc tempus Fridericus amicorum opera elapsus est: cum interea ea creuisset apud exteros nominis fama atq; existimatione, ut à Longobardis ad rempub. ipsorum gerendam euocatus sit. Nec domi illi deinde blandè aridentis fortuna successus defuere. Postquam enim

enim inssu Rhudolphi Caf. cum patre pacem fecit, Henrici aui demortui prouinciam successor exci-
pit: & inde patre odio in eum nouo exacerbato, aliquanto post oppressum hunc ex insidijs capit. Hoc
cum improbaretur Cafari, improbaretur Principibus, Albertus à Friderico dimissus, ita ad ingeniu
redit, ut filios iam extremè oderit: multa Apollonio notho largitus sit, & cum alia filijs repugnantibus
alienarit, tum Turingiam, quandoquidem Nobilitas & ciuitates iurare in Apollonij verba nol-
lent, & ipse filijs eam inuideret, Adolpho, Rhudolphi successori, vendiderit. Inde grauissimum in
Fridericum bellum motum, in salutis & fortunarum hunc discrimen summum coniecit: quippe qui
mox inter initia finibus omnibus eiectus fuerit: Quæ fortuna procella ubi ipsi tandem sedata fuit,
ita rursus fratrem corripuit, ut ex insidijs ille casus sit: & denique in patre confidens, hunc ex iusta
Dei vindicatione in miserias extremas coniecit.

Patet ergo hinc alter Garzonis lapsus, qui belli huius causam ab Ditterici Sapiensis, quem Hen-
ricum ipse nominat, testamento extitisse ait. Ac tametsi alicubi idem penè fateri videatur, Iseber-
giam tamen non rectè Catharinam, ut neg. genitum ea filium nothum Ludouicum, nominauit.

Quæ præterea animaduersionis alicuius indigebunt, lectoris iudicio & diligentia committi-
mus. Sanè ut sua merito Garzoni, suo iidem instituto seruienti, laus tribuitur, ita historia verita-
tem præcipuè ex nostris petendam annalibus statuo. Hoc tantum de orationis genere, quo vititur,
adycio, id cum & copiosum sit, & satis tersum, alicubi tamen ita quasi degenerare, ut non planè La-
tine lingue proprietatem tueatur. Quod tamen utrum Garzoni, an exemplari, quod nacti nos
deprauatissimum essemus, ascribendum sit, dubito.

Ceterum ut de Marchionum Mysi. familia, quam supra perstrinximus, omnia fierent pla-
niora, stemma ex nominum serie, quam ibi dedimus, apponere hoc loco visum fuit.

FINIS.

1812996